

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2017

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Acad. Dinu C. Giurescu
Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Col. (r) Hagop Hairabetian

Secretar de redacție:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri:

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
Gl. mr. (r) Marin Ioniță
Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

<i>Editorial</i>	9
<u>Centenarul Marii Uniri</u>	
• Avertisment: în atenția acțiunii „Trianon 100”	11
<i>Ion Coja</i>	
• De la „ <i>Trianon 1</i> ” la „ <i>Trianon 100</i> ”	13
<i>Col. (r) dr. Aurel V. David</i>	
<u>File de istorie</u>	
• Opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu 8. <i>Opoziția prin creația literar-artistică</i>	23
<i>Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu</i>	
• Relațiile româno-sovietice între anii 1979-1989 din perspectiva <i>intelligence-ului</i>	45
<i>Col. (r) dr. Tiberiu Tănase, Bogdan Piltzu</i>	
• Monumentul triumfal <i>Tropaeum Traiani</i> : istorie și semnificații	51
<i>Col. (r) Puiu Dumitru Bordeiu</i>	
<u>Memorie profesională</u>	
• Un arbitru și „fiul” său	63
<i>Col. (r) Hagop Hairabetian</i>	
<u>Atitudini</u>	
• Războiul tăcut și ADN-ul uman Internet biologic	68
<i>Lt. col. (r) Ioan Șandru</i>	
• Colțul mizantropului: Franța: Islamism și antiterorism	75
<i>Col. (r) Hagop Hairabetian</i>	
<u>În sprijinul culturii de securitate</u>	
• Considerații privind rolul <i>intelligence-ului</i> prin cooperare în lupta	

împotriva terorismului	
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase	77
• Controlul punctelor de constricție maritimă – obiectiv strategic global al Chinei	
Dr. Alba Iulia Catrinel Popescu	109
• Summitul „Inițiativei celor trei mări” sau SUA vs. UE cu șah la Rusia (un punct de vedere)	
Col. (r) prof. univ. dr. ing. Marian Rizea	105
• Despre propaganda maghiară în Europa împotriva României	
Conf. univ. dr. Mihai Racovițan	109
• Un război de factură deosebită: spionajul economic	
Col. (r) Liviu Găitan	115
<u>Pagini literare</u>	
.....	
○ Ștefan Ceașescu-Tătuțescu, Mihai Hanganu, Dumitru Dănu, Andrei Pavel, Emil Dreptate, Corin Bianu, Gheorghe Trifu, Constantin Ţone	123
<u>Din activitatea ACMRR-SRI</u>	
• Turism și „wellness” la Călimănești – Căciulata	133
Col. (r) Ștefan Levențiu	135
• Prezenți în viața și cultura cetății	
• Noi apariții editoriale	137

EDITORIAL

La încheierea unui ciclu de opt ani de apariție neîntreruptă a revistei, ținem să mulțumim pentru aceasta în primul rând cititorilor și numeroșilor noștri colaboratori de pe tot cuprinsul țării, ba chiar și de mai departe.

După cum, probabil, cititorii noștri au observat deja, suntem animați de dorința de a aduce în dezbatere teme diverse, de maximă actualitate, dar toate subsumate demersului stabilit la începutul proiectului nostru, un demers cu triplă valență definit prin *atitudine civică, educație patriotică și cultură de securitate*.

În perspectiva Centenarului Marii Uniri, inaugurăm o rubrică dedicată acestei aniversări, în care vom încerca să includem – așa cum am făcut și cu alte ocazii – aspecte mai puțin cunoscute ale epocii, îndeosebi legate de rolul și activitatea desfășurată în acest proces de structurile de informații românești și străine. Vom pune accent nu doar pe contribuția „invizibilă” a acestora la făurirea istoriei cunoscute, dar vom atrage atenția – așa cum încercăm prin grupajul dedicat așa-numitei „acțiuni Trianon 100” – asupra unor consecințe și implicații de maximă actualitate ale momentelor istorice de acum un veac.

Această rubrică se va adăuga „Filelor de istorie” și „Memoriei profesionale”, în care ne dorim să punem în continuare în valoare bogatul tezaur memorialistic reprezentat de experiența de muncă și de viață a colegilor noștri, veterani ai serviciilor de informații românești.

Cititorii noștri vor fi observat, de asemenea, extinderea spațiului dedicat culturii de securitate prin includerea, pe lângă diverse subiecte specifice muncii informative, a unor teme prin care vrem să asigurăm o ancorare cât mai exactă în realitatea evenimentelor internaționale, încercând să disipăm confuziile și să evidențiem riscurile și pericolele generate pentru România prin efectul globalizării.

Ne vom referi nu doar la actele de terorism ale radicaliștilor islamici, sau la amenințările Coreei de Nord, care pot fi considerate acte de șantaj și terorism statal. Avem în vedere, de asemenea, situația din Orientul Apropiat și Mijlociu, unde se acumulează tot mai mult stări de tensiune, cum ar fi cea din Turcia, vecina noastră. Suscită, de asemenea, atenția analiștilor – și abordăm și noi acest subiect – planurile Chinei de a-și extinde prezența și influența, inclusiv militară, în mai multe puncte de pe glob.

Nu ne sunt indiferente nici unele evoluții îngrijorătoare din spațiul european, pentru care considerăm imperios necesară o cât mai bună informare a publicului larg, sens în care am inclus în acest număr puncte de vedere privind atitudinea duplicitară față de România a Ungariei în context european, precum și referitor la implicațiile unor demersuri regionale cum a fost recentul *summit* al „*Inițiativei celor trei mări*”.

În speranța că am reușit să captăm atenția cu aceste elemente de noutate, așteptăm ca de obicei, cu maxim interes, observații și mai ales propuneri din partea cititorilor și colaboratorilor noștri.

Redacția

CENTENARUL MARII UNIRI

AVERTISMENT

În atenția acțiunii „Trianon 100”

În partea de răsărit a Europei meridionale, între Adriatică și Marea Neagră, trăiește un adevărat mozaic de etnii, care dă acestor ținuturi un farmec și un pitoresc aparte, inconfundabil. Alături de albanezi, bulgari, croați, greci, maghiari, sârbi, slovaci, turci etc., aici trăiesc și românii, de departe neamul cel mai numeros din această parte a Europei: peste 25.000.000 de suflete.

Așezările românești se dispun într-o rețea neîntreruptă, continuă, acoperind practic întreg teritoriul dintre Nistru, Tisa, Dunăre și Marea Neagră. Numeroși sunt însă și românii care locuiesc în afara acestui perimetru, alcătuind enclave românești izolate, unele mai mici, altele mai mari, cum ar fi, bunăoară, aromânii din Grecia, românii de pe Valea Timocului sau cei de dincolo de Nistru.

Așadar, românii, aidoma altor neamuri din Europa, nu trăiesc toți în statul care le poartă numele. Mulți români trăiesc și dincolo de frontierele naționale, ale României, în statele învecinate. De asemenea, nu toți cei ce trăiesc în România sunt de naționalitate română. Destul de mulți sunt cetățenii din România care au altă naționalitate, fiind deci maghiari, țigani, sași, evrei, lipoveni etc.

Trebuie însă precizat că numărul românilor care trăiesc ca minoritari în afara granițelor românești, în țările învecinate, este mult mai mare decât al minorităților etnici din România. Cel puțin dublu este numărul românilor...

Și precizarea cea mai importantă: acești români minoritari nu au migrat și nici nu s-au strămutat în țările unde trăiesc, ci sunt populație autohtonă, străveche.

Situația aceasta se întâlnește ceva mai rar la alte popoare, la alte state din Europa! După știința noastră, România este singurul stat european care găzduiește un număr de cetățeni minoritari mai mic decât numărul etnicilor români care trăiesc ca populație autohtonă în alte țări europene, învecinate!

Statisticile mai arată că românii care trăiesc în afara granițelor românești alcătuiesc un grup etnic extrem de numeros: circa cinci milioane. Nici un alt popor european nu mai are înstrăinați în vecinătatea granițelor sale de stat un număr așa de mare de conaționali.

În virtutea acestor date, ar fi în logica lucrurilor și a practicii politice curente ca România și opinia publică românească să promoveze o politică de revizuire a frontierelor sud-est europene, în scopul punerii lor de acord cu realitățile etnice.

România însă e departe de a duce o asemenea politică!... Motivele sunt mai multe, dar în principal se vedește atașamentul dintotdeauna al României la ideea de pace, de bună vecinătate și înțelegere între popoare.

Dacă România, deși îndreptătită, se abține totuși de la o politică revizionistă, atât de riscantă pentru pacea Europei, devine de-a dreptul absurd ca România să ajungă ea ținta unor pretenții teritoriale revizioniste. Absurditatea situației, dar și responsabilitatea pentru asemenea preocupări se împart în mod egal între cei ce formulează asemenea pretenții și cei care îi iau în serios.

Ion Coja

Nota redacției

„Trianon 100”, despre care a început să se vorbească tot mai mult în ultimul timp, este de fapt o „găselniță” a extremiștilor unguri, care s-au gândit la o replică de amploare la aniversarea, în 2018, a celor 100 de ani de la unirea Transilvaniei cu patria mamă. În acest scop a fost înființat un departament botezat „Trianon 100”, posibil având și sprijinul serviciilor speciale ungare, care are aparent misiunea de a declanșa un război informațional pentru a intoxica opinia publică mondială cu răsuflatul laitmotiv al mării nedreptăți ce i s-a făcut Ungariei prin Tratatul de Pace de la Trianon din 4 iunie 1920, când Transilvania a fost unită cu România.

De fapt, nu este nimic nou în această acțiune: în sfidarea întregii comunități europene, extremiștii din țara vecină desfășoară de mai mulți ani o permanentă propagandă anti-românească, nerefuzând în acest sens nici sprijinul Rusiei. Desigur, este necesar ca replica autorităților românești să fie mult mai convingătoare decât până acum, astfel încât să atragă sprijinul comunității europene în contracararea acțiunilor acestui toxic „Trianon 100”.

DE LA „*TRIANON I*” LA „*TRIANON 100*”

Sintagma „*Tratatul de la Trianon*” s-a născut în urmă cu aproape 100 de ani, în contextul terminării primului război mondial și impunerii dreptului națiunilor la apărare în Europa dominată multe secole de imperii și feude. Semnificația sa este dată de Palatul „Marele Trianon” de la Versailles, unde, la 4 iunie 1920, a fost semnat tratatul de pace între Puterile Aliate învingătoare (16 state aliate, inclusiv România) și Ungaria, în calitate de stat succesor al Imperiului Austro-Ungar, stat învins.

Acest tratat a făcut parte din seria celor încheiate de Puterile Aliate la sfârșitul primului război mondial, respectiv: cu Germania (Versailles, 28 iunie 1919), cu Austria (Saint Germain en-Laye, 10 septembrie 1919), cu Bulgaria (Neuilly, 27 noiembrie 1919) și cu Turcia (Sèvres, 4 iunie 1920, ulterior fiind înlocuit cu tratatul de la Lausanne). Tratatul a fost semnat pentru a stabili frontierele noului stat – Ungaria – cu vecinii săi: Austria, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (devenit ulterior Iugoslavia), România și Cehoslovacia.

Consecința cea mai importantă a Tratatului de la Trianon a fost apariția noilor state independente și reîntregirea celor deja existente după dezintegrarea Austro-Ungariei. În principiu, **tratatul a consfințit includerea teritoriului Transilvaniei și a părții răsăritene a Banatului în cadrul României.** Frontiera Ungariei cu România, astfel cum a fost descrisă în tratat, a fost delimitată în anii imediat următori, fiind, în fapt, actuala frontieră între cele două țări. Persoanele care au optat să se transfere în cealaltă țară decât aceea de reședință în care s-a aflat după trasarea granițelor, numite „*optanți*”, puteau să se transfere, obținând despăgubiri juste pentru imobile (terenuri, construcții – altele decât cele de reședință, clădiri de reședință, afaceri etc.). Nu au făcut obiectul acestor despăgubiri resursele naturale (zăcăminte aurifere, feroase, neferoase, de gaze naturale, petrolifere, sare, pădurile, latifundiile grofilor etc.), chiar dacă acestea s-au aflat în exploatarea unor companii ale etnicilor unguri.

România, ca stat succesor sau beneficiar, n-a avut acces la masa tratatelor de pace, ea primind doar cât au hotărât Marile Puteri, fără să țină seama că vatra neamului românesc era mult mai întinsă și că în afara granițelor au rămas teritorii cu populație compactă sau majoritar românească. De aceea, reșezarea prin hotărârea Marilor Puteri a frontierelor între România și Ungaria

a stârnit nemulțumiri din partea reprezentanților României, care au fost chemați la Paris doar să asculte și să se conformeze hotărârilor diriguitorilor Europei. Aceștia au reclamat, fără sorți de izbândă, în primul rând nealipirea părții de nord a Maramureșului, rămasă în componența Ucrainei. Din acel moment, în Maramureșul istoric, de la nord de Tisa, în Câmpia de vest (cu ținuturile Crișanei și Sătmarului), până în mlaștinile Tisei, precum și în Banatul de vest (până în Dunăre) românii băștinași, încorporați în statele vecine României, au început să trăiască drama străinătății, a deșrădăcinării și deznaționalizării.

Despre acest tratat au curs fluvii de cerneală și încă vor mai curge. „*Trianonul*” a reprezentat actul juridic care a făcut dreptate istorică în litigiul României cu expansionismul și extremismul ungar. În același timp, a constituit piatra de hotar a istoriei Ungariei, „*punctul de vamă*” în care Ungaria a fost nevoită de istorie să dea socoteală pentru răul făcut de-a lungul vremurilor neamurilor băștinașe din bazinul carpatic.

Din momentul iscăririi sale, *Tratatul* a semnat și generat:

- sfârșitul așa-numitului „*regat al Sfântului Ștefan*”, creat de ungurii turanici prin forță și cuceriri de teritorii românești în jurul anului 1000; acesta dispăruse, *de facto*, în secolul al XVI-lea, după înfrângerea de la Mohács și divizarea teritoriilor sale între Imperiul Otoman și Sfântul Imperiu Roman, devenit ulterior Austria, iar în anul 1867 Austro-Ungaria;

- desființarea *de facto* a așa-numitului *Sfânt Imperiu Roman*, care era încă invocat de cancelaria din Viena, împărații habsburgi purtând până la dispariția dublei monarhii și titlul de regi apostolici ai Ungariei;

- crearea statului ungar independent, în cadrul frontierelor naționale, numit însă, de unii, „*regatul Ungariei*”; acest stat național (cu frontierele extinse în teritoriile neamurilor vecine!) fusese dorit de revoluționarii unguri la 1848-1849 și cerut de politicienii unguri spre sfârșitul monarhiei bicefale, austro-ungare; astfel, Ungaria a devenit, pentru prima dată în istoria ei europeană, stat de sine stătător și nu conglomerat de națiuni ținute sub stăpânire prin forța armelor.

*

„Tratatul de la Trianon” a fost o recunoaștere, pe fond, a jertfelor făcute de neamul românesc pentru a-și întregi hotarele etnice. Privind în urmă cu aproape 100 de ani, orice român de bună-credință, cunoscător al istoriei și

implicat în destinul cetății, se întreabă: Cine și ce a pierdut în urma recunoașterii drepturilor neamului la viețuirea în propria vatră?

Precum se știe:

- la trasarea graniței între România și Ungaria s-a luat în considerație un raport unitar (egal cu 1) între numărul etnicilor români care rămân pe teritoriul Ungariei – 600.000 persoane – și numărul etnicilor unguri care rămân pe teritoriul României – tot 600.000 de persoane; astăzi se constată că prin politica de deznaționalizare practică de-a lungul ultimelor trei secole, comunitatea românilor din Ungaria a scăzut la 5.000-6.000 de persoane, în vreme ce comunitatea maghiară din România a urcat la circa 1.900.000 de persoane;

- ajustările de frontieră, de mici dimensiuni, s-au făcut prin convenții bilaterale; bunăoară, prin rectificări de graniță, Cehoslovacia a cedat României opt comune cu o suprafață de 175 kmp și o populație de 10.800 de locuitori, dintre care 7.093 români, iar România a cedat Cehoslovaciei o suprafață de 60 kmp, cu o populație de 3.112 locuitori, dintre care doar 3 erau români; o înțelegere similară a avut România în Banat, cu regatul sârbo-croat;

- România a plătit despăgubiri consistente așa-numiților „*optanți unguri*”, cumpărând, în fapt, pământul grofilor la prețul pieței; statul român a renunțat și la despăgubirile de război pe care trebuia să le încaseze de la Ungaria, care urma să plătească despăgubiri grofilor din aceste sume; în urma procesului „*optanților unguri*”, România a plătit în franci, aur și coroane aur, echivalentul a 3,2 tone aur de 24 karate, și a dispus ca despăgubirile de război datorate de Ungaria să fie vărsate la fondurile de despăgubiri pentru „*optanții unguri*”;

- statul român a plătit despăgubiri prin două Fonduri agrare de creanțe înființate prin Protocoale internaționale în *Franța* (Bâle) și *Elveția* (Geneva); dovadă sunt documentele (păstrate în arhive) elaborate de Ministerul Finanțelor, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Banca Națională, hotărâri ale Comisiunilor reformelor agrare din județe, hotărâri ale justiției române, precum și ale Tribunalului de mare instanță de la Paris (privind arbitrajul cu „*optanții unguri*”, care a avut loc la Paris);

- contenciosul judiciar a fost închis prin plata drepturilor de către România între anii 1927-1932; latifundiarii unguri au fost despăgubiți pentru exproprieri, iar reforma agrară pentru Transilvania, Banat și Crișana (Legea din 28 iulie 1921), a condus la împrăștierea, fără discriminare, a familiilor sărace, orfanilor de război, veteranilor, răniților și altor categorii de oropsiți ai soartei.

*

În ciuda acestor realități etno-politice, de la iscălirea sa și până astăzi, tratatul a fost perceput în mentalul colectiv ungar drept o catastrofă și un diktat. De aceea, „*regatul Ungariei*”, care a avut în frunte un regent (amiral fără flotă!) a urmărit revizuirea, fie și parțială, a acestui tratat. Chiar din anul 1920, în Parlamentul de la Budapesta, deputații și senatorii s-au ridicat în picioare și au repetat cuvintele: „*Nu, nu, niciodată!*” Aceste lozinci au devenit apoi deviza iredentismului și revizionismului horthyst. Oficialitățile ungare de atunci au proclamat ziua de 4 iunie „*zi de doliu national*”, iar guvernul ungar a declarat că Ungaria a semnat tratatul fiind silită de împrejurări, dar nu-l recunoaște. Pe acest fond tensionat până la răbufniri violente, au fost înființate „*brigăzile de luptă*”, formate din tineri înrolați benevol al căror țel era „*învierea Ungariei Milenare*”. Prima brigadă a primit numele „*Sfântului Ștefan*”, iar drapelul de luptă a fost înmănat de către arhiducele Iosif, care a adresat următoarele cuvinte: „*Doresc ca acest drapel să-l împlântați cât mai curând pe crestele Carpaților Transilvaniei, de asemenea pe crestele Carpaților nordici, și să-l duceți cât mai glorios până în Adriatică*”. În ziua ratificării tratatului, respectiv în 13 noiembrie 1920, extremiștii unguri s-au angajat solemn, prin jurământ, să refacă «Ungaria Mare» sau «Ungaria Milenară», sub deviza: „*Cred în Dumnezeu, cred în Patrie, cred în reînvierea Ungariei milenare*”.

După momentul „*Trianon*”, iredentiștii au antrenat și îndreptat Ungaria în cea mai puternică și lipsită de scrupule acțiune revizionistă, împotriva tuturor vecinilor, dar în primul rând, împotriva României. Printr-o propagandă agresivă, fără precedent, aceștia au reușit să-i convingă pe mulți unguri din țară și din diaspora că țara lor a fost grav nedreptățită de Dumnezeu însuși. Pe fondul ideilor extremiste, în Ungaria au fost create instituții ale statului, dar și organizații ale societății civile (asociații, comitete, ligi etc.) care au incitat națiunea ungară, în primul rând tineretul, împotriva României și a românilor, oriunde și sub orice stare se aflau aceștia. Tineretul ungar a fost îndoctrinat cu idei culese din culmile sălbăticiei. Sunt bine cunoscute vorbele acelui „*levent*”, care afirma că „*În noi fierbe sângele lui Attila, al lui Arpad și al lui Gingis-Han*” și că va suprima „*pe fiecare valah ce-mi iese în cale!*”

Acțiunile extremiste, antiromânești au fost încurajate și susținute de un sistem de spionaj total, care a utilizat toate metodele și sursele, inclusiv cultele religioase și slujitorii acestora, pentru „*recuperarea*”, într-o conjunctură favorabilă, a teritoriilor „*răpite*” de România. Împotriva României s-a acționat

și prin așa-numiții „*optanți*”, care au făcut *lobby* și presiuni bine concertate, ani de-a rândul, la foruri politice internaționale, inclusiv la *Liga Națiunilor*. Aceștia au cerut forurilor internaționale ca Legea privind aplicarea reformei agrare din România să le acorde (căci li se cuvine, întrucât au pierdut Transilvania), un regim preferențial, precum și „*un tratament privilegiat pe care l-au avut dintotdeauna*”, să fie exceptate de la expropriere mari latifundii, peste care au stăpânit ei și familiile lor nobiliare, iar cuantumul despăgubirilor să se ridice la sume exorbitante.

În așteptarea momentului prielnic de a ataca România, extremiștii-revizioniști unguri au profitat din plin și cu aroganță de politica externă inconsecventă și insuficient de fermă a guvernelor României, precum și de momentele prelungite de răfuieți politice, în care erau angrenate elitele politice românești. În acest sens, au inițiat pregătiri intense pe plan militar, constituind formațiuni paramilitare, dar și în mediile civile, pe plan diplomatic, propagandistic și persuasiv, pentru pregătirea viitoarei invazii „*recuperatorii*” în România.

Aceștia au considerat că respectiva conjunctură favorabilă a sosit în momentul în care în state puternice ale Europei au ajuns la putere regimuri de extremă dreapta. În acest scop, statul ungar s-a aliat cu Germania și Italia pentru a obține sprijinul acestora în acțiunea de rupere a Transilvaniei din trupul României. Astfel s-a ajuns la *Diktatul de la Viena* din 30 august 1940, când o parte a Transilvaniei a fost smulsă din trupul României și dată Ungariei. În Transilvania răpită astfel a început teroarea împotriva românilor, în care au fost implicate autorități civile și militare ungare, dar mai ales extremiști care au dat dovadă de o cruzime fără egal, soldată cu omoruri, alungarea românilor din locuințele și așezările lor, expulzarea în România, distrugerii de case, școli, biserici etc.

Frontiera trasată prin Tratatul de la Trianon a fost consfințită însă din nou, în plan juridic internațional, în anul 1947, prin *Tratatul de Pace de la Paris* (10 februarie 1947). Acesta a fost încheiat între Aliații învingători în cel de-al doilea război mondial (Statele Unite, Marea Britanie, Franța, Uniunea Sovietică, Polonia, Grecia, Iugoslavia și Cehoslovacia) și Puterile Axei (aliații înfrânți, respectiv Germania, Japonia, Italia, Ungaria, Bulgaria, Finlanda, Slovacia și România – căreia nu i-au fost recunoscute acțiunile politice, diplomatice și militare de după 23 august 1944). România a pierdut Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța în favoarea Uniunii Sovietice, precum și Dobrogea de Sud (*Cadrilaterul*) în favoarea Bulgariei. Însă, datorită contribuției sale militare de partea Aliaților după 23 august 1944 (recunoscută

ulterior, cu greu și în mod tacit!), România a primit înapoi Transilvania de Nord, transferată de Hitler Ungariei prin Diktatul de la Viena. Art. 2 al acestui tratat a stipulat că „*hotărârile Sentinței de la Viena din 30 August 1940 sunt declarate nule și neavenite*”, iar „*Frontiera dintre România și Ungaria este restabilită prin articolul de față astfel cum exista la 1 Ianuarie 1938*”.

Tratatul de la Paris din anul 1947 a permis României să-și asume responsabilitățile ca stat suveran în relațiile internaționale, iar Ungaria, prinsă în corsetul „*lagărului socialist*”, n-a mai avut libertatea de acțiune vizând refacerea frontierelor sale imperiale și „*recuperarea Transilvaniei*”. Dar extremiștii-revizioniști unguri s-au declarat nemulțumiți și de hotărârea Conferinței de Pace de la Paris, reluând în scurt timp pregătirile, pe toate direcțiile, în vederea unei acțiuni viitoare de „*recuperare*” a Transilvaniei.

După evenimentele din decembrie 1989, extremiștii și neorevizioniștii unguri au considerat că a sosit un nou moment prielnic pentru a relua planurile vizând „*recuperarea*” Transilvaniei.

Ce fac extremiștii și neorevizioniștii ungurii?

Despre „*Trianon*” se vorbește în cercurile extremist-iredentiste ungare ca despre „*o mare nedreptate istorică*”, deși în realitate lucrurile stau cu totul invers. „*Trianonul*” a făcut, oficial, dreptate nu numai românilor, sârbilor sau slovacilor, ci Europei înseși. Acest act juridic internațional a schimbat percepția despre evoluția Europei, cu imperii și feude, oferind națiunilor dreptul de a se dezvolta liber, în armonie socială și bună înțelegere. Cu toate acestea, în cercuri politice sau în medii extremiste, neorevizioniste, a fost relansată iarăși, de sus în jos, ideea de „*recuperare*” a Transilvaniei pierdute prin „*dictatul Marilor Puteri*”. Prin forțarea unui destin istoric ieșit dintr-un partizanat etno-politic, unii propagandiști ai ideii de „*Ungarie milenară*” compară „*Trianonul*” cu ceea ce s-a întâmplat după dezastrul de la Mohács, când Ungaria a fost divizată în trei părți. Noii propagandiști sunt conștienți că antidotul nu poate fi un anti-Mohács, dar susțin că nici „*politica tăcerii*” n-a fost bună, deoarece „*rănille arzânde au rămas*”.

Pe lângă vechile teorii și lozinci, astăzi:

- se agită „*Trianonul*” în numele „*unității tuturor maghiarilor*”, cerându-se ca ungurii minoritari în alte state să aibă dreptul la autodeterminare; după dezbaterea legii privind acordarea dublei cetățenii pentru ungurii de peste granițe, Parlamentul ungar a luat în discuție propunerea „*Fidesz*” de a declara

ziua de 4 iunie „Ziua Unității Naționale”; proiectul de lege prevedea că *„maghiarii și comunitățile de maghiari subordonați autorităților din alte câteva state fac parte din națiunea ungară unită. Unitatea lor dincolo de granițele de stat este o realitate”*;

- se discută despre *„expirarea Tratatului de la Trianon”*, având în vedere apropierea datei la care se împlinesc 100 de ani de la semnarea acestui tratat. **Cei care discută acest subiect inventat trebuie să știe însă că Tratatul de la Trianon și-a încetat practic existența la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, când Tratatul de Pace de la Paris, din 1947 a anulat sistemul de granițe și garanții oferite după primul război mondial;** la rândul său, sistemul de tratate instituit după al doilea război mondial a suferit corecții după dispariția Pactului de la Varșovia și extinderea Uniunii Europene și a NATO;

- se împrășteie materiale cu rol propagandistic, în limba maghiară și în limbi de circulație internațională (nu și în limba română!), care pregătesc opinia publică pentru momentul în care Transilvania va fi *„recuperată”*. Din informațiile conținute reiese că *„istoria românilor este istorie recentă”*, *„românii fac parte dintre popoarele fără istorie”*, *„termenul de valah nu este sinonim cu cel de român”*, *„Ardealul nu este România”* (pentru că face parte din România de mai puțin de 100 de ani și are legături istorice mai vechi cu Ungaria decât cu România), *„ungurii sunt civilizatorii bazinului carpatic”*, *„transilvănenii n-ar fi dorit Unirea, iar aceasta s-ar fi făcut peste capul lor”* etc.

- se reia vechea teză a nevoii de reconstituire a monarhiei dualiste, austro-ungare, în centrul Europei și în bazinul carpatic, singura garanție a asigurării păcii, prosperității și stabilității pe continent.

În acest context, în cadrul Academiei Ungare de Științe a fost înființat un departament de *„cercetare”*, intitulat *„grup de lucru”* sau *„echipă de cercetare”*, numit oficial *„Elan-Trianon 100”* și format (la vedere!) din aproximativ 25 de oameni, printre care și *„cetățeni români”*.

Academicianul Ioan Aurel Pop, rectorul Universității din Cluj-Napoca a anunțat, în cadrul Academiei Române, că Guvernul de la Budapesta a înființat un departament special, numit *Trianon - 100* care a început să lucreze, adică să contracareze acțiunile preconizate de România pentru aniversarea, în anul 2018, a unui veac de la Marea Unire. Știrea a fost preluată de *„Gazeta de Cluj”* și apoi de mai mulți formatori de opinie, care au susținut și întărit ideea potrivit căreia acest

departament funcționează în cadrul MAE ungar sau în cadrul serviciilor speciale. De aici s-a tras concluzia că prin acest departament de propagandă, Ungaria a declanșat un război propagandistic împotriva României. Ministerul ungar de Externe a anunțat, prin MTI, că respinge „toate prostiile apărute” că Ungaria conduce un „război propagandistic” împotriva României.

Probabil că în urma conflictului iscat (dar nevăzut încă!) și a reacțiilor violente venite din partea unor extremiști-iredentiști (la care sunt maeștri), acad. Ioan Aurel Pop a revenit, afirmând că: „De fapt, nu este vorba despre un departament guvernamental, cum înțelegeam și eu inițial, și cum a preluat greșit presa noastră, prin analogie cu ceea ce s-a petrecut în România. Ungaria nu face asemenea erori de imagine. Este, de drept, un departament de „cercetare”, intitulat modest „grup de lucru” sau „echipă de cercetare”, plasat în cadrul Academiei Ungare de Științe, care a câștigat un „grant” guvernamental eșalonat pe cinci ani. Numele său oficial ales, „Elan-Trianon 100”. Cu alte cuvinte, acest colectiv de aproape 25 de oameni are bani de cercetare și de diseminare în Ungaria și în lume a rezultatelor „cercetării”.

Cu precauția-i cunoscută, domnul profesor Ion Coja vorbește despre acțiunea „Trianon 100” și nu despre departamentul „Trianon 100”, apărând ideea potrivit căreia România este un stat înconjurat de români, fiind îndreptățită să ceară drepturi pentru românii rămași în afara granițelor sale, dar nu practică o politică revizionistă.

Există percepția potrivit căreia acest „grup de lucru”, este, în fapt, o structură specializată, care a preluat de pe poziții academice (deci, democratice) coordonarea acțiunii revizioniste, antiromânești, desfășurată de extremiști unguri, cu scop de a destabiliza România. Dar, ca și în alte cazuri, s-au găsit deja veghetori și apărători ai acestuia, care au umplut spațiul electronic sau coloanele presei aservite ideilor revizioniste cu mesaje din care rezultă că prezentarea acelui „grup de lucru” ca departament guvernamental de propagandă antiromânească este ea însăși o diversiune a românilor (în primul rând, a serviciilor secrete românești!). Materialele de propagandă antiromânească, anonime ori semnate și asumate de propagandiști recunoscuți provin probabil din surse specializate, cum este și „echipa de cercetare” numită oficial „Elan Trianon 100”.

În perspectiva zilei de 1 decembrie 2018, ziua Marii Uniri a românilor, aceasta și-a canalizat acțiunile, în conlucrare cu organizațiile iredentiste, pe trei direcții fundamentale:

- enclavizarea minorității maghiare de pe teritoriul României;
- folosirea drepturilor minorităților pentru impunerea autonomiei teritoriale;
- îndoctrinarea maghiarilor din Ardeal cărora li se induce ideea că ei sunt „adevărații stăpâni ai teritoriului”.

Unii comentatori au speculat că „*echipa de cercetare Trianon 100*” va alege momentul și pretextul pentru producerea unei rebeliuni în centrul României, urmate de un referendum după pe modelul Crimeei și obligarea României să acorde autonomie teritorială, apoi independență așa-numitului *Ținut secuiesc* (deși la recensământul din anul 2002 se declaraseră ca atare un număr de 532!).

„*Grupul de lucru*” recent constituit ar urma să aibă activitate de maximă intensitate în momentul în care Ungaria va „*comemora*” 100 de ani de la semnarea Tratatului de la Trianon, adică în anul 2020. Până atunci, există indicii potrivit cărora va desfășura o campanie care să submineze acțiunile României de aniversare, în anul 2018, a Marii Uniri.

Ce fac autoritățile statului român și societatea civilă?

Guvernările care s-au succedat în România după evenimentele din decembrie 1989 n-au avut o politică coerentă, fermă, de combatere a manifestărilor iredentiste. Deși contenciosul „*optanților unguri*” a fost juridic închis prin plata drepturilor de către România între anii 1927-1932, statul român a restituit încă o dată (din greșeală, neștiință, neputință, complicități suspecte sau trădare) acele proprietăți urmașilor grofilor și conților unguri, fără a se ține seama de faptul că în celelalte state foste socialiste, inclusiv în Ungaria, nu s-a restituit nimic foștilor proprietari români. Datorită presiunii venite din partea societății civile și a investigațiilor făcute de ziariști riguroși, cu dragoste de adevăr, au fost găsiți și „*acarii Păun*” ai acestor restituiri. Ei au fost identificați în autoritățile administrative (și numiți periorativ „*slujbași ai statului*”!) care au pus în aplicare, empiric sau cu rea intenție, legislația de restituire stufoasă și interpretabilă. Astfel, fără ca nimeni să răspundă măcar moral, dacă nu politic și, mai ales, penal, s-au dat titluri de proprietate și

hotărâri judecătorești prin care mii de hectare de pământ și pădure au fost scoase din averea națiunii române.

Academicianul Dinu C. Giurescu, la cei 90 de ani ai săi, împliniți în februarie 2017, observa cu întristare o decădere continuă a instituțiilor statului și nu înțelegea cum este posibil ca, la șase luni distanță în timp până la intrarea în anul 100 al Marii Uniri, opinia publică românească nu știe încă dacă există și care sunt proiectele pentru anul 2018.

Cu tristețe în suflet, domnia sa constata că „*Ministerul Învățământului, în „mărinimia” lui, a tăiat Istoria din conștiința generațiilor tinere - de cel puțin 15 ani! - și astfel tineretul nu mai are cum să știe ce a fost cu noi în secolele trecute. În același timp, ceilalți bombardează...*”

Mai activă și conștientă de răspundere pentru soarta națiunii române s-a arătat a fi societatea civilă. În primii ani de după decembrie 1989, părți importante din presa românească, dar și oameni de litere de mare valoare au sesizat revenirea hungarismului în mentalul unor extremiști unguri. Cu dovezi incontestabile, aceștia au demască reluarea acțiunilor extremiste și neorevizioniste care vizează România ca stat național unitar, suveran și independent.

*

Istoria relațiilor dintre cele două națiuni, presărată cu multă durere, suferințe și conflicte inventate, inumane și inutile, confirmă cuvintele lui Nicolae Bălcescu, rostite după ce în zadar a încercat să-i convingă pe revoluționarii unguri să se unească cu românii și să lupte împotriva Austriei imperiale: „*Ei n-au înțeles nimic, dar nici n-au învățat nimic*”.

Col. (r) dr. Aurel V. David

FILE DE ISTORIE

OPOZIȚIA OAMENILOR DE CULTURĂ FAȚĂ DE REGIMUL CEAUȘESCU

8. OPOZIȚIA PRIN CREAȚIA LITERAR-ARTISTICĂ

Continuăm, în acest număr al revistei, prezentarea modalităților de opoziție a oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu, abordând **opoziția prin folosirea creației literar-artistice pentru transmiterea unor mesaje ce nu corespundeau cu linia ideologică a partidului ori chiar vizau contestarea orânduirii comuniste**. La această modalitate au apelat cu predilecție mulți creatori de literatură și artă din România – ca și din alte țări din Estul Europei – în condițiile în care manifestarea deschisă a opiniilor critice la adresa sistemului politic, în general, și a guvernării comuniste, în special, implica riscuri de ordin penal, social și/sau profesional.

Asemenea mesaje erau comunicate în modalități extrem de diverse, românii dovedind și la acest capitol o imaginație remarcabilă. Pentru a eluda rigorile cenzurii, multe din aceste mesaje erau transmise, de regulă, disimulat, folosindu-se metode specifice creației literar-artistice.

Modalitățile de transmitere prin lucrările de literatură și artă a unor mesaje disimulate împotriva regimului comunist și a politicilor sale au fost folosite pe un plan mai larg și s-au perfecționat pe măsură ce cenzura ideologică s-a extins și a devenit un instrument de forță în arsenalul partidului comunist pentru întărirea controlului asupra instituțiilor culturale, inclusiv a uniunilor de creație literar-artistică.¹

O analiză sumară a tentativelor sau acțiunilor de acest gen, din perspectiva documentelor informative și a memoriei profesionale, permite desprinderea următoarelor concluzii:

¹ Principalele etape ale cenzurii, care a condus la încorsetarea severă a libertății de exprimare în actul creației literar-artistice, și mecanismele intrinseci ale acesteia le-am prezentat în *Cenzura ideologică și modul de abordare de către Securitate a problemelor conexe în anii '970-'980*, analiză inclusă în cartea *Apărarea Ordinii Constituționale – perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp.117-140.

- Mesaje critice ori contestatare au fost semnalate în mai toate genurile literar-artistice:

În literatură, s-a apelat la plasarea acțiunii în alt spațiu sau timp, la abordarea critică a unor teme aparent de pe poziția partidului comunist, folosirea metaforei, a acrostihului și a altor modalități de incifrare specifice textului literar.

În arta plastică, au fost folosite simbolistica cu mai multe semnificații (ideologice, religioase, masonice etc.) și metode ultraspecializate de disimulare a mesajului, cum este anamorfoza (reprezentarea voluntar deformată a unui obiect sau persoană, a cărui/cărei imagine reală nu poate fi distinsă decât dacă este privit dintr-un unghi sau folosind instrumente speciale). O altă modalitate folosită în anii '80, ce a generat numeroase controverse, a fost cea a demitizării eroilor, pe care unii critici de artă au susținut-o din punct de vedere teoretic. În caricatură s-a recurs la două modalități de ascundere a mesajului: în prima desenul era prezentat fără text explicativ, însă astfel realizat încât permitea multiple interpretări, iar în a doua desenul purtător de mesaj era însoțit de un text care fixa, aparent, ținte neutre.

În dramaturgie, erau folosite modalități specifice textului (expresii susceptibile de multiple interpretări, așa-numitele șopârle), dar și altele care țineau de expresia artistică (intonatie, gestualitate, costume, scenografie, lumini etc.). În spectacolele satirice mesajele erau mai directe, doar țintele vizate erau aparent altele.

În cinematografie, lucrurile se prezentau similar ca în dramaturgie, cu particularitatea că, aici, existând o cenzură mai severă, mesajele ascunse erau și mai subtile, incifrate, uneori apelându-se la simboluri sau mesaje care nu erau percepute decât de cunoscători, fiind preluate din experiențele în materie ale regizorilor ruși, polonezi etc.

În muzică, genul artistic în care diversiunea este cel mai greu de decelat, percepția mesajelor disimulate se rezumă la cele specifice teatrului, altele care țineau de structura intimă a compoziției muzicale rămânând impenetrabile, în măsura în care au existat.

Evident, creația literară a fost cea mai bogată din acest punct de vedere.

- Temele vizate țineau, în primul rând, de politicile interne ale guvernelor comuniste, îndeosebi vizând condiția în societate a omului de artă

și cultură, libertatea de circulație, gândire și creație. O atenție mai mare au suscitab abuzurile și ilegalitățile din perioada stalinistă, regimul penitenciar suportat de deținuții politici, colectivizarea forțată a țărănimii, alunecarea regimului politic spre autoritarism și dictatură, opacitatea și abrutizarea activistului de partid și a ofițerului de securitate, distrugerea valorilor culturale, îngrădirea sau încălcarea drepturilor și libertăților cetățenești, viața tot mai grea a românilor.

De o factură aparte au fost mesajele privind situația românilor din afara granițelor, a basarabenilor, bucovinenilor, vlahilor și aromânilor, teme evitate pentru a nu-i supăra pe ruși, sârbi, bulgari sau greci.

Destul de frecvente au fost și mesajele referitoare la problemele persistente în coabitarea dintre români și maghiari în Transilvania, abordate diferit, în funcție de statutul etnic al autorilor și orientarea acestora, iredentist-revizionist maghiară sau ultra-naționalist românească.

Sporadic, au fost semnalate și mesaje acuzate de antisemitism, care uneori erau stimulate de atitudinea unor exponenți sau reprezentanți ai comunității evreiești din România.

Într-o societate în care se propaga cu obstinație ateismul, nu puține au fost mesajele cu caracter mistico-religios.

Și mesaje de tip masonic au existat, percepția lor fiind limitată la nivelul celor inițiați.

Transmiterea unor mesaje critice sau contestatare la adresa politicii partidului și statului prin creația literar-artistică, mai mult sau mai puțin disimulat, **a reprezentat una dintre modalitățile pregnante ale opoziției față de comunism.**

În marea lor majoritate, acestea erau generate de nemulțumiri personale sau de grup. Incontestabil, mulți oameni de artă și de cultură aveau convingeri anticomuniste. Cu toate acestea, din rațiuni de autoprotecție, în deceniile opt și nouă **nu au existat încercări de a publica lucrări literar-artistice cu mesaje de contestare a sistemului comunist în ansamblu și a fundamentelor ideologice ale acestuia.**

- **Oamenii de artă și cultură** care au apelat la transmiterea unor mesaje critice sau interpretabile prin creațiile lor **provineau din toate grupările și orientările culturale.** Surprinde, poate, prezența în rândul acestora a multor scriitori care erau acuzați de susținerea regimului comunist.

O explicație posibilă o poate reprezenta și faptul că Adrian Păunescu, Titus Popovici, Corneliu Vadim Tudor, Dumitru Radu Popescu, Ion Lăncrănjan, Marin Preda, Fănuș Neagu ș.a. se bazau și pe statutul lor socio-profesional, pe notorietatea de care se bucurau, atunci când prezentau spre editare lucrări incitante, deseori chiar critice, și se luptau cu responsabilii culturali pentru promovarea operelor lor.

Lista oamenilor de cultură care au folosit actul creației literar-artistice pentru a transmite – mai mult sau mai puțin disimulat – **mesaje critice sau interpretabile**, pentru a protesta astfel față de unele aspecte ale vieții politice, economice și de ordin social, **este lungă**, incluzând atât creatori de notorietate, cât și alți mai puțin cunoscuți. Voi prezenta, în continuare, cronologic, cazuri mai semnificative din perioada regimului Ceaușescu, care sunt consemnate în documentele informative ale Securității date publicității.

- **Regizorul Lucian Pintilie** a regizat în 1968 filmul *Reconstituirea*, după un scenariu de Horia Pătrașcu și Lucian Pintilie, care a suscitat controverse în mediul cultural privind tematica abordată și mesajul indus (lipsa de dreptate și raționalitate a justiției comuniste). După ce, timp de mai multe luni, lansarea filmului pe piață a fost incertă, autoritățile culturale au hotărât să fie operate unele corecturi. În mediul intelectual, decizia a generat reacții diverse, dar și o veritabilă campanie de susținere a filmului, urmată de decizia de difuzare a lui în forma în care a fost realizat. Ulterior, filmul a fost retras din circuitul de difuzare, având un statut special până în decembrie 1989.²

Lucian Pintilie a avut o experiență similară și în teatru. În anul 1972 a regizat piesa de teatru *Revizorul*, montată la Teatrul *L.S.Bulandra*. După trei reprezentații, spectacolul a fost retras de pe afiș „din pricina asemănării - puse în evidență de regizor - a moravurilor din Rusia țaristă cu cele din societatea românească din epoca Ceaușescu”.³

În 1984, Lucian Pintilie a finalizat filmările la filmul *De ce trag clopotele, Mitică?*, realizat după piesa *D'ale Carnavalului*, film care a ridicat, de asemenea, probleme. Încă din perioada filmărilor, în mediile cinematografice adverse lui Lucian Pintilie au început să apară comentarii cu privire la

² Consiliul Securității Statului, *Notă privind comentariile ce se fac în legătură cu difuzarea în rețeaua cinematografică a filmului Reconstituirea*, apud Serviciul Român de Informații, Istorie literare și artistice, 1969-1989, Ed. Presa Românească, 1996, doc.8.

³ Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, *Raport final*, Ed. Humanitas, 2009, p. 326.

problemele pe care le-ar ridica modul de abordare de către regizor a textului caragialian (demitizarea războiului de independență, prezentarea jignitoare a bulgarilor ș.a.).

În urma unor vizionări repetate la nivelul Casei de film și al Ministerului Culturii (atunci se numea Consiliul Culturii și Educației Socialiste), filmul nu a primit avizul pentru finalizare și difuzare.⁴

Neavizarea filmului a generat reacții negative din partea lui Lucian Pintilie. În august 1984, într-un interviu acordat unui ziar american, preluat de postul de radio *Vocea Americii*, a afirmat că nu poate să desfășoare o activitate normală în România din cauza cenzurii, motiv pentru care lucrează mai mult în străinătate.⁵

Fiind informată despre problemele pe care le ridica transpunerea cinematografică, Elena Ceaușescu a dispus topirea peliculei. În pofida acestei dispoziții, ministrul Suzana Gâdea a hotărât transpunerea filmului pe peliculă definitivă și păstrarea în arhivă.⁶

- **Scriitorul Paul Goma**, fost condamnat politic în 1956 la 2 ani închisoare și 3 ani domiciliu obligatoriu, a predat în anii 1969 și 1970 editurilor *Mihai Eminescu* și *Cartea Românească* manuscrisele romanelor *Ostinato* și *Ușa*, care abordau aspecte din penitenciarele prin care a trecut. Deoarece a refuzat să efectueze unele modificări, ambele lucrări au fost respinse de la publicare pentru „conținut slab din punct de vedere artistic și necorespunzător politic”. Ulterior, prin intermediul unei doctorande austriece aflată la specializare în România, a trimis cele două manuscrise în Occident, unde au fost publicate cu sprijinul unor relații din emigrație. *Ostinato* în Germania și Franța, în 1971, *Ușa* în Germania (în 1972) și Franța (în 1974), aparițiile acestora fiind însoțite de campanii mediatice negative la adresa situației din țara noastră.

În perioada iunie 1972-mai 1973, pe timpul unei călătorii în Occident la invitația editurilor care i-au tipărit cărțile (*Suhrkamp Verlag* din Frankfurt pe Main și *Gallimard* din Paris), a scris alte două romane pe aceeași temă, intitulate *Gherla* și *Lățești*, ultimul referindu-se la perioada domiciliului

⁴ Notă din 21 aprilie 1982, apud Op. cit., doc.273.

⁵ Notă din 27 martie 1985, apud Op. cit., doc. 355.

⁶ Decizia Suzanei Gâdea a fost stimulată de propunerea D.S.S în acest sens. A se vedea analiza despre *Cenzura ideologică* ..., la care am făcut referiri.

obligatoriu executat în această localitate, dintre are a văzut lumina tiparului doar primul, în 1976, tot la *Gallimard*.⁷

- **Graficianul Octavian Bour** din Cluj a publicat în nr. 5/1971 al revistei *Steaua* un desen în care, pe o cruce formată din două creioane era răstignit un om, al cărui mesaj a fost interpretat ca fiind încătușarea scriitorului. Autorul avea ca element de program realizarea unor desene fără text, pentru a putea „fi interpretate de fiecare om cum îi convine”.⁸

- **Prozatorul Marin Preda** a încetat să mai publice în revista *Luceafărul*, în serial, articole care abordau problema creației, poziția scriitorului față de operă și raporturile sale cu societatea, după lansarea tezelor ideologice din iulie 1971, în semn de protest. Seria de articole respectivă a inclus-o în volumul Imposibila întoarcere, apărut la Editura *Cartea Românească* în același an. Conținutul acestei lucrări a fost comentat, atât în țară cât și în străinătate, ca un „act de curaj al autorului față de politica statului în domeniul creației”.⁹

Și romanul Delirul, editat în anul 1975, a suscitat vii comentarii în rândul specialiștilor și al simplilor cititori, îndeosebi în ce privește modul în care a fost prezentat Ion Antonescu, lucrarea reprezentând – după mulți – o primă încercare de reabilitare a Mareșalului. Reacțiile au fost diverse, unii confrăți afirmând că Marin Preda a făcut acest lucru cu aprobarea lui Ceaușescu.¹⁰

În 1980, Marin Preda a publicat romanul de mare succes *Cel mai iubit dintre pământeni*, care aborda problema spinoasă a abuzurilor judiciare comise în perioada stalinistă. Întâmplarea ce constituie actul de acuzare a profesorului Petrini (anchetarea pe baza unui cuvânt pe care anchetatorul nu-l înțelege) a fost preluată de autor din dosarul lui Ion Caraion privind corespondența cu Virgil Ierunca, iar aspectele din detenție au fost inspirate de experiențele penitenciare ale lui Ion Caraion și Alexandru Ivasiuc.¹¹

⁷ *Declarații ale lui Paul Goma din 1 aprilie și 6 mai 1977*, apud S.R.I., Cartea Albă a Securității - Istorii literare și artistice ..., doc. 93 și 125.

⁸ *Fișă personală privind pe Bour Octavian, tehnoredactor la revista Steaua din Cluj-Napoca din mai 1971*, apud Op. cit., doc.15.

⁹ *I.M.B.-Securitate, Fișă personală privind pe prozatorul Marin Preda din 3 octombrie 1973*, apud Op. Cit., doc.36.

¹⁰ *I.M.B.-Securitate, Nota nr.0043523 din 14 iunie 1975*, apud Op. cit., doc.71.

¹¹ *Notă referitoare la un articol apărut în revista Der Spiegel (RFG) privind romanul Delirul de Marin Preda din 10 iulie 1975*, apud Op. cit., doc.73.

- **Poetul Adrian Păunescu** a scris în anul 1971 volumul *Sub semnul întrebării*, conținând interviuri luate unor personalități din domeniile cultural-artistice, publicate în reviste în anii 1969 și 1970, în care se regăseau multe întrebări socotite curajoase în acea perioadă despre „perioada neagră pentru literatura română” (1948-1965).

În același an, nu i-a fost inclusă în caietul program al spectacolului de balade, organizat de studioul de poezie al Radiodifuziunii în luna iunie, poezia intitulată *Iarăși* care a fost considerată în întregime pesimistă, deprimantă, exprimând „neputința realizării oamenilor din cauza condițiilor vitrege ale acestei lumi”. Totodată, se exprima „năzuința mult repetată de a mai fi oameni, de a avea norocul să mai putem vorbi, să putem deschide uși încuiate”.¹²

Datorită abordărilor sale curajoase, în 1980 Adrian Păunescu a avut mari probleme cu cenzura, care i-a triat serios poeziile incluse în volumele *Manifest pentru sănătatea pământului* și *Iubiți-vă pe tunuri*. Inițial, autorul nu a fost de acord să renunțe la anumite poezii cu conținut critic la adresa unor realități din epocă, afirmând că este de datoria sa să denunțe aspectele necorespunzătoare. Ulterior, a acceptat să retragă unele poezii, cu condiția să le înlocuiască cu altele, cam de aceeași factură.

Tot în 1980, în revista *Familia* din Oradea a fost inclus un ciclu de poezii aparținând lui Adrian Păunescu, între care și poezia *Analfabeților*, conținând critici și avertismente la adresa activiștilor cu atribuții în coordonarea și controlul activității cultural-educative. Poezia reprezenta „un pamflet rimat”, un „soi de manifest” adresat unora dintre „cei mai de sus propagandiști de partid și de stat, dacă nu cumva celor de mai sus”, cum aprecia poetul Ion Caraion.¹³ Ulterior, dactilograma acestei poezii a circulat în mediile intelectuale, multiplicată la xerox.

În anul 1981, Adrian Păunescu a publicat un set de aforisme în revista *Magazin*, având conținut aluziv (ex. „unii cheltuiesc mult lemn pentru garduri și puțin lemn pentru viori”; „economii realizate prin absența bibliotecarilor de la sate ar putea determina absența unor sate”). În același an, poetul a prezentat spre publicare în *Almanahul literar* al Asociației Scriitorilor din București un număr de 6 poeme pe tema țărânului român în socialism. În conținut, susținea

¹² Notă *Oficiul de presă și tipărituri al Radioteleviziunii din 3 iulie 1971*, apud Op. cit., doc.16.

¹³ Notă *din 4 octombrie 1980*, apud Op. cit., doc. 181.

ideea că industrializarea a dislocat și sfârâmat unitatea patriei, prin atragerea țărănimii la orașe.

În 1982, în poemul *Suprarealism* (inclus în volumul *În exercițiul funcțiunii*), Adrian Păunescu sugera că realitatea istorică este stăpânită de lipsa de logică, abuz, ingoranță, confuzie producătoare de dezastre materiale, sociale și umane)¹⁴.

- **Scriitorul și regizorul Virgil Tănase** a prezentat Editurii *Cartea Românească* manuscrisul romanului *Portret de om cosind în peisaj marin*, care a fost respins de la publicare în anul 1972, fiind considerat necorespunzător datorită tematicii și stilului. Prin intermediul scriitorului Dumitru Țepeneag, autorul a trimis manuscrisul în străinătate fără aprobarea forurilor culturale, fiind publicat de editura pariziană *Flammarion*.

În 1975, Virgil Tănase a încercat să scoată clandestin din țară, printr-un cetățean francez, manuscrisul altui roman, intitulat *Apocalipsa unui adolescent de familie*, care conținea „aprecieri denigratoare la adresa politicii statului nostru”. Concret, era vorba de un pamflet care se referea la o acțiune petrecută în perioada stalinistă. Eroul era un tânăr, fiul unui decan, care relatea diferite întâmplări din viața lui, explicate prin abuzuri ale organelor de stat din acea perioadă. Conținutul inducea ideea că lucrarea nu era scrisă pentru a fi publicată în România. Fiind descoperit la Vama Otopeni, manuscrisul a fost reținut, luându-se măsuri pentru tragerea la răspundere penală a lui Virgil Tănase¹⁵, acțiune nefinalizată datorită rămânerii ilegale în Franța a celui în cauză la începutul anului 1977.

- **Poetului Leonid Dimov** i-a fost respinsă, în 1973, publicarea poemului *Baia* în revista *România literară* deoarece, conform afirmațiilor unor confrăți, ar fi făcut referiri la „condiția grea a scriitorului din țara noastră”. De menționat că acest lucru s-a întâmplat în contextul în care, în 1971, cu prilejul unei călătorii în Franța poetul acordase interviuri postului de radio *Europa Liberă*, în care a făcut, voalat, referiri critice la adresa „literaturii angajate”.¹⁶

¹⁴ *Anexă la doc. 181*, apud Op. cit.

¹⁵ *Notă privind pe Tănase Virgil, membru al Fondului literar din 26 martie 1975 și Declarația scriitorului Sorin Titel din 9 octombrie 1975*, apud Op. cit., documentele 61 și 76.

¹⁶ *Ministerul de Interne, Fișă personală privind pe Leonid Dimov din 1 noiembrie 1973*, apud Op. cit., doc. 38.

- **Profesorul și scriitorul Ion Coja** a înmănat, în 1973, unei studente americane, venită în țara noastră pentru studii pe teme folclorice, o piesă de teatru în manuscris, destinată fostului său student la Filologie Ioan Petru Culianu, a cărei publicare în țară, datorită caracterului antisovietic, ar fi putut genera anumite implicații politice nefavorabile pentru statul român. În aprilie 1974, a făcut o nouă încercare de a trimite exemplare ale manuscrisului aceleiași lucrări, prin intermediul unui cetățean român, lui Ion Cușa la Paris și regizorului Andrei Șerban la New-York.¹⁷

- **Poetul Ioan Alexandru** a publicat în anul 1973, la Editura *Cartea Românească*, volumul de versuri intitulat *Imnele bucuriei*, care cuprindea preponderent poezii considerate că au „o pronunțată tentă mistico-religioasă în expresie simbolică”. În mediul cultural se aprecia că, până la Ioan Alexandru, nici un poet român nu a folosit în lucrările lui atât de mulți termeni, cuvinte, noțiuni și idei mistice.

În 1974, autorul a scos la Editura *Dacia* din Cluj lucrarea *Jurnal de poet*, în care consemna că două pericole pândesc pe români: „surparea credinței și conformismul politic”.

Și volumul *Imnele Transilvaniei*, publicat la Editura *Cartea Românească în 1978, a fost apreciat că cuprinde, în majoritate, poezii cu „o pronunțată tentă mistico-religioasă, în exprimare simbolică”¹⁸.*

În pofida acestor considerente, decidenții ideologici comuniști au acceptat editarea acestor cărți pentru mesajul lor național.

- **Filozoful și cercetătorul științific Gabriel Liiceanu** a propus spre publicare, Editurii *Academiei*, în anul 1975, lucrarea intitulată *David Armeanu*, cu un studiu introductiv semnat personal. Lucrarea în sine, un manual scris de un călugăr din Evul Mediu, a fost considerată inoportună, deoarece „nu are orientare materialistă”. În ce privește studiul introductiv al lui Gabriel Liiceanu, au existat opinii din domeniu conform cărora „autorul confundă materialismul cu naturalismul. Astfel, oferă asupra gândirii filozofice o optică minimalizatoare (o perioadă de uniformizare a spiritului, de eclipsare a gândirii originale); întrucât nu specifică la cine se referă, se pot face trimiteri și la filozofia din țara noastră. Dovedește concepții nihiliste asupra istoriei

¹⁷ Notă din 27 martie 1975, apud Op. cit., doc. 65.

¹⁸ Anexă la documentul 234, apud Op. cit.

filozofiei... O mare parte a textului este o informare cu conținut mistic, religios, de care autorul nu se detașează...”.¹⁹

- În mai-iunie 1975, a fost deschisă la *Galeria Nouă* a Uniunii Artiștilor Plastici din București expoziția tematică *Imagini ale istoriei, de la document la operă*, care a iscat numeroase controverse. Specialiști din domeniu au lansat semnale pe diverse canale că unele lucrări expuse ar fi conținut mesaje ascunse, disimulate prin folosirea unor tehnici specifice anamorfozei (o metodă folosită de pictori încă din perioada Evului Mediu pentru ascunderea unor mesaje de ochii vigilenți ai cenzurei Inchiziției sau ai curților monarhice). Totodată, se semnală faptul că alte lucrări prezentau eroi ai istoriei neamului românesc într-o manieră dezagreabilă, chiar grotescă, invocându-se independența creatorului, fiind vorba de viziuni care puteau conduce la demitizarea eroilor. Între lucrările „incriminate” se numărau: *În memoria eroului necunoscut*, realizată de pictorul Ion Nicodim, reprezentând imaginea răsturnată a unei figuri macabre, care, prin îmbrăcămintă, poziție și fundal, trimitea mai degrabă la un cadavru aflat în fundul unei gropi; *Constantin Brâncoveanu*, tablou expus de pictorul Octav Grigorescu, care ar fi putut disimula mesaje ascunse în faldurile mantiei voievodului martir; *Nicolae Bălcescu* și *Horia, Cloșca și Crișan*, lucrări de sculptură aparținând lui Paul Vasilescu și Mircea Spătaru, care prezentau într-o modalitate considerată grotescă personaje emblematice ale poporului român.

Tot în 1975, cu siguranță nu întâmplător, editura *Meridiane* a publicat traducerea cărții *Anamorfoze*, scrisă de Jurgis Baltrusaitis.

În acest context, au apărut într-un număr restant al revistei *Secolul 20* (10-11/1974) reproduceri ale proiectului tapiseriei de mari dimensiuni, intitulată *Teatru*, a pictorilor Șerban Gabrea și Florin Ciubotaru, aflată în lucru în acel moment la Teatrul Național *I.L.Caragiale*, care a declanșat un nou flux de semnalări conform cărora lucrarea în cauză ar conține multe mesaje ascunse, disimulate prin folosirea unor simboluri susceptibile de diverse interpretări.²⁰

- **Prozatorul Ion Lăncrănjan** a reușit, în 1975, să editeze romanele *Drumul câinelui* și *Caloianul* după mai mulți ani de discuții cu forurile de aviz,

¹⁹ Notă informativă din martie 1975, apud Op. cit., doc. 67.

²⁰ Detalii privind aceste aspecte, informarea-documentar făcută de Securitate, modul în care a fost evaluată aceasta de forurile ideologice ale P.C.R. și concluziile desprinse am prezentat în analiza privind *Cenzura ideologică*.

deoarece acțiunile acestora erau plasate în „obsedantul deceniu” (1950-1960), perioadă cu încărcătură negativă pentru autoritățile de stat, dar și pentru unii dintre susținătorii acestora.²¹

Autorul a avut probleme și cu aprobarea tipăririi volumului *Toamnă fierbinte*, în 1982, deoarece în opinia unor specialiști ideea centrală a cărții consta în „incompatibilitatea conviețuirii normale a românilor și maghiarilor din Transilvania”. Conflictul dintre cele două personaje simbolice, Ion și Gyuri, țărani din epocă, ia treptat forma unei răfueli între „noi” și „voi” – români și unguri – sub întreg orizontul istoric al confruntărilor dintre cele două naționalități conlocuitoare.²²

- **Scriitorul Dumitru Radu Popescu** a prezentat spre publicare, în anul 1976, romanul *Dormind pe un șarpe*, având mari probleme pentru obținerea avizelor necesare, întrucât în anumite pasaje scria despre crimele comise în perioada colectivizării. Autorul a refuzat să refacă 85 la sută din observații, renunțând doar la frazele în care se făceau referiri la Stalin.²³

- **Poetul și ziaristul Corneliu Vadim Tudor** a publicat, la 5 septembrie 1980, în revista *Săptămâna Culturală a Capitalei*, un editorial intitulat *Idealuri*, care a generat reacții puternice din partea reprezentanților Federației Comunităților Evreiești din România. Într-o scrisoare deschisă către revista *Săptămâna* semnată de rabinul șef Moses Rosen, se acuza că textul conținea paragrafe care insultau populația evreiască, ațâțau la ură rasială și națională „în termeni scoși de-a dreptul din *Porunca Vremii* de tristă amintire sau din *Stürmer* al lui Goebbels”.²⁴ Articolul în cauză a ocazionat o reacție deosebit de virulentă din partea postului de radio *Kol Israel*, în cadrul emisiunii în limba română din 20 octombrie 1980.²⁵

Și volumul de poezii *Saturnalii*, editat de autor în 1984, a suscitât intense comentarii în cercurile intelectuale evreiești, mai multe poezii fiind considerate că aveau mesaje antisemite. Federația Comunităților Evreiești din România a adoptat o rezoluție de protest împotriva publicării acestui volum,

²¹ S.M.B., *Raport cu propuneri de închidere a dosarului "Laurian" din 7 mai 1977*, apud Op. cit., doc. 106.

²² *Notă din 16 februarie 1982*, apud Op. cit., doc. 258.

²³ *Securitatea Cluj, Notă din 4 martie 1976*, apud Op. cit., doc. 83.

²⁴ *Cancelaria Șef Rabinului, Scrisoare deschisă către revista Săptămâna, 8 octombrie 1982*, apud Op. cit., doc. 182.

²⁵ D.S.S., C.T.O.T. – *Unitatea Specială „S”*, *Notă din 30 octombrie 1980*, apud Op. cit., doc. 186.

pe care a trimis-o mai multor oameni de artă și cultură din țară, de etnie evrei sau români.²⁶ Ca urmare, Corneliu Vadim Tudor a fost pus în discuția organizației PCR din care făcea parte și i s-a ridicat dreptul de semnătură pentru o perioadă de timp.²⁷

- **Poetul Eugen Jebeleanu** a publicat în anul 1980, la Editura Albatros, volumul *Arma secretă* cuprinzând poezii care, în opinia unor lectori, conțineau unele poeme susceptibile să li se dea sensuri ambigui, interpretări nedorite. Concret, din poemul Upsur (monolog babilonian, 1.092 î.e.n.) s-ar fi putut desprinde ideea existenței unei condiții precare a creatorului și a lipsei de libertate în exprimare. Din poezia Și am ar fi rezultat o anume obligativitate a creatorului de a se autocenzura, iar din poemele Pălăria și curierul, Durere de dinți și La Eminescu s-ar fi putut contura imaginea unei stări materiale nesatisfăcătoare și existența unei „inegalități între conducători și popor”.²⁸

- În februarie 1981, la Galeria Simeza din Capitală, a fost **deschisă o expoziție de pictură a unui grup de artiști (8+1**, respectiv opt pictori, între care Horia Bernea, Sorin Dumitrescu, Paul Gherasim, Marin Gherasim, și un critic de artă, Andrei Pleșu, care participa cu un text înrămat), manifestare artistică ce a generat numeroase reacții în mediul cultural. Lucrările expozanților au fost acuzate de persoane din domeniu că ar fi conținut mesaje mistico-religioase, aspect pus în legătură cu „orientarea de extremă dreapta a unora dintre participanți” (trimitere la pictorul Horia Bernea, fiul etnologului Ernst Bernea, fost membru al organizației legionare).

- **Criticul de artă și eseistul Andrei Pleșu** a publicat în anul 1981, în revista *Secolul 20*, articolul *Rigorile ideii naționale și legitimitatea universalului*, care a ocazionat numeroase comentarii și controverse. Au fost considerate incitante idei de genul: saltul în universalitate al culturii naționale nu ar trebui să fie programat în documente publicate în presă sau trasat ca sarcină de Ministerul Culturii; omul contemporan ar fi manevrat în contextul unei hotărâri impuse de o persoană sau sistem conducător, însă ordinea socială nu ar fi aplicabilă creației; acțiunile zgomotoase de invocare a calităților eroilor trecutului ar fi inutile...; a ne cunoaște pe noi înșine ar fi mult mai important

²⁶ D.S.S. – Direcția a III-a, Către Direcția I, 17 aprilie 1984, apud Op. cit., doc. 334.

²⁷ Notă privind pe Corneliu Vadim Tudor din ianuarie 1989, apud Op. cit., doc. 470.

²⁸ Notă din 25 noiembrie 1980, apud Op. cit., doc 194.

decât a face mitinguri, congrese inutile, nefolositoare în ochii lumii contemporane; societatea românească trece printr-o criză morală similară celei din a doua jumătate a secolului XIX; zbierătorii și dibacii ar manipula ideea patriotică în așa fel încât exaltarea ei să devină rentabilă.

Articolul, respins inițial de Ministerul Culturii, a rămas totuși în revistă la insistențele redactorului șef al publicației, Dan Hăulică.

Mai mulți oameni de cultură, între care Alexandru Paleologu, Barbu Brezianu, Sorin Dumitrescu, i-au adus elogiul lui Andrei Pleșu pentru modul curajos în care a abordat problemele naționalismului și patriotismului, considerându-l o mare conștiință contemporană”.²⁹

- **Poetul Mircea Dinescu** a avut probleme cu mai multe dintre poeziile sale, al căror conținut era considerat de cenzori ca interpretabil, cu trimiteri la adresa realităților din România socialistă. Cu asemenea probleme de conținut au fost catalogate poemele *Avalanșa și Manuscris găsit într-o sticlă de lampă*, care au fost acceptate cu greu în volumul *Democrația Naturii*, editat la Cartea Românească în 1981, abia după ce s-a obținut avizul Secției de propagandă a CC al PCR. Ulterior, în 1982, când autorul le-a inclus în versiunea franceză a volumului *La disposition d'une œuvre*, destinată pentru străinătate, exigența cenzorilor a crescut, Ministerul Culturii dispunând oprirea momentană a difuzării cărții, sancționarea redactorului de carte și a redactorului șef.³⁰

În 1988, același autor a prezentat spre publicare Editurii Cartea Românească volumul *Poeme*, care a fost respins deoarece 6 poezii aveau „o viziune violent negativă asupra realităților contemporane”.³¹

- **Graficianului Mihai Stănescu** i s-a editat de către Uniunea Artiștilor Plastici (U.A.P.), în anul 1982, un album de caricaturi care a fost retras din circuitul de difuzare, pe considerentul că unele lucrări erau interpretabile. Desene din acest volum au fost preluate și publicate în Franța și Anglia, iar postul de radio *Europa Liberă* a făcut comentarii asupra evenimentului și cu privire la situația autorului.

În februarie 1983, caricaturistul a deschis o expoziție la Galeria Eforie din București, prilej cu care conducerea Uniunii Artiștilor Plastici (UAP) i-a

²⁹ Notă din februarie 1982, apud Op.cit., doc. 260.

³⁰ Notă din martie 1982, apud Op.. cit., doc. 266.

³¹ D.S.S. – Securitatea Municipiului București (S.M.B.), Notă din 19 septembrie 1988, apud Op. cit., doc. 455.

respins la vizionare mai multe lucrări considerate interpretabile și i-a interzis difuzarea catalogului cu lucrările pregătite pentru expunere.

La începutul anului 1985, Mihai Stănescu a prezentat conducerii UAP lucrări pentru un nou volum de caricaturi. Autorul a fost informat că unele lucrări sunt respinse, solicitându-i-se ca pe celelalte să le ducă la Ministerul Culturii pentru contraavizare. Profitând de faptul că el a fost curierul, Mihai Stănescu a introdus între lucrările avizate și pe cele respinse de UAP și le-a prezentat secretarului de stat Ladislau Hegheduș, care le-a aprobat pe toate. Aflând de această manevră, conducerea UAP a interzis publicarea volumului, apreciind fapta artistului ca un act de indisciplină profesională.³²

În 1988, Mihai Stănescu a inclus unele dintre caricaturile respinse la publicare în țară în volumul Rire en Roumanie, editat în Franța, fără aprobarea forurilor competente române.

- **Dramaturgul și ziaristul Adrian Dohotaru** a prezentat Teatrului C.I. Nottara piesa de teatru Insomnie, care a fost pusă în scenă în anul 1982 sub bagheta regizorală a lui Alexandru Dabija. Procesul de avizare a fost anevoios, fiind scoase circa 30 de replici. Cu toate acestea, se considera că textul mai conținea aspecte necorespunzătoare, respectiv cele care prezentau unii oameni cu funcții de conducere ca lași, oportuniști, demagogi, certați cu etica etc. Erau considerate discutabile și momentele care evocau anii 1950-1951, referitoare la îndepărtarea din învățământ a unor cadre universitare de valoare, precum și altele conținând aluzii politice (promovarea ca miniștri sau ambasadori a unor cadre de partid slab pregătite cultural și profesional).

De menționat că și regizorul Alexandru Dabija a manifestat rezistență la unele sugestii sau recomandări ale conducerii teatrului.³³

- **Regizorul Horea Popescu** a realizat, în același an, o montare memorabilă la Teatrul Național I.L. Caragiale a piesei Ploșnița, scrisă de Vladimir Maiakovski. Prin accentuarea unor replici sau modificarea altora, regizorul lansa unele trimiteri sugestive la adresa unor realități românești ale anilor '80 (ex. lipsa unor produse alimentare de bază de pe piață, calitatea inferioară a produselor comercializate de unitățile de stat comparativ cu cele vândute de mandatori). Totodată, jocul actoricesc inducea semnificații

³² Notă din februarie 1985, apud Op. cit., doc. 352.

³³ Notă din 23 aprilie 1982, apud Op. cit., doc. 274.

tendențioase unor replici: poporul identificat cu țiganii (lăutarii de pe scenă), alcoolismul considerat o binefacere a culturii de tip nou ș.a.³⁴

- **Scriitorul Titus Popovici** a propus Casei de filme nr. 1, în 1983, scenariul filmului *Nuntă cu dar*, inspirat de cazul Ștefănescu, reprezentând o satiră la adresa vieții social-politice și economice din România care viza moravuri și năravuri ale acelor ani. Concret, erau prezentate viața luxuoasă și corupția unor activiști de partid, directori de întreprinderi, ziariști. Spre exemplu, un director își aducea amanta cu un avion special pe câmpul din apropierea vilei sale; președinți de CAP-uri care îngropau recoltele de porumb, trecând peste ele cu tractorul; directori care își petreceau timpul la Intercontinental înconjuțați de prostituate.

Fiind pus în discuția Comisiei cinematografiei, scenariul a fost respins ca urmare a intervențiilor unor activiști ai CC al PCR. Ulterior, a fost însă aprobat de primul adjunct al ministrului Culturii, Ion Traian Ștefănescu, ca urmare a intervenției autorului, membru al CC al PCR în acea perioadă.³⁵

- **Regizorul Mircea Daneliuc** a avut mari probleme cu avizarea filmului său *Glissando*, realizat în 1983. Ecranizarea a fost oprită de la difuzare din dispoziția secretarului CC al PCR cu probleme de propagandă, cultură și presă, pe considerentul că, deși se dorea o pledoarie împotriva fascismului, cuprindea secvențe ce puteau fi interpretate ca aluzii la realități ale vieții social-politice din țara noastră din perioada respectivă.

Ca urmare, Mircea Daneliuc a înaintat spre publicare, redacțiilor mai multor ziare și reviste, o scrisoare prin care propunea un dialog pentru a fi clarificate unele aspecte ale culturii, îndeosebi din domeniul cinematografiei, unde anumite filme erau „îmbunătățite” cu foarfeca de unii specialiști ai Ministerului Culturii, care uneori „aranjează” și dialogurile, sub semnătura scenariștilor, lucru intolerabil într-o cultură emancipată.³⁶

Filmul *Glissando* a fost lansat în cinematografe după circa un an și jumătate, timp în care au fost operate mai multe modificări, fiind refăcute integral anumite secvențe.

³⁴ *Idem*

³⁵ *Notă din 11 mai 1983*, apud Op. cit., doc. 310.

³⁶ *S.M.B., Notă din 30 ianuarie 1984*, apud Op. cit., doc. 327.

- **Prozatorul Romulus Zaharia**, instructor în Ministerul Culturii, a publicat în 1983 romanul *Ademenirea*, care a generat constituirea unei comisii de specialiști pentru a analiza conținutul acestuia. În concluziile comisiei s-a reținut că romanul, deși se baza pe o bogată documentație și nu conținea lucruri eronate, aborda o epocă asupra căreia istoricii nu se pronunțaseră încă datorită caracterului complex al evenimentelor (conflictele studențești de la Cluj din anii 1945-1946). În sarcina autorului se reținea și faptul că făcea în carte afirmații și aprecieri considerate neavenite, de genul: regionala Cluj a Partidului Comunist fusese acaparată, imediat după 23 august 1944, de unele elemente șovine, revizioniste, horthyste; ziarul *Patria*, fost organ de presă al Partidului Național Țărănesc, era prezentat ca singura publicație clujeană care a sesizat exact conjunctura epocii etc.³⁷

Romulus Zaharia, înlăturat din Ministerul Culturii din cauza publicării acestui roman, a plecat ulterior definitiv din țară.

- **Scriitorul Alexandru Ștefănescu** a prezentat spre publicare la Editura *Albatros*, în anul 1984, manuscrisul romanului *Studentul cârcotaș*, care i-a fost respins deoarece avea inserate multiple texte din presa legionară, citate din *Porunca Vremii*, *Buna Vestire* și alte publicații. De asemenea, în carte era prezentat fastul înmormântării legionarilor Moța și Marin și se lăsa să se înțeleagă că, în anii '930-'940, în România ar fi existat o avalanșă fascistă, iar forțele antifasciste erau ca și inexistente.³⁸

- **Prozatorul Bujor Nedelcovici** a depus la Editura *Albatros*, în anul 1984, manuscrisul romanului *Ereticul împlânzit*, al cărui subiect se referea la un scriitor care, după ani de peregrinări, revenind în țară găsește la conducere un dictator ce reușise să-și constituie un sistem de propagandă, prin care urmărea formarea unui „om nou”. Conducerea editurii i-a recomandat autorului să plaseze acțiunea într-o țară din perioada dictaturilor fasciste, să scoată din text asemănările cu realitatea românească și ideile cu privire la formarea omului nou și să accepte apariția romanului în colecția *Fantastic Club*. Bujor Nedelcovici nu a fost de acord, retrăgându-și manuscrisul³⁹, pe care l-a scos din țară și l-a publicat la Paris, în anul următor.

³⁷ Notă din 17 noiembrie 1984, apud Op.cit., doc. 329.

³⁸ S.M.B., Notă din septembrie 1984, apud Op. cit., doc. 341

³⁹ Idem.

În 1985, filmul *Faleze de nisip*, realizat după un roman al său publicat în 1981, a fost retras din circuitul cinematografic după doar câteva zile de proiecție.⁴⁰

- **Poeta Ana Blandiana** a publicat în revista *Amfiteatru*, în decembrie 1984, un ciclu de poeme al căror mesaj a fost considerat vădit tendențios. Câțiva redactori au fost sancționați, iar autoarei i s-a suspendat dreptul de semnătură.

În iulie 1988, Ana Blandiana a scos la Editura *Ion Creangă* volumul de poezii pentru copii intitulat *Întâmplări de pe strada mea*. Personajul motanul Arpagic, din poezia *O vedetă de pe strada mea*, era astfel descris încât a fost perceput de mulți cititori ca întruchipându-l caricatural pe Nicolae Ceaușescu. Ca urmare, forurile ideologice au dispus retragerea cărții din librării (80% din tiraj fusese deja vândut), precum și retragerea dreptului de semnătură autoarei⁴¹, măsuri care au generat reacții negative și acțiuni de protest, atât în țară cât și în străinătate.

- **Prozatorul Stelian Tănase** a predat spre publicare Editurii *Cartea Românească*, în anul 1985, manuscrisul romanului *Play Back*, care a fost respins deoarece cuprindea „unele aspecte în neconcordanță cu realitatea social-politică din țara noastră, denigrând totodată activitatea unor organe de partid și de stat”. Autorul nu a acceptat să opereze modificări în text, romanul fiind editat abia în 1995.

În 1988, aceeași editură i-a refuzat lui Stelian Tănase tipărirea și a romanului *Corpuri de iluminat*, pe considerentul că avea o viziune sumbră asupra realității perioadei respective, totul apărând ca supus degradării morale, civice și politice.⁴²

- **Pictorul Sever Frențiu** a realizat și expus, în a doua parte a anilor '90, mai multe tablouri în care a folosit simboluri masonice. În jurul anului 2000, Sever Frențiu a fost ales Mare Maestru al Marii Loji Naționale din România.

- **Scriitorul Fănuș Neagu** a oferit spre publicare Editurii *Cartea Românească*, în 1987, romanul *Scaunul singurătății*, care, după prima lectură, a fost considerat nepublicabil în acea formă întrucât prezenta cooperativizarea

⁴⁰ D.S.S. – *Direcția a III –a, Către Direcția I, din 5 noiembrie 1985*, apud Op. cit., doc 373.

⁴¹ *Anexele la documentele 453 și 456*, apud Op. cit. și *Raport Final...*, pp.326 -327.

⁴² D.S.S. – *S.M.B., Notă din 10 septembrie 1988*, apud Op. cit., doc 455 și Anexa.

agriculturii ca pe un fenomen nespecific poporului român, de împrumut, realizat prin constrângerea țăranilor. Totodată, referirile la unele momente istorice și personalități politice erau apreciate ca fiind făcute pamfletar și caricatural, iar cele la adresa activiștilor de partid și a organelor de securitate ca tendențioase. De asemenea, manuscrisul conținea unele considerații neavenite la adresa evreilor și a destinului lor.

Editura a restituit manuscrisul autorului pentru efectuarea modificărilor considerate necesare, însă autorul nu fost de acord cu acestea. A amenințat cu depunerea carnetului de membru al PCR și cu tipărirea în străinătate cu mențiunea „Carte interzisă în România”.

Romanul a apărut totuși în țară, un an mai târziu, în urma unui compromis între autor și responsabilii culturali.⁴³

- **Graficianul Mihai C. Papuc** a prezentat revistei *Urzica* o caricatură care simboliza frigul, foamea și lipsa de carburanți. Concret, desenul reprezenta un toboșar evident înfrigurat care bătea într-o canistră goală cu un os pe care nu mai rămăsese pic de carne. Lucrarea a fost inclusă în numărul revistei de pe luna decembrie 1987, însă a fost scoasă de forurile superioare de avizare.⁴⁴

Memoria documentelor informative ale Securității păstrează și **alte cazuri de autori care au introdus în lucrările lor mesaje contrare politicii regimului Ceaușescu**: scriitorul Gheorghe Ogrin din Timișoara, fost legionar și condamnat politic, a propus spre publicare volumele de poezie *Legenda vântului* și *Din copilăria mea*, care i-au fost respinse pentru că unele poezii erau considerate ca având probleme din punct de vedere politic și religios; regizorul Dan Pița a realizat în 1979 ecranizarea romanului *Bietul Ioanide*, care a fost supusă foarfecii cenzurii, fiind înlăturate câteva secvențe; scriitorul Nicolae Moraru a prezentat în 1981 la Editura Albatros romanul *Scurt circuit*, care conținea aluzii la adresa stilului autoritar de conducere la nivelul partidului și al țării; Silvia Zabarcenco a oferit spre publicare editurii *Cartea Românească*, în 1988, romanul *Portret*, respins pentru că aborda ratarea absolută a unui artist plastic autentic, care, deoarece i se impuneau temele creației, se autoexilează să se redrezeze moral; Anatolie Pantiș a primit decizie de respingere la publicare, în același an și de la aceeași editură, a volumului *Capra*, inspirat din viața

⁴³ Notă din 13 iunie 1987, apud Op. cit., doc. 421.

⁴⁴ Notă din 1 decembrie 1987, apud Op.cit., doc. 434.

satului, în care totul se reducea la evidențierea conflictelor după beții, a furturilor din avutul obștesc, braconajului etc; Gabriel Gafița a avut aceeași soartă cu romanul *Martirul parțial*, în conținutul căruia se făceau ample referiri la evenimentele din Cehoslovacia – august 1968 și erau prezentați defavorabil activiștii de partid (dogmatici, agresivi, agramăți, imorali etc.); Smaranda Cosmin a fost nevoită să refacă integral, tot la Editura *Cartea Românească*, volumul de schițe intitulat *Aștept provincia* deoarece cuprindea unele trimiteri la lipsuri în aprovizionare, asigurarea agentului termic etc; poeta Ioana Ieronim, al cărei volum intitulat *Poezii* a fost considerat de aceeași editură ca nepublicabil integral datorită „lipsei de mesaj contemporan și numeroaselor carențe ideologice”⁴⁵ și mulți alții.

*

În context, doresc să consemnez câteva considerații personale cu privire la literatura de sertar din perioada regimului Ceaușescu. Discuțiile făcute pe această temă după 1990 au fost superficiale și insuficient de analitice. De regulă, s-a încercat persiflarea clasei scriitoricești pentru numărul mic al manuscriselor aflate „în conservare” până în decembrie 1989. Această atitudine pornea de la realitatea că liberalizarea societății românești nu a ocazionat apariția prea multor cărți scrise anterior care să se remarce prin conținut și valoare literară. O posibilă explicație o poate reprezenta faptul că scriitorii români nu au avut, ca regulă generală, predilecția de a scrie pentru viitor, care a fost mult timp neclar și incert. Ei scriau despre realitățile de atunci, pentru cititorii de atunci. Pentru a fi siguri că manuscrisele lor vor trece prin „furcile caudine” ale cenzurii, mesajele negative erau, de multe ori, disimulate prin diverse modalități artistice. În situația în care organele de avizare aveau obiecții, se luptau, în funcție de posibilitățile la îndemână, pentru promovarea intactă a creațiilor lor. Dacă nu se putea, începeau discuțiile pe marginea aspectelor pe care factorii culturali responsabili cereau să fie scoase sau modificate. Acestea erau interminabile și, deseori, căpătau nuanță de negociere. În final, de cele mai multe ori, se ajungea la un compromis.

În cazurile în care autorii nu acceptau să efectueze modificările solicitate – cazuri destul de rare în epocă – unii dintre aceștia căutau o cale să

⁴⁵ D.S.S. – S.M.B., *Notă din 10 septembrie 1988*, apud Op. cit., doc. 455.

trimită manuscrisele în străinătate pentru a fi publicate. De puține ori, manuscrise valoroase au fost abandonate în sertare pentru alte vremuri.

Personal, nu am avut cunoștință atunci de nici un scriitor care să fi scris deliberat pentru sertar, cu excepția unor jurnale personale.

Acceptarea, în anumite limite, a condițiilor organelor de avizare de către majoritatea creatorilor de literatură și artă se datora îndeosebi rațiunilor economice, fiind știut faptul că pentru mulți dintre aceștia publicarea creațiilor proprii reprezenta singura sursă de existență.

La începutul anilor '970, în contextul instituționalizării și accentuării cenzurii ideologice la nivelul instituțiilor de presă și cultură, Securitatea a fost împinsă la o „vigilență” crescută, pentru cunoașterea și verificarea preocupărilor de creare și promovare a unor lucrări de literatură și artă cu conținut necorespunzător la adresa politicii interne și externe a statului român. Aceasta cu atât mai mult cu cât, conform indicațiilor primite de la conducerea superioară de partid, cazurile de publicare a unor lucrări de literatură și artă cu asemenea probleme reprezentau un blam și pentru ofițerii de informații cu responsabilități în mediile culturale, materializat în admonestări și, nu de puține ori, în sancțiuni.

Conform concepției de muncă adoptate după Consfăturirea CC al PCR din anul 1967 care a criticat abuzurile Securității comise în anii '950, coordonata de bază, și în această problemă, a fost cea preventivă, îndeosebi prin informarea factorilor culturali competenți să analizeze și să dispună măsurile considerate necesare. Modalitatea de contracarare a unor activități de realizare și difuzare a unor creații literar-artistice cu conținut ostil prin sesizarea organelor de justiție – folosită predilect în anii '950 și începutul anilor '960 – a fost abandonată. În cadrul măsurilor profesionale cu caracter preventiv (avertizare, atenționare, influențare pozitivă), asemenea activități nu au constituit temei de bază, ci doar motive colaterale altora, considerate mai grave.

După întâmplarea din 1975, când, în urma prezentării unei informări la conducerea partidului și statului privind mesajele ascunse pe care le-ar fi conținut – conform opiniilor unor specialiști din domeniul artelor plastice – tapiseriile aflate în lucru la *Teatrul Național* și unele dintre lucrările de pictură și sculptură prezentate în cadrul expoziției *Imagini ale istoriei, de la document la operă*, Dumitru Popescu zis „Dumnezeu” – secretarul cu probleme ideologice, de cultură și presă al CC al PCR – a admonestat conducerea Ministerului de Interne (în prezența și a altor membri ai Comitetului Politic

Executiv) pentru că s-a imixtionat în probleme de strictă specialitate⁴⁶, Securitatea și-a modificat strategia în ce privește actul de informare în această problematică deosebit de sensibilă. În cazurile când problemele erau minore ori de ordin speculativ, ofițerii de informații cu competențe în domeniile culturale și șefii lor ierarhici nu se implicau, aceasta și în funcție de personalitate și profesionalism. De menționat că destule semnalări pe această temă erau marcate de subiectivism, purtând amprenta disensiunilor existente între diferite grupuri și tabere ale lumii literar-artistică.

*

În încheierea acestei analize, consider necesar să mai fac câteva mențiuni :

1. Multitudinea cazurilor de intervenții ale organelor de avizare, pe diferitele niveluri de exercitare a cenzurii ideologice, relevă convingător că mulți oameni de artă și cultură au folosit actul crației literar-artistice în anii '970-'980 pentru a demasca sau critica, în modalități specifice, aspecte negative ale politicii interne și externe ale regimului comunist din România.

2. În multe situații, în procesul de avizare a publicării unor lucrări de literatură și artă au fost eliminate sau „corectate” pasaje, secvențe sau idei pentru probleme închipuite, de către cenzori cu insuficiente valențe profesionale și/sau marcați de subiectivism ori de teama unor măsuri sancționatorii.

3. Respingerea de la publicare a unor creații literar-artistice, retragerea din sistemul de difuzare a altora, sancționarea unor autori și a unor responsabili culturali pentru avizarea publicării de asemenea producții literar-artistice au afectat climatul din mediul cultural și, totodată, au alimentat propaganda negativă din exterior la adresa politicii culturale a regimului Ceaușescu.

4. Faptul că, în multe situații, problemele invocate la adresa unor lucrări de literatură și artă au fost constatate *post-factum*, după publicarea sau difuzarea lor, sprijină concluzia că sistemul de cenzură ideologică avea fisuri (care țineau de inexistența unor criterii clare, de profesionalismul și subiectivismul cenzorilor etc.), iar controlul informativ al Securității în această problematică complexă era deficitar în multe locuri și medii specifice.

⁴⁶ Detalii în analiza menționată privind *Cenzura ideologică...*

5. Majoritatea consemnărilor pe această temă din documentele Securității – multe menționate în această analiză – provin din semnalări primite de la surse umane din mediu, numărul celor extrase din note de informare către factorii responsabili din domeniul ideologic, reprezentând produse finite, fiind redus. Acest aspect se datorează și orientărilor conducerii Departamentului Securității Statului, care cereau ca instituția să nu fie implicată în această problematică decât dacă erau constatate aspecte de securitate națională.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

RELĂȚIILE ROMÂNNO-SOVIETICE ÎNTRE ANII 1970-1989 DIN PERSPECTIVA INTELLIGENCE-ULUI

Intelligence-ul românesc și din statele comuniste membre ale Tratatului de la Varșovia au avut, începând cu jumătatea anilor '60, o relație de colaborare dificilă, caracterizată de permanente suspiciuni reciproce și interese divergente. Realitatea acestei stări de fapt a fost întotdeauna mușamalizată la vremea respectivă, din nevoia creării unei impresii de unitate și consens a blocului comunist în fața rivalilor ideologici din Vest. Totuși, adevărul din spatele fațadei minuțios elaborate de propaganda sovietică de-a lungul timpului a ieșit la iveală după anul 1989, odată cu prăbușirea regimurilor comuniste est-europene și desecretizarea unor documente revelatoare asupra activităților desfășurate de serviciile de informații în raport cu strategiile dictate de Moscova.

Statul „vecin și prieten”, aliat în cadrul Pactului de la Varșovia (1955), România, a fost timp de două decenii țintă a „măsurilor active”, inclusiv a operațiunilor de dezinformare în perioada evenimentelor din 1989. Încă din 1962, Kremlinul a început să trateze România ca pe un stat ostil, atunci când Nikita Hrușciiov a ordonat statelor aflate sub Cortina de Fier – RDG, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria – să limiteze cooperarea în materie de *intelligence* (informații) cu aceasta. O primă urmare a acestui demers a fost excluderă Securității Statului din România din programul de transformări, asistate de sovietici, ale serviciilor de informații. Securitatea a fost din nou omisă atunci când KGB-ul a inițiat „relațiile operaționale regulate și directe” între departamentele de dezinformare ale blocului sovietic, ale căror „măsuri active” cuprindeau propaganda, dezinformarea și provocarea. Deteriorarea relațiilor cu Kremlinul a făcut ca România să fie eliminată cu totul din strategia de război a Pactului de la Varșovia.

În condițiile în care România a condamnat ferm intervenția armată a Pactului în înăbușirea mișcărilor de revoltă de la Praga, Moscova a intensificat desfășurarea de „măsuri active” pentru izolarea României pe plan internațional și pentru divizarea conducerii interne. Condamnarea clară a intervenției din Cehoslovacia, condusă de sovietici, și încercările de a ajuta Praga au făcut ca restul statelor comuniste să acuze, prin vocea liderilor lor, în mod aspru

„trădarea de către conducerea din România a intereselor socialiste în Europa”. România devine într-atât de indezirabilă, încât celelalte servicii din Pactul de la Varșovia o încadrează nu numai la categoria statelor socialiste „deviaționiste”, precum Iugoslavia, Albania și China, ci chiar alături de adversarii din NATO.

Adversitatea crescândă a Moscovei față de România a fost determinată de o serie de hotărâri pe care statul le-a asumat, în neconformitate cu direcția stabilită de la Kremlin, pe care celelalte state est-europene o respectau și urmau cu strictețe.

Refuzul regimului de la București de a permite trupelor sovietice să tranziteze țara pentru exerciții militare în Bulgaria, după 1963, precum și interzicerea ca forțe bulgare să traverseze teritoriul țării pentru a participa la invazia Cehoslovaciei în 1968 au fost considerate gesturi neprietenești de către puterea sovietică. Condamnarea de către Nicolae Ceaușescu a intervenției de la Praga, dublată de neimplicarea trupelor românești în înăbușirea mișcărilor de protest au iritat și mai mult Moscova.

România se constituie, în 1967, din nou ca o excepție în rândul statelor blocului comunist, cu prilejul *Războiului de șase zile* dintre Israel și țările arabe. În pofida deciziei URSS ca blocul comunist să înceteze relațiile diplomatice cu statul evreu, România a făcut exact opusul solicitării Moscovei, în sensul apropierii de Orientul Mijlociu și de problemele cu care se confruntau națiunile acestei regiuni. Astfel, România s-a poziționat ca singura țară din Pactul de la Varșovia nealiniată total la politica Kremlinului, față de care opoziția celorlalte state era aproape inexistentă. „Partenerii apropiați” au acționat deseori ca mandatarai ai sovieticilor în atacarea României pentru dizidență, în timp ce concureau între ei pentru a stabili o relație specială cu Moscova.

După cum reiese dintr-o analiză STASI de la începutul anilor '980, ceilalți membri ai Pactului au avut diverse tentative menite să readucă România pe cursul „cel bun”, al socialismului sovietic: *„Statele membre ale comunității socialiste au încercat și continuă să încerce să atragă România spre politica lor externă, corelată cu politica de securitate. ... Utilizarea continuă a tuturor posibilităților statelor membre ale comunității socialiste pentru a acționa în Republica Socialistă România, cu scopul menținerii și intensificării legăturilor existente dintre România și Tratatul de la Varșovia și CAER, precum și contactele bilaterale, ar trebui avute în vedere în activitatea operațională-politică”*.

Totuși, conform serviciilor de spionaj ale Pactului, strategia a eșuat complet în încercarea de a schimba comportamentul României în maniera dorită. După cum menționa același raport STASI, politica României continua să contravină *„intereselor fundamentale de politică externă a statelor din comunitatea socialistă”*, opunându-li-se *„în aproape majoritatea problemelor importante ale evoluțiilor internaționale”* (dezarmare, procesul de destindere, conflictul din Orientul Mijlociu), precum și colaborarea din cadrul Tratatului de la Varșovia și al Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER). Cu alte cuvinte, România se opunea politicii externe și de securitate a Pactului, refuza subordonarea în cadrul alianței, își apăra pozițiile care erau suspect de apropiate de ale Vestului și dădea toate semnele că va continua să procedeze astfel și pe viitor.

Pe de altă parte, în unele cazuri, precum cel al Bulgariei, răceala dintre Pactul de la Varșovia și România era evidentă tocmai prin aparenta lipsă a unor contacte de orice fel. Rapoartele KDS, serviciul secret bulgar, excludeau în mod evident România din descrierea colaborărilor *„cu organele de securitate din statele frățesti”*. Această absență era cu atât mai notabilă cu cât, pe lângă KGB, serviciile de informații din Ungaria, Polonia, Cehoslovacia și RDG, KDS mai colabora cu „serviciile” omoloage din țări cu afinități comuniste precum Vietnam, Mongolia sau Angola.

Prin urmare, autoritățile sovietice erau intens preocupate de impactul României asupra regiunii, existând posibilitatea ca modelul independent promovat de București să se extindă și în alte state. Arhivele KGB au relevat că intențiile României și activitățile privitoare la regiune erau încadrate la categoria „primă prioritate”. KGB-ul și serviciile est-europene subordonate culegeau informații referitoare la nemulțumirile interne ale muncitorilor și ale minorităților, precum și la opoziția din cadrul partidului comunist și au început să recruteze agresiv elite românești influente pentru a înlătura conducerea „naționalistă”. Conducători ai Pactului au considerat că este necesar *„să fie identificate acum acele persoane din România pe care ne vom putea baza în viitor”* și recrutate prin intermediul *„ambasadelor de acolo și prin alte contacte”*, pentru *„a exercita influență asupra evenimentelor din țară”*.

Instrucțiunile KGB către agenții din România, interceptate de Securitate în 1982, au relevat că *„România era lucrată ca un stat inamic, o abordare care*

nu numai că a fost perpetuată, ci chiar accentuată după venirea la putere a lui Mihail Gorbaciov". Ultimul director al Unității 0110 (contraspionaj - țări socialiste) a Securității, generalul Victor Neculicioiu, a declarat în fața unei Comisii de anchetă a Senatului că, de când a preluat comanda unității, în 1983, și până la dizolvarea sa imediat după revoluție, *KGB considera România o țintă la fel de ostilă „ca orice stat occidental”*.

Existența unor disensiuni de asemenea proporții între serviciile secrete românești și serviciile „prietene” din cadrul Tratatului a reușit să treacă neobservată la nivel internațional grație unei lungi serii de manevre orchestrate de Kremlin, menite a mușamaliza situația tensionată ce persista în sânul familiei comuniste. Pentru a realiza acest lucru, a fost necesar un efort concertat al Moscovei și al aliaților loiali din pactul de la Varșovia spre a menține România în mod formal în cadrul alianței blocului sovietic și a masca gradul și semnificația opoziției sale la scopurile internaționale ale sovieticilor.

Pactul reușește să evite angajarea într-un conflict deschis cu România și apelează la diverse mijloace pentru a ascunde diferențele româno-sovietice. După 1968, Moscova a făcut rareori publice neînțelegerile majore cu Bucureștiul la ședințele Pactului de la Varșovia, ale CAER sau alte întruniri socialiste internaționale. De asemenea, Kremlinul a eliminat consemnările privind neînțelegerile fundamentale cu România din rapoartele și transcriptul ședințelor, chiar și atunci când au ajuns la un nivel considerat de miniștrii de externe ai blocului ca fiind „o confruntare directă cu linia de politică externă a URSS și a celorlalte națiuni din Tratatul de la Varșovia”.

Pe de altă parte, România nu avea interesul să-și manifeste o poziție situată în extremă contradicție cu linia sovietică, întrucât acest lucru ar fi putut determina o reacție violentă din partea sovieticilor: „...cu cât se va face mai puțină publicitate independenței României în această perioadă, cu atât mai bine”. De asemenea, Uniunea Sovietică ducea o campanie puternică de dezinformare publică împotriva României și refuza să admită gradul ridicat de ostilitate între România și Pact, de teamă ca țara să nu fie împinsă în sfera de influență a statelor occidentale. Sovieticii au dus așadar o politică de minimalizare a importanței României și de izolare a acesteia în locul vreunei confruntări directe care să atragă atenția statelor vestice pentru a nu se repeta

situația din 1948 când, în urma rupturii dintre Stalin și Tito, Iugoslavia a profitat de un semnificativ ajutor american.

În ciuda încercărilor Moscovei de a minimaliza importanța strategică a României în contextul european și cel al Pactului, realitatea geografică demonstrează că Uniunea Sovietică n-ar fi putut să ignore o țară cu care avea 1000 km de frontieră și încă 200 km de țărm la Marea Neagră. Totodată, România era singura conexiune între Uniune și Bulgaria, stat puternic aservit intereselor sovietice, căruia regimul de la București i-a interzis tranzitul spre a putea duce la îndeplinire una din îndatoririle Tratatului de la Varșovia.

Readucerea României în rândurile sale a devenit scopul comun al operațiunilor din regiune ale serviciilor din statele Tratatului de la Varșovia, în perioada lui Hrușciiov și a succesorilor acestuia. După cum explica Hrușciiov conducerii cehoslovace, în august 1964, „*revenea Partidului responsabilitatea să oprească România să se retragă din Tratat*” și să o reunească cu „*familia noastră socialistă*”. Un deceniu mai târziu, serviciul de spionaj al Germaniei de Est descria „politica externă convenită, vis-a-vis de România, a statelor din Tratatul de la Varșovia” ca făcând presiuni „*pentru o mai mare implicare practică a României în activitățile economice și politice multilaterale*” pentru a crea „*elementele de legare a României la comunitatea socialistă*” și pentru a-i îngusta „*spațiul de manevră*”.

Unul dintre aspectele cele mai interesante cu privire la relația dificilă româno-sovietică îl reprezintă faptul că tensiunile mai sus evocate au rămas necunoscute publicului larg mult timp după prăbușirea comunismului în 1989. Motivele care stau la baza acestei situații sunt date de faptul că serviciile secrete sovietice, respectiv urmașii acestora după căderea Cortinei de Fier, au întreprins acțiuni de recuperare a dosarelor a căror dezvăluire publică ar fi putut prejudicia securitatea statului. Spre deosebire de procesul revoluționar din România, care a condus la dezintegrarea instituțiilor, la anularea Constituției și la o abruptă și imediată schimbare de putere, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia și Bulgaria și-au negociat schimbarea de regim. Continuitatea rezultantă a instituțiilor administrative ale statului și continuitatea virtuală a personalului instituțional a diminuat posibilitatea ca adevăruri surprinzătoare să iasă la suprafață din acele sedii, mai ales în condițiile competiției post-comuniste.

În continuare, dată fiind rata de infiltrare a agenților GRU și KGB în rândul serviciilor secrete aparținând noilor state democratice, există o credibilă probabilitate ca Moscova să fi continuat să-și exercite influența pentru păstrarea secretului asupra operațiunilor trecute și să influențeze politica serviciilor, făcând improbabil faptul ca membri ai conducerii acestora să se grăbească să dezvăluie ceva ce rușii ar fi dorit să păstreze secret. Mai mult decât atât, guvernele de tranziție ale Germaniei de Est, Poloniei, Cehoslovaciei, Ungariei și Bulgariei au încheiat acorduri oficiale cu Moscova, permițând accesul KGB la dosarele serviciilor de spionaj extern, între 1989-1991, cu specificarea dreptului „*de a extrage orice material legat de securitatea Sovietică*”. În același timp, serviciile erau chiar ele angajate în distrugerea propriilor dosare (mai ales a celor operative).

Acest efort a eșuat în cele din urmă în cazul Germaniei de Est, din cauza vitezei cu care s-a prăbușit edificiul statului. În mijlocul colapsului, spionajul SUA care căuta arhivele STASI a dobândit arhivele Rosenholz înainte de a fi expediate la Moscova sau dispersate prin nenumăratele clădiri ale STASI. Baza de date, reconstruită și decriptată, împreună cu dosarele est-germane cuprinzând informații incidentale despre operațiuni ale KGB asupra României, a scos limpede la iveală relația ostilă dintre serviciile României și ale Tratatului de la Varșovia.

**Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
Bogdan Piltzu**

Absolvent, Facultatea Științe Politice, Universitatea București

MONUMENTUL TRIUMFAL *TROPAEUM TRAIANI*: ISTORIE ȘI SEMNIFICAȚII

Într-o zonă colinară împădurită din podișul Negru Vodă, lângă comuna Adamclisi, la aprox. 65 km sud-vest de Constanța, se află unul din cele mai importante și emblematice vestigii antice de pe teritoriul României: monumentul triumfal *Tropaeum Traiani*. Măreția sa glorifică peste timp eforturile militare și economice uriașe făcute de Roma antică pentru cucerirea Daciei și transformarea sa în provincie imperială.

***Tropaeum*-ul - etimologie și origini culturale**

Monumentul triumfal, destinat să comemoreze o victorie militară, își are originea în cultura și civilizația greacă antică. Termenul latin *tropaeum* provine din grecescul *tropaion*, care înseamnă „cel ce provoacă derută între dușmani, cel ce pune inamicii pe fugă, ce sperie demonii”. Astfel de construcții se întâlneau în Grecia începând cu secolele VII-VI î.Hr.. Primele mențiuni sunt confuze, dar se crede că, la origine, trofeul avea forma unui manechin, format din două lemne prinse în cruce și îmbrăcat cu arme, încât căpăta aspectul unui om. La început, grecii le-au făcut din materiale perisabile întrucât normele religioase interziceau construirea lor din materiale rezistente. *Tropaion*-ul era închinat lui Zeus Tropaios. Începând cu secolul V î.Hr., trofee au devenit monumente care comemorau o victorie militară și au pierdut sensul religios. Dacă inițial meritul victoriei era atribuit comunității, din secolul IV î.Hr. meritul îl va avea o singură persoană, liderul politic și militar, care era considerat ca protejat de zei. Acest lider urma să ridice *tropaion*-ul. Edificiul avea deja un caracter personal și era realizat din materiale durabile, împodobite cu sculpturi tradiționale sau scene de luptă și încărcate cu trofee cu arme. Prin ele, persoana liderului devenea perenă și preamărită peste timp.

Romanii au preluat acest obicei. Din cele mai vechi timpuri, ei comemorau victoria în special sub trei forme: 1. expunerea armelor dușmane într-un arbore sau în grămezi chiar pe câmpul de luptă; 2. depunerea armelor învinșilor la Roma, pe pietre sacre; 3. expunerea de arme și prăzi în locuri de trecere, la porțile orașului, la intrare în casa învingătorului etc.. Aceste moduri de a celebra izbânda militară au evoluat mai apoi spre 1. trofee; 2. coloane triumfale; 3. arcuri de triumf.

Cauzele și condițiile istorice ale construirii monumentului

În a doua jumătate a sec. I î.Hr., regatul dac, aflat într-o continuă dezvoltare economică și militară, devenise o amenințare permanentă pentru Roma, interesată să-și extindă posesiunile în Orient. După ce legiunile romane trecuseră Dunărea și obținuseră victoria de la Tapae¹ (101) în cursul primului război cu dacii (101-102), împăratul Traian a hotărât să aștepte primăvara pentru a continua ofensiva asupra capitalei Sarmizegetusa. Profitând de acest răgaz, regele Decebal (maestru în ambuscade și în lupta de guerilă, așa cum afirma Dio Cassius²) i-a atacat pe imperiali în fruntea unei coaliții formată din geto-daci, buri și roxolani în Moesia Inferior, la sud de Dunăre (operațiune militară supranumită „diversiunea moesiană”), cu scopul de a deschide un al doilea front și de a-i îndepărta de capitală. Deși pierduse o parte însemnată a cavaleriei la trecerea Dunării, gheața rupându-se sub greutatea efectivelor ei, Decebal a atacat prin surprindere castrele și orașele romane, păzite de garnizoane inferioare numeric, folosind mai ales trupele pedestre și luând prăzi importante. Traian s-a adaptat însă rapid situației create, lăsând în Munții Orăștiei trupele necesare pentru apărarea teritoriilor cucerite și coborând cu restul armatei către Drobeta, de unde, la bordul flotei din provincia Moesia, avea să se deplaseze către noul teatru de război. După ciocnirile sângeroase de la Nicopolis ad Istrum (azi, Nikiup, Bulgaria) și Marcianopolis (situat la vest de Varna de azi), confruntarea finală, cruntă și sângeroasă, s-a desfășurat pe platoul de cca. 150 m altitudine de lângă actuala localitate Adamclisi (102). Viteazul rege dac a produs atunci mari pierderi trupelor romane, dar a fost înfrânt. Astfel, nu numai că scopul strategic al campaniei pe care o condusesese în Moesia Inferior nu a fost atins, dar eșecul său a grăbit cucerirea Daciei în cursul celui de-al doilea război daco-roman (105-106) și transformarea ei în provincie romană (106).

Propaganda imperială a acordat o importanță deosebită victoriei de la Adamclisi, sacrificiile făcute atunci de romani fiind celebrate prin ridicarea în apropiere a unui ansamblu comemorativ din ordinul împăratului Traian. Acesta era alcătuit dintr-un monument triumfal (*Tropaeum Traiani*/Trofeul lui Traian),

¹ Tapae, așezare ce făcea parte din sistemul de fortificații al cetății Sarmizegetusa, centrul politic al statului dac. Se afla în zona cunoscută ca „Porțile de fier ale Transilvaniei”, o trecătoare naturală între Munții Țarcului și Munții Poiana Ruscă, care leagă Banatul de Țara Hațegului. Zona în care se afla era una din puținele variante pe care armata romană ar fi putut să le aleagă pentru a pătrunde în Transilvania și mai apoi spre Sarmizegetusa.

² Lucianus Claudius Cassius Dio (cca. 163-cca. 229), istoric roman. Cea mai importantă lucrare a sa, *Istoria Romei*, a fost publicată în limba greacă, în 80 de volume, de-a lungul a 22 de ani.

un altar funerar militar și un tumul (mausoleu). Conform lui Plinius cel Tânăr³, scenele de luptă dintre romani și adversarii lor evidențiate pe diversele monumente din epoca imperială erau schițate chiar în timpul bătăliilor, apoi desenate pe panouri după încetarea lor și prezentate publicului cu prilejul unor parăzi și ceremonii militare de gloriificare a victoriilor obținute. În consecință, putem presupune că în triumful sărbătorit în iarna anului 102, la Roma, după primul război daco-roman, arhitectul și inginerul militar Apollodor din Damasc⁴, creatorul ansamblului comemorativ *Tropaeum Traiani*, a arătat locuitorilor „capitalei lumii” schițele imaginilor cu scenele de luptă care au fost immortalizate ulterior pe monumentul triumfal. Defilarea trupelor imperiale participante la crâncena confruntare armată, dar și șirurile de prizonieri înlanțuiți aduși în mare număr în acest triumf, aparținând neamurilor învinse, mai ales daci și germani, trebuie să fi lăsat o adâncă impresie privitorilor și să-i fi făcut mândri de puterea în creștere a Romei și dornici de mărirea granițelor imperiului ei. În toamna anului 102, Apollodor întocmise deja caietele cu schițe privind faptele de arme ale campaniei din Moesia Inferior, cât și planurile celor trei edificii care urmau să compună ansamblul comemorativ *Tropaeum Traiani*.

Finalizarea și inaugurarea monumentului triumfal, cel mai important edificiu al ansamblului în cauză, dar și cel mai de seamă ridicat de romani în toată regiunea Dunării de Jos, s-a făcut abia în anul 109, cu mândria învingătorului. Se spune că locul a fost ales nu numai pentru că aici romanii obținuseră o victorie decisivă, în urma unor lupte crâncene din anul 102, ci și ca să șteargă din conștiința urmașilor rușinea mai veche a faptului că în zonă fusese distrusă în anul 92, de către geto-daci și roxolani, Legiunea romană a XXI-a *Rapax* (Prădătoarea) din Pannonia. Silueta zveltă a *tropaeum*-ului, zărită în epocă tocmai de pe malul bătrânului fluviu, urmărea nu numai să arate că Roma era deja stăpână aici, dar și să intimideze barbarii care o amenințau continuu.

De la menționări ocazionale la cercetarea arheologică sistematică

Veacuri de-a rândul, intemperiile, invaziile barbare și uitarea au ruinat monumentul în cea mai mare parte. Astfel că turcii care au ocupat Dobrogea după domnia lui

³ Plinius cel Tânăr (cca. 61-cca. 115), consul roman, nepotul matern al lui Plinius cel Bătrân, prieten cu istoricul Tacitus și apropiat al împăratului Traian.

⁴ Apollodor din Damasc (cca. 60-c. 125), arhitect greco-sirian favorit al împăratului Traian, creditat cu numeroase monumente și clădiri, între care Forul lui Traian de la Roma (conținând, între altele, și Columna sa) și podul peste Dunăre de la Drobeta (103-105).

Mircea cel Bătrân (1418-1420) nu au mai întâlnit aici decât o movilă uriașă de piatră; impresionați totuși de impozantele sale rămășițe și confundându-le cu cele ale unui lăcaș de cult, au numit așezarea din apropiere Adamclisi⁵.

În perioada modernă, primele informații despre vestigiile arheologice de la Adamclisi au fost furnizate de Karl von Vincke-Olbendorf, ofițer prusac aflat într-o misiune militară în Dobrogea, care publica o scurtă descriere a acestora în 1840. După mijlocul secolului al XIX-lea, au mai furnizat informații pe această temă inginerul francez Jules Michel, compatriotul acestuia, doctorul Camille Alland, și geograful austriac Karl Peters. Prima mențiune românească oficială a apărut de abia în 1880, după ce Dobrogea a intrat în hotarele României (1878), și a aparținut lui Remus Opreanu⁶, pe atunci prefect al județului Constanța. Interesante referiri la monument a făcut și Mihail C. Șuțu, viitorul guvernator al B.N.R., în articolul *Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobroudja*, publicat în 1881, în *Révue archeologique*.

Dar cele dintâi cercetări arheologice sistematice asupra monumentului au fost întreprinse între 1882-1890 de Grigore Tocilescu⁷, directorul Muzeului

Ruinele de la Tropaeum Traiani, 1882-1890

Național de Antichități. În același timp cu efectuarea de săpături amănunțite, Tocilescu a adunat cu mîgălă toate informațiile deținute în epocă despre monument și s-a îngrijit să recupereze din satele și cimitirele învecinate piesele sculpturale și arhitectonice pe care oamenii locului le sustrăseseră în timp pentru nevoi personale.

Modul în care Tocilescu

⁵ Numele Adamclisi (în grafii mai vechi, *Adamklissi* sau *Adam Klisi*) este forma românizată a denumirii turcești *Adam Klisse* (*Casa lui Adam*, interpretată ca fiind *Biserica Omului*).

⁶ Remus Opreanu (1844-1908), politician, primul prefect al județului Constanța (13 noiembrie 1878-8 iunie 1879, 13 iulie 1879-12 septembrie 1881, 18 octombrie 1882-20 mai 1883), cunoscut pentru faptul că a susținut interesele Dobrogei și după încheierea mandatului, în calitate de parlamentar. A redactat și pus în aplicare legea pentru organizarea Dobrogei.

⁷ Grigore Tocilescu (1850-1909), istoric, arheolog, profesor. De mai multe ori senator al Partidului Conservator. Membru titular al Academiei Române (din 1890). Unul din primii istorici care s-a ocupat de studiul civilizațiilor de pe teritoriul fostei Dacii. Între lucrările publicate: *Dacia înainte de romani* (1880), *Monumentul de la Adamclisi*, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, *Marele Dicționar Geografic al României*.

descrie ruinele monumentului ce începeau să capete viață în urma cercetărilor pe care le conducea este impresionant: „*Ruine singuraticice și de-o elocvență maiestuoasă. Uitarea vă înfășurase într-un giulgiu de moarte mai gros decât dărâmturile deasupra-vă grămădite. Pierdute în pulberea veacurilor, vremea, care totul vremuiește, vă ștersese până și numele din istorie. Astăzi, voi ați căpătat o faimă europeană, un loc în analele artei, în analele lumii. De voi mă leagă atâtea amintiri! În preajma voastră am gustat atâtea amărăciuni amestecate cu atâtea bucurii; căldura, praful, osteneala, mușcăturile insectelor celor mai variate – pe ale invidioșilor pătimași să le mai amintesc? – toate acestea au fost trecătoare pe lângă plăcerea infinită de a fi trăit cu voi și cu veacul ce voi înfățișați! De aceea, ori de câte ori mă depărtez de voi, de misterele adorabile ale singurătății voastre, sunt cu inima plină de tristețe. De voi este legată o părticică din sufletul meu! La voi îmi zboară gândul ori de câte ori luptele aprige ale vieții reale îmi dau răgaz ca să-mi las imaginația să rătăcească pe aripile fanteziei. Atunci pare că asist la urzirea clădirii uriașe, în primul moment după sfârșitul războiului, când soldatul roman a putut găsi timpul prielnic să întreprindă prima lucrare pașnică; ciocanele meșterilor soldați fac să răsunе carierele de piatră, dălțile artiștilor scot din enorme pietroaie acele frumoase forme sculptate, podoaba trofeului, iar pietrele regulat tăiate se așează unele lângă altele; monumentul se înalță ca prin minune în mai puțin de doi ani, iar în ziua de 1 August - ziua de praznic a templului lui Marte din Roma, anul 109, el este inaugurat cu mare pompă. Încetul cu încetul, regiunea până atunci pustie, capătă un nou aspect; jur împrejur se lătesc sate, castele, orașe; la câteva sute de pași sud-vest de monument, într-o vale frumoasă, se întemeiază, odată cu trofeul, primele sălașe ale unui oraș ai cărui locuitori poartă cu mândrie numele de Tropeeni Trăieneni*”⁸.

Una din problemele cu care savantul român s-a confruntat încă de la început a fost datarea cât mai exactă a *tropaeum*-ului. Deși inițial fusese tentat să considere că edificarea monumentului ar fi fost ordonată de Octavianus Augustus⁹ sau de Valens¹⁰, odată cu descoperirea unei inscripții prin care

⁸ Grigore Tocilescu, *Monumentul de la Adamklissi: Tropaeum Traiani*, 1883, p. 31.

⁹ Caius Iulius Caesar Octavianus (63 î.Hr.-14 d.Hr.), nepotul lui Iulius Caesar și primul împărat roman. A încheiat un secol de războaie civile și a adus o eră de pace, prosperitate și măreție imperială. Și-a luat titlul de *Augustus* în 27 î.Hr..

¹⁰ Flavius Julius Valens (328-378), împărat roman (364-378). Remarcat în politica internă prin represaliile împotriva cercurilor aristocrației senatoriale și prin sprijinirea arianismului, iar pe plan extern prin relații oscilante cu vizigoții (de la acceptarea stabilirii acestora în sudul Dunării - 376, la conflict armat în cursul căruia și-a pierdut viața - 378).

împăratul Traian îl dedica zeului Marte atribuirea sa a fost sigură. La ultima (a cincea) campanie de săpături arheologice (16 august-15 septembrie 1890), au colaborat și doi renumiți specialiști austrieci, Georg Niemann (arhitect, profesor la Academia de Arte Plastice din Viena) și Otto Benndorf (profesor de arheologie clasică la Universitatea din Viena, ulterior, membru de onoare al Academiei Române). Pe baza analizei materialului arheologic existent sau descoperit ulterior, Tocilescu și Niemann au realizat prima reconstituire grafică a monumentului (expusă sub forma unei machete de gips la Muzeul Civilizației Romane din Roma, în 1895), așa cum credeau că ar fi fost proiectat în vremea lui Traian. Tocilescu, Niemann și Benndorf au valorificat apoi rezultatele cercetărilor menționate într-un volum cu caracter monografic publicat în ediție bilingvă: *Monumentul dela Adamklissi: Tropaeum Traiani* (Viena, 1895).

Interesul deosebit arătat ulterior de istorici și arheologi față de originea, datarea și semnificația monumentului s-a materializat și în alte lucrări și studii științifice de referință, dintre care se cuvin menționate: Teohari Antonescu, *Le trofée d'Adamclisi*, Iași, 1905; Florea Bobu Florescu, *Monumentul Triumfal Tropaeum Traiani de la Adamclisi*, 1961; Radu Florescu, *Noi puncte de vedere și noi propuneri cu privire la reconstituirea Monumentului Triumfal de la Adamclisi*, 1964; Michael Speidel, *The suicide of Decebalus on the Tropaeum of Adamklissi* (1971); Mihai Sâmpetru, *Tropaeum Traiani, II, Monumente romane*, Editura Academiei R.S.R., București, 1984; Mihai Gramatopol, *Arta imperială a epocii lui Traian*, București, 1984; Adrian Rădulescu, *Tropaeum Traiani. Monumentul și cetatea*, București, 1988.

Concepție arhitecturală cu rol propagandistic și mesaj ritualic.

Este interesant de semnalat că ansamblul comemorativ roman *Tropaeum Traiani* avea o semnificație ritualică. Nu doar poziționarea sa este remarcabilă, ci și plasarea celor trei edificii componente (trofeul, altarul și tumulul/mausoleul) într-o relație geometrică incontestabilă (triunghi isoscel, vârful acestuia fiind centrul altarului). Motivul triunghiului isoscel se regăsește, de asemenea, și în concepția arhitecturală a monumentului. Amplasarea sa a jucat un rol esențial, având în vedere pregnantul rol propagandistic: edificiul urma să fie văzut de la diferite distanțe, între privitor și monument existând un

raport dinamic. Vitruvius¹¹ numea perspectiva „scenografie” și o definea ca fiind schița fațadei și a părților laterale văzute descrescând, cu toate liniile convergente spre un punct în mișcare; toate acestea se dobândeau, conform lui Vitruvius, prin meditație și invenție. Amplasamentul avea astfel un rol fundamental pentru ca *tropaeum*-ul să poată fi văzut/descoperit atât din depărtare, cât și de aproape, nemijlocit. Punctul de pe dealul unde a fost ridicat reprezintă cota cea mai înaltă din zonă (154 m, la vârf 167,42 m), amplasarea sa urmărind astfel obținerea unei poziții dominante în raport cu relieful din jur. Întrucât în apropiere nu exista vreun element natural sau construcție care să-l concureze în înălțime, privitorul nu mai întâlnea altceva decât linia orizontului (tumului, situat la o distanță suficient de mare - 80 m - și a cărui înălțime nu depășea 7 m, nu constituia un obstacol). Astfel, Apollodor din Damasc a utilizat inteligent spațiul și lumina pentru a satisface nu numai interesul propagandistic, dar și simțul estetic, monumentul nefiind limitat de primul și dispunând nestingherit de a doua. El a folosit caracteristicile naturale atât din motive raționale, pragmatice (altimetrie favorabilă, cariere de piatră, surse de apă și păduri învecinate), dar și din dorința de a schița o simbolică ale cărei semnificații sunt interesante și edificatoare.

Descoperirile făcute de Grigore Tocilescu au pus în evidență importanța istorică excepțională a *tropaeum*-ului. Construcția avea dimensiuni impresionante. Cu înălțime și diametru aprox. egale (40 m), ea cuprindea un tambur cilindric masiv (singurul rămas în picioare în vremea turcilor care ocupaseră Dobrogea după 1418), amplasat pe o crepidomă (platformă înălțată la nivelul solului) cu nouă rânduri de trepte circulare (cele 112 blocuri de piatră curbate ce formau treapta de jos a crepidomei se înșiruiau circular pe un traseu de 123,15 m). Tamburul, construit din piatră adusă din carierele de calcar de la Deleni, prinsă cu mortar, avea un acoperiș tronconic, cu solzi pe rânduri concentrice de piatră. El era mărginit de 26 de creneluri, din care s-au mai păstrat numai 23, sculptate în basorelief, reprezentând prizonieri barbari, diferențiați prin costume caracteristice: daci, buri, roxolani. Pe turnul interior

¹¹ Marcus Vitruvius Pollio (cca. 80 î.Hr.-cca. 23 d.Hr.), arhitect, inginer militar (specialist în tehnică militară) și scriitor roman. Autor al celebrului tratat *De architectura*, dedicat împăratului Octavianus Augustus. A relevat meritele clasicismului grec în înțelegerea proporțiilor corpului uman, ridicându-le la cote superioare de semnificație. Leonardo da Vinci a reprezentat ulterior grafic *omul vitruvian* (un corp uman înscris în cerc și pătrat, figuri fundamentale ale ordinului cosmic).

din miezul tamburului, construit din blocuri de piatră fasonată, erau dispuse două corpuri hexagonale etajate ce susțineau trofeul propriu-zis. Acesta, înalt de aproape 11 m, era de forma unui trunchi de copac îmbrăcat cu arme, din care se mai păstrează o armură (*lorica*), două perechi de scuturi și două perechi de pulpare. Din coif nu s-a găsit decât un mic fragment.

Pe una din fațetele corpului hexagonal superior fusese așezată o inscripție-dedicație ce menționa că monumentul era închinat zeului *Mars Ultor* (Marte Răzbunătorul) de către „*Nerva Traian August, împărat și cezar*”, învingătorul germanilor și dacilor, fiul divinului Nerva, mare preot, „părintele patriei” (pe larg, *Marti Ultori Imperator Caesar Divi Nervae filius Nerva Traianus Augustus Germanicus Dacicus Pontifex Maximus Tri. Pot XIII Imp VI Cos V P P devicto exercitu Decibali regis Dacorum Tropaeum consacravit*). Ideea dedicației exprima, de fapt, „programul ideologic” al întregii lucrări.

Tropaeum-ul era placat în zona mediană a nucleului cu 54 de metope (lespezi dreptunghiulare cu înălțimea de 1,48-1,49 m), lucrate și ele în basorelief, din calcar, care înfățișeau scene cu luptele dintre soldații romani și trupele aliate conduse de regele dac. Reliefurile se remarcă printr-o tehnică grosieră, specifică artei provinciale romane, mult mai puțin tributară artei romane aulice și perfecțiunii artei clasice grecești. Din cele 54 de metope inițiale se mai păstrează doar 48 (o metopă a ajuns la muzeul din Istanbul din neglijența unui arheolog român, iar alte câteva au fost scăpate în Dunăre cu prilejul încărcării pieselor originale într-o barjă, spre a fi duse la București). Din păcate, metopele monumentului de la Adamclisi au fost ridicate din jurul tamburului de piatră și mortar fără să se poată ști acum cu precizie ordinea lor originală de dispunere, așa încât succesiunea lor în narațiune a trebuit să fie făcută prin analogie cu *Columna* lui Traian de la Roma¹² și în funcție de puținele informații scrise păstrate. Caracterul simbolic al monumentului lasă totuși deschisă posibilitatea ca metopele să nu fie descrierea unor evenimente istorice concrete, ci doar reprezentarea convențională a victoriei romane împotriva dacilor.

¹² Monument antic (inaugurat în anul 113), atribuit, de asemenea, lui Apollodor din Damasc. Trunchiul coloanei este îmbrăcat pe exterior de un faimos basorelief în formă de spirală (124 de episoade), care reproduce artistic sub formă epică cele două războaie purtate de Traian pentru cucerirea Daciei. Basorelieful ilustrează *Comentariile* lui Traian despre războaiele daco-romane (*De bello dacico*) și, prin caracterul său de document istoric, constituie un adevărat „act de naștere” al poporului român. Cercetările istorice au relevat că este înrudită/complementară *Tropaeum*-ului de la Adamclisi.

Spre deosebire de alte monumente antice, înălțimea mare „etajată” a construcției și alternanța părților arhitecturale nu au servit doar scopului tehnico-constructiv și expresiei arhitectonice a ansamblului, ci au slujit și la întruchiparea succesivă și graduală a ideii romane de triumf: victoria, narată plastic în registrul metopelor, amplificarea supunerii celor învinși în imaginile sculptate pe merloane (masive de zidărie ce depășeau parapetul și limitau crenelurile la lucrările de fortificație antice), culminând cu triumful concretizat prin trofeul cu arme din vârf ce încunună monumentul. *Tropaeum*-ul, privit sub aspectul tuturor părților sale componente - baza circulară, tamburul cilindric, baza hexagonală etajată și trofeul - este deci specific arhitecturii romane din secolul I d.Hr.. În epocă, el și-a găsit reprezentarea inclusiv pe monedele emise la Tomis în timpul lui Traian. Istoricul B. Pick a studiat aceste monede, remarcând că tipul monetar cu trofeu pe o bază nu este roman, ci grecesc, tomitan, și nu se mai întâlnește în altă parte în imperiu și nici la Tomis înainte sau după Traian. Pe monede, numele împăratului apare la dativ, ceea ce înseamnă că acestea reprezentau o dedicație a orașului Tomis către suveran.

Edificii romane învecinate și complementare

La mică distanță, spre nord de monument, străjuiesc de nouăsprezece veacuri altarul funerar și tumulul (mausoleul). Construirea altarului militar s-a realizat de meșteri pietrari-soldați, judecând după modul cum s-a făcut alegerea pietrei de construcție, tăierea și fasonarea blocurilor de piatră și după stilul decorativ sculptural. Edificiul, de formă pătrată (cu laturile de 15,96 m) și, probabil, cu două-trei etaje, a fost distrus în decursul vremurilor, încă din antichitatea târzie, în așa măsură încât nu a mai rămas din el decât baza cu câteva trepte pe laturile de nord și de est. În urma reconstituirii definitive și traducerii din limba latină, inscripția identificată de Grigore Tocilescu pe fațada de răsărit a relevat ridicarea sa *in honorem et in memoriam fortissimorum uirorum qui bello Dacico pro republica morte occubuerunt* – „în onoarea și întru pomenirea preaputernicilor bărbați care au murit pentru stat în războiul cu dacii” (aprox. 3800 soldați și ofițeri). Era amplasat în câmp deschis, unde relieful nu prezintă nici acum accidente de teren, vizibilitatea răsăritului de soare de după dealul din față fiind perfect asigurată. Altarul era orientat fie în legătură cu echinocliul de primăvară (21 martie), fie cu ziua de naștere a împăratului Traian (18 septembrie), de unde rezultă caracterul ritualic nu doar al ansamblului, ci și al elementelor sale componente.

Situat la o distanță egală cu aceea dintre *tropaeum* și altar (127,5 m între centre) și la cca. 60 m nord de primul, tumulul (astăzi este vizibilă doar o ruină)

reprezenta monumentul funerar de incinerare al unui ofițer superior roman (*praefectus castrorum*) ce a decis victoria din anul 102 cu prețul vieții sale. El avea o formă circulară, cu un diametru de 46 m și înălțimea probabilă de 7 m. Piatra de construcție, identică cu cea de la altarul funerar, era însă diferită de aceea de la *tropaeum*.

Aproape în aceeași perioadă a fost construită în apropiere și cetatea omonimă (*Civitas Tropaensium*), pe locul unei foste așezări getice (sec. I î.Hr.-sec. I d.Hr.) distrusă în primul război daco-roman. Ea a fost cercetată inițial tot de Grigore Tocilescu (1891-1909), iar apoi de Vasile Pârvan¹³ (1911). Considerată drept cea mai mare așezare civilă romană de pe teritoriul Dobrogei, cetatea, locuită de familiile veteranilor care participaseră la războaiele dacice purtate de Traian și fuseseră colonizați aici, avea turnuri și ziduri de apărare din blocuri mari de piatră, impozante edificii publice, private și de cult, străzi pavate cu dale de piatră, sistem de canalizare. Orașul ajunsese la rangul de municipiu pe vremea împăratului Septimius Severus¹⁴. Distrus ulterior de goți, el a fost reconstruit din temelii, așa cum arată o inscripție așezată în anul 316 prin grija împăratului Constantin cel Mare¹⁵. Cu acest prilej, a fost înzestrat cu noi ziduri de apărare masive. Neputând rezista atacurilor distrugătoare ale avarilor (587), a fost părăsit definitiv și a dispărut de pe scena istoriei după o existență de peste cinci secole.

Preocupări moderne de conservare și restaurare a monumentului

Conștiința națională deja conturată de generația pașoptistă căpăta, pentru elita intelectuală a sfârșitului de secol XIX, un suport nou și concret al originii și formării poporului român prin descoperirea și punerea în valoare a monumentului triumfal roman *Tropaeum Traiani*. În consecință, s-a pus problema ilustrării acestora nu numai prin lucrări științifice de mare valoare referitoare la monument, dar și prin restaurarea sa. Nu pe locul de origine,

¹³ Vasile Pârvan (1882-1927), istoric, arheolog, epigrafist și eseist. Membru titular al Academiei Române (din 1913). Între lucrările publicate: *Cetatea Tropaeum* (1912), *Începuturile vieții romane la gurile Dunării* (1923), *Getica* (1926), *Dacia. Civilizațiile antice din regiunile carpato-danubiene* (1928, 1937, 1957, 1958).

¹⁴ Lucius Septimius Severus (146-211), împărat roman (193-211) cu care a început accederea la putere a provincialilor având ascendență neromană și dinastia Severilor. Singurul împărat născut în Provincia Africa.

¹⁵ Gaius Flavius Valerius Aurelius Constantinus (272-337), împărat roman (306-337). Convertit la creștinism (312) și autor al Edictului de la Milano (313) prin care creștinismul a devenit o realitate mai întâi tolerată, iar mai apoi constituțională în Imperiul Roman. A stabilit capitala imperiului la Constantinopol (330). Considerat în ortodoxie ca având statut echivalent apostolilor.

pentru că, potrivit opiniei lui Nicolae Iorga, exprimată în Parlamentul României, situația rămânea nesigură în Dobrogea de curând revenită la patria-mamă, ci, conform propunerii lui Mihail Kogălniceanu (agreată chiar de Nicolae Tocilescu), într-o piață publică din București. Prin urmare, la sfârșitul secolului al XIX-lea, piesele sculptate ale monumentului triumfal au fost transportate cu mari eforturi la București. Dar proiectul restaurării nu s-a mai realizat din lipsă de fonduri, birocrație sau din cauza tensiunilor politice ce anunțau începerea primului război mondial. Piesele disperate și-au găsit adăpost mai întâi în curtea Universității, unde în vremea descoperirii lor se afla Muzeul Național de Antichități, condus de Grigore Tocilescu. Apoi, din 1923, când Vasile Pârvan a devenit director, au fost mutate în Parcul Carol și expuse în funcție de organizarea Muzeului Militar aflat acolo. În 1948, arhitectul Horia Teodoru¹⁶ a dispus mutarea și rânduirea lor în curtea Muzeului de Artă Națională. După ce au fost readuse la Adamclisi, în 1966 s-a trecut la aranjarea și expunerea lor sub sticlă, lângă nucleul monumentului, într-o formă sugestivă ce amintea de poziția originală, dar la o înălțime comodă vizitatorului.

În 1976 s-a decis restaurarea monumentului prin montarea, pe o structură portantă de oțel ce-i îmbrăca nucleul de piatră, a copiilor pieselor originale și construirea în comuna Adamclisi a unui muzeu care să le adăpostească pe cele din urmă, împreună cu descoperirile din cetate. Organizarea financiară și administrativă a proiectului a revenit Direcției Monumentelor Istorice, iar responsabilitatea cercetărilor arheologice a fost încredințată Institutului de Arheologie din București al Academiei Române. Reconstituirea s-a realizat după studiul lui Radu Florescu¹⁷ (concretizare a unei comunicări

Monumentul după restaurarea din 1977

¹⁶ Horia Teodoru (1894-1976), arhitect, reper al școlii românești de restaurare, cu contribuții importante în cristalizarea sistemului teoretic și practic al protecției și restaurării monumentelor istorice. Cadru didactic la Catedra de Perspectivă și Principii de Arhitectură a Academiei de Arte (din 1931), devenită ulterior Institutul „Nicolae Grigorescu”. Autorul unui tratat universitar de perspectivă (1953, 1958).

¹⁷ Radu Florescu (1931-2003), istoric și profesor. Doctor în istorie (București, 1980).

științifice susținute de autor la 9 decembrie 1960).

Deși nu toate lucrările erau încheiate, inaugurarea monumentului (declarat monument istoric, cu codul CT-I-s-A-02567) și a muzeului *Tropaeum Traiani* a avut loc la 29 mai 1977, în cadrul festivităților prilejuite de aniversarea unui secol de la proclamarea independenței de stat a României (9 mai 1877). Reconstrucția a fost amplasată *in situ* pe crepidoma (baza) originală (primele două din cele nouă trepte ale crepidomei au fost îngropate), fiecare detaliu fiind copia fidelă a pieselor originale adăpostite de muzeu. Tamburul cilindric a devenit ceva mai înalt, iar acoperișul tronconic a căpătat o pantă ușor mai pronunțată. Ruina tamburului cilindric original este păstrată în interiorul tamburului reconstruit, o ușă laterală permițând accesul spre acesta la nevoie. Trofeul din vârful monumentului reprezintă un trunchi de copac îmbrăcat în armura unui general roman, cu patru scuturi atârinate de ramuri; la baza trofeului se află un grup statuar reprezentând două femei dăcice și un bărbat legat.

După 2013, întregul complex comemorativ roman a beneficiat de modernizarea și extinderea căilor rutiere ce fac legătura cu drumul național, cetatea și muzeul arheologic. Monumentul a fost reabilitat arhitectural prin înlocuirea pieselor grav degradate (inclusiv a metopelor votive) și curățarea-conservarea elementelor sculpturale și frizelor de către restauratori și meșteri pietrari. Punerea sa în valoare s-a îmbunătățit prin crearea unei rețele de iluminat decorativ și prin reabilitarea iluminatului public în zonă.

În loc de concluzii. Ridicat pentru glorificarea puterii romane antice în zonă, dar și mărturie a dârzeniei cu care geto-dacii și-au apărât libertatea și teritoriul, monumentul triumfal de la Adamclisi este într-adevăr „certificatul de naștere în piatră al poporului român”, așa cum l-a caracterizat sugestiv Grigore Tocilescu. În același registru, renumitul savant adăuga: „*Nașterea acestui monument stă în strânsă legătură cu însuși leagănul istoriei neamului românesc. Uriașul Trofeu ce împăratul Traian a înălțat la Dunărea de Jos, după ce în două crunte și grele războaie a sfârșămat pe vitejii daci și le-a supus țara, are pentru noi românii o îndoită însemnătate: el servă de nepieritoare mărturie nu numai pentru prefacerea Daciei în provincie romană, dar încă și pentru minunatul proces început odată cu această prefacere, din care a răsărit cel dintâi vlăstar al națiunii noastre*”.

Col. (r.) Puiu Dumitru Bordeiu

MEMORIE PROFESIONALĂ

UN ARBITRU ȘI „FIUL” SĂU

Era în perioada războiului rece, când cele două blocuri militare, NATO și Pactul de la Varșovia se înfruntau, se supravegheau, se spionau pas cu pas. Orice informație care reușea să scape din spatele cortinei de fier ridicată de cele două tabere era imediat preluată, prelucrată și analizată de ași ai spionajului, iar spionomania bântuia cu furie. În ciuda acestei atmosfere sumbre, viața mergea mai departe: Federația de Lupte din România organizase un concurs de lupte libere cu participare internațională, în care sens invitasă și din alte țări arbitri cunoscuți care să officieze la concursul respectiv. Nu știm ce rațiuni au stat la baza hotărârii ca întâlnirea să se desfășoare la Reșița, cunoscutul centru siderurgic și industrial. Federația noastră a trimis federațiilor străine programul și locația unde urma să se desfășoare concursul.

În mod ciudat, la două zile după primirea programului, un cunoscut arbitru străin, care inițial acceptase cu bucurie invitația, i-a informat telefonic pe organizatori că „din unele motive” (aici a subliniat cu subînțeles) nu va putea participa, dar va veni în locul său un alt arbitru pe care îl recomanda călduros.

O persoană de încredere din cadrul Federației noastre de Lupte a semnalat Contraspionajului român acest aspect oarecum dubios, mai ales că arbitrul care îl înlocuia pe cel invitat inițial era un ilustru necunoscut. Direcția de Contraspionaj a considerat că sesizarea era întemeiată, deoarece orașul Reșița, unde urma să aibă loc întrecerea sportivă, prezenta interes pentru serviciul de spionaj din țara respectivă. Ca urmare, exista suspiciunea că arbitrul invitat inițial ar putea fi înlocuit cu un alt personaj, probabil cadru al acelui serviciu. Pentru mai multă siguranță, translatorul pregătit de Federație a fost înlocuit cu un tânăr ofițer din Direcția de Contraspionaj, care cunoștea limba vorbită de misteriosul „arbitru”. Nu constituia un secret faptul că uzinele din Reșița aveau capacitatea de a produce armament greu de diferite modele: secretul consta doar în tipurile care se fabricau (la acea vreme, acolo se

produceau mai multe tipuri de tunuri de calibru plecând de la 75 mm anti-tanc și 75 mm anti-aerian, ajungând la calibre de 150 mm).

În ziua hotărâtă, la aeroportul Băneasa (Otopeniul era în proiect), „arbitrul” a fost așteptat de un oficial al Federației și de ofițerul de contraspionaj prezentat ca translator. „Arbitrul” era un tip de talie mijlocie, uscățiv, de aproximativ 48-50 de ani, cu chelie, cu o umbră de mustață. Foarte vioi, a încercat imediat o conversație cu delegatul Federației, cu cele câteva cuvinte englezești pe care le știa. Nimic din fizicul său nu dovedea că practicasese luptele libere. Când i-a fost prezentat translatorul, a făcut ochii mari, l-a măsurat vesel din cap până la picioare și prima exclamație a fost „vai, ce tânăr ești, fiule!”. Apoi s-a interesat de unde cunoaște limba, dacă este la liceu sau la facultate, dacă este român sau altă etnie etc etc. Încă de la început a impus fără alte politețuri, un raport de tutelă paternă asupra tânărului său translator, modul de adresare rămânând „fiule”. Ca orice voiajor, avea o valijoară destul de mică (pe atunci încă nu apăruse *troller*-ul) și, agățat de umăr, nelipsitul aparat de fotografiat într-o husă de piele.

Tânărul ofițer, așa cum i se atrăsese atenția, era convins că are în față un cadru de spionaj, probabil cu multă experiență și deosebit de viclean. Prin urmare, își încordă toate simțurile și se decide să joace rolul pe care i-l acordase chiar arbitrul, acela de „fiu” tânăr, naiv, nu departe de adolescență. Forțele se echilibrau, de o parte era experiența, iar de cealaltă parte era ambiția și dorința de afirmare.

Călătoria „arbitrului” și a translatorului spre Reșița s-a făcut cu trenul, iar prânzul l-au luat la vagonul restaurant, arbitrul făcând tot posibilul să creeze o atmosferă intimă, prietenească, de natură a înlesni atragerea translatorului spre confidențe. S-a interesat cu cât era plătit pentru prestația de translator și auzind că este vorba de o sumă mică i-a luat mâna, consolator, declarând: „Nu-ți face grijă, am să acopăr eu diferența pe care o meriți!”. Apoi scoase din buzunar un teanc de bancnote și alege cinci de câte 10 dolari pe care le întinse „fiului”: „Uite un mic avans; pune-i repede în buzunar, să nu ai probleme cu poliția”.

Oarecum jenat, translatorul a acceptat banii, simulând o bucurie prost ascunsă și admirând câteva clipe dolarii, după care i-a băgat în buzunar, mulțumit de o asemenea afacere. Încurajat de reacția „fiului”, „arbitrul” a continuat: „Apropo, probabil că la un moment dat va trebui să raportezi la

poliție ce am discutat noi, ce întrebări am pus, ce probleme mă interesează și altele, nu-i așa?” Profund mirat, „fiul” a întrebat cu o naivitate bine jucată: „Cum adică, va trebui să mă duc la poliție și să spun tot ce am vorbit cu dvs.?” „Arbitrul” îi explică, zâmbind cu condescendență, că nu trebuie să se ducă el, ci probabil va fi chemat și pus să scrie, dar că nu are de ce să se teamă, căci nu vor avea nimic de ascuns și îl va învăța el ce să spună și să scrie.

„Arbitrul” începu să povestească apoi că provine dintr-o familie săracă și are convingeri politice de stânga, dar nu a aderat la partidul comunist din țara sa pentru a nu avea probleme. A început să țină o adevărată prelegere despre democrație, despre partidele politice, ca să vadă care sunt convingerile sincere ale „fiului”, dar văzând că acesta este complet dezinteresat de politică, a trecut la alte subiecte de viață, tot în ideea de a-l studia, iar până la urmă, obosit de atâta elocință, a adormit. Tot timpul cât a vorbit, „fiul” îl asculta atent, dar în același timp reflecta cum cadre cu experiență în domeniul informativ pot cădea în plasa unei aparente inocențe juvenile, cum era și acest „arbitru” care-l considera gata cumpărat. Nu demult, avusese o altă acțiune sub acoperire, un joc operativ cu un alt cadru de spionaj, unde câștigase partida tocmai datorită faptului că respectivul, înșelat de naivitatea și tinerețea partenerului, a renunțat la prudență și circumspecție, acordându-i o totală încredere.

În gară la Reșița i-a așteptat delegatul Federației, care i-a cazat la hotel în camere alăturate și i-a anunțat că a doua zi de dimineață va avea loc ședința tehnică, iar până atunci au program de voie. După ce au lăsat valizele, arbitru a vrut să facă o plimbare în oraș. Au făcut o scurtă plimbare prin centru apoi, la cererea lui, au dat o raită prin zona industrială. „Arbitrul” s-a uitat la dealurile din jurul orașului și a fost de părere că ar fi interesant de văzut orașul de acolo. Obosiți, s-au așezat pe o bancă, iar după câteva minute „arbitrul” a scos un breloc cu forma unui cap de mistreț. De breloc era prinsă o cheie tip yale pe care a scos-o, iar brelocul i l-a oferit: „Fiule, păstrează-l. Dacă într-o zi se va prezenta la tine cineva și îți va arăta un breloc ca acesta, să știi că-i trimis de mine. Am să-ți trimit prin el bani. Vreau să te ajut să-ți termini facultatea, iar dacă trimisul meu va avea nevoie de ceva, am să te rog să-l ajuți pe cât se poate. Te asigur că vei rămâne mulțumit. Să-mi scrii pe un bilețel numele tău, adresa și telefonul dacă ai”. Deoarece se aștepta la o asemenea solicitare, ofițerul, cu nelipsita lui inocență, i-a dat fără șovăire adresa și telefonul unui prieten al său din copilărie, care locuia singur.

În ziua următoare, la finalul ședinței tehnice, li s-a comunicat, spre tainica bucurie a „arbitrului”, că primăria va organiza pentru participanți o vizită la combinat și o ieșire în împrejurimile Reșiței.

În timpul desfășurării turneului de lupte libere, prestația „arbitrului” a fost sub orice critică, iar din această cauză s-au ivit discuții aprinse, contestații, totul fiind aplanat cu greutate de reprezentanții Federației. Dar toate acestea nu l-au împiedicat pe „arbitru” să fie prezent la vizitarea Combinatului siderurgic unde, în final, i-a șoptit „fiului”: „aici există potențial extraordinar pentru a fabrica tunuri de toate calibrele și chiar tancuri cu un blindaj de cea mai bună calitate”. Fotografiatul fiind interzis, „arbitrul”, care scosese husa aparatului, nu a mai fotografiat, dar și-a lăsat aparatul deschis, atârnat pe piept, și s-a mulțumit doar a pune o mulțime de întrebări ghidului din uzină, reieșind că are o temeinică pregătire în siderurgie.

Ofițerul primise de acasă instrucțiuni ca toate cifrele tehnice de care eventual se va interesa oaspetele să fie mult îngroșate, dar în ultimul moment i s-a ordonat să le prezinte mult mai mici. Prin urmare s-a conformat și a cenzurat cum trebuie cifrele date de ghid.

În timpul excursiei pe dealurile din jurul orașului, „arbitrul” a fost foarte vesel și vioi. Alegea cu sprinteneală unghiurile cele mai bune pentru a fotografia, a vizat tot timpul perspectiva de ansamblu a Reșiței, pozând grupuri sau rugându-l pe „fîu” să-l fotografieze, bineînțeles cu perspectiva orașului în spate. Era un truc ieftin, care împreună cu empirica „racolare” cu cei 50 dolari l-au determinat pe ofițer să cadă pe gânduri și să reflecteze cum este posibil ca acest „teribil spion” să se preteze la asemenea giumbușlucuri copilărești și să dovedească atâta superficialitate. Credea mai degrabă că omul era o achiziție recentă, de conjunctură, a serviciului de spionaj din țara lui și probabil la origine era de profesie inginer sau chiar un maestru siderurgist. Fotografiile probabil vor fi un soi de bonus pentru patronii lui, o anexă la raportul informativ pe care îl va întocmi și în care precis se va lăuda că a cumpărat un tânăr de viitor cu o sumă care va fi mult umflată peste cei 50 de dolari. În fond, ce își închipuiau șefii „arbitrului” că ar fi putut afla acesta în doar trei zile de ședere într-un oraș absolut necunoscut? Ne jucăm de-a spionajul și contraspionajul, parcă cu celebrul U2 ce mare brânză s-a făcut... Se pare că undeva în lume există unii șefi ai serviciilor speciale care ori sunt diletanți

parveniți cu pile, ori nu au reușit să cunoască proporțiile acoperirii informative din spatele cortinei de fier – concluzionă el. Ar fi vrut să dea un telefon și să se consulte cu șeful său, maiorul Adam Mauriciu, dar nu avea nici o posibilitate de a-l contacta deoarece „arbitrul” stătea lipit de el ca marca de scrisoare. Telefon nu avea în cameră, iar de la recepția hotelului nu putea vorbi, presupunând că în toiul nopții ar fi coborât din cameră să telefoneze. Nu i se stabilise nici un sistem de legătură cu biroul de contraspionaj din localitate, considerându-se că în trei zile nu se poate produce nimic deosebit. „Indiferent ce se va stabili la întoarcerea în Direcție, eu pe caraghiosul ăsta nu-l las să plece cu fotografiile”, își spuse ofițerul, furios pe situația în care se afla.

Ușor de spus dar greu de făcut: mai avea la dispoziție doar seara respectivă, iar „arbitrul” nu se despărțea de aparatul lui nici o clipă. Venise ora cinei și toată lumea luase loc la masa festivă de despărțire, dar ofițerul aștepta încordat momentul pregătit de el, în complicitate cu unul din arbitrii români, de a-l bine dispune pe invitat. Fiind foarte fericit probabil de rezultatele obținute „arbitrul” a răspuns provocării lansate de colegul său român de a bea din tăria bănățeană. În uralele participanților, invitatul a dat pe gât primul păhăruț, iar ulterior, prins de euforia generală, a mai golit încă două. Bineînțeles cel care l-a condus, sau mai bine zis l-a târât în cameră, a fost „fiul”, care l-a descălțat și dezbrăcat destul de greu deoarece „arbitrul” era inert. „Să nu-mi vomîți că te las în mizeria ta”, îl avertiză pe românește și, după ce-l întinse în pat, se ocupă de aparatul de fotografiat. Îl deschise și scoase din casetă filmul, îl derulă în fața celui mai puternic bec din cameră, apoi puse totul la loc.

Ce a urmat nu mai are nici o relevanță pentru povestirea noastră. Anii au trecut, iar din partea „arbitrului” nu a mai apărut nici un semn și nici nu s-a mai aflat ceva despre el.

Col (r) Hagop Hairabetian

ATITUDINI

RĂZBOIUL TĂCUT ȘI ADN-UL UMAN INTERNET BIOLOGIC

„Dacă libertatea cuvântului înseamnă ceva, ea este dreptul de a le spune oamenilor ceea ce nu vor să audă. Un popor care votează corupți, impostori, hoți și trădători nu este victimă, este complice.”

George Orwell

Ion Eliade Rădulescu, dând citire unei proclamații revoluționare, afirma: *„Poporul român se scoală și se armează nu spre a lupta o clasă asupra alteia, nu spre a se rupe legăturile sale din afară, ci ca să țină în frâu și în respect pe voitorii de rău ai fericirii. Strigarea românilor este de pace, de înfrățire. Poporul român nu supără pe nimeni, respectă toate puterile și cere a respecta și ele drepturile stipulate prin tratate”.*

Din cele de mai sus rezultă cu claritate și testamentar că poporul român nu a fost, nu este și nu va fi o națiune războinică, dar a avut în permanență un simț și un suflet al apărării împotriva agresiunii externe și interne.

Încă de la geto-daci știau că nimic nu e nou sub soare și cunoșteau ceea ce afirma, în secolul IV înainte de Hristos, generalul Sun Tzu în cartea sa „Arta războiului”, care în capitolul „Arta supremă a războiului” afirma că „înfrângerea inamicului fără luptă se putea obține prin înșelătorie”, astfel:

„1. Discreditați tot ce merge bine în țara inamicului.

2. Implicați reprezentanții claselor conducătoare ale țării inamice în afaceri dubioase. Distrugeți-le reputația și la momentul potrivit supuneți-i disprețului propriilor concetățeni.

3. Utilizați creaturile cele mai ticăloase și mai abjecte.

4. Răspândiți discordia și conflictele între cetățenii țărilor ostile. Întărâțați pe tineri contra bătrânilor.

5. Ridiculați tradițiile adversarilor, discreditați-le luminătorii de conștiință.

6. Induceți în eroare inamicul spre a-l conduce la temporizare și neglijență, apoi avansați cu repeziciune.

7. Perturbați prin orice mijloace intendența, aprovizionarea și funcționarea armatei inamicului.

8. Slăbiți voința luptătorilor inamici prin cântece și melodii senzuale.

9. Dați inamicului fete și băieți tineri pentru a-i lua mințile, dar și jad și mătase pentru a-i zăpăci ambițiile.

10. Fiți generoși în promisiuni și recompense pentru informații.

11. Infiltrați-vă peste tot spionii. Bazați-vă pe trădătorii care se găsesc în rândurile inamice.

12. Faceți-l pe adversar să creadă că mai există o posibilitate de a se salva, apoi loviți. Scopul vostru trebuie să fie preluarea intactă a tot ce se află pe pământ”.

Analizând evenimentele geo-politice din ultimii 50 de ani, consider că se impune a lua în seamă și a fi atenți la ce se petrece în modalitățile de transformare a țărilor independente și suverane în țări cucerite și sub ascultare, fără violență, din contra, chiar la cererea lor înfocată.

Un document care a ieșit la lumină în 1986, intitulat „Arme tăcute pentru un război în surdină” descria în mod genial tehnicile aflate în funcțiune în ceea ce noi numim societate. În el se precizează că războiul tăcut a fost declanșat în urmă cu aproximativ cincizeci de ani, desfășurându-se pe zone (începând cu coloniile existente atunci) și pe etape.

Războiul în surdină, consideră publicistul englez David Icke, „lansează situații în loc de gloanțe, e propulsat de procesarea de date, și nu de praf de pușcă, folosește calculatoare în loc de arme, e operat de un programator și nu de un lunetist”.

Acesta, deși nu generează răni fizice evidente și nu interferează în mod evident cu viața socială zilnică a nimănui, generează pagube mentale vizibile și amplificabile treptat autonom. Publicul poate simți instinctiv că unele lucruri nu sunt în regulă, dar datorită naturii tehnice a armei silențioase nu-și poate exprima stările într-un mod rational și nici nu poate trata problema într-un mod inteligent.

Arma silențioasă se aplică gradat, publicul se adaptează la ea și tolerează agresiunea asupra vieții sale, neștiind cum să strige după ajutor și să se asocieze cu alții pentru a se apăra. Despre această armă se poate spune că este o armă biologică, una care atacă vitalitatea, opțiunile și mobilitatea indivizilor unei societăți prin faptul că aceasta cunoaște, înțelege și manipulează atacând sursele lor de energie naturală și socială și calitățile lor fizice, mentale și emoționale.

„Experiența a arătat că metoda cea mai simplă de a consolida o armă tăcută și de a obține controlul asupra publicului este ca acesta să fie menținut indisciplinat și ignorant față de principiile fundamentale ale sistemului, pe de o

parte, în timp ce pe de altă parte este dezorganizat, confuz și distras de la lucrurile de o importanță reală”, susține David Icke.

Regula general utilizată este că există profit în confuzie; cu cât este mai multă confuzie, cu atât este mai mult profit. Umanitatea se îneacă în confuzie, uluire și haos, într-o structură de înșelăciune și control creat.

În acest sens, cea mai bună abordare este să se creeze probleme și apoi să se ofere soluțiile agresorului, astfel:

- mass-media: mențineți atenția publicului adult departe de adevăratele probleme sociale, captivat de chestiuni lipsite de importanță;
- școli: mențineți publicul tânăr în ignoranță în ceea ce privește adevărata matematică, adevărata economie, adevărata lege și adevărata istorie;
- distracție: mențineți nivelul de amuzament la un nivel primitiv, involuat, negativist;
- munca: mențineți publicul ocupat, ocupat, ocupat, ca să nu mai aibă timp să gândească;

În scopul preîntâmpinării interesului pentru descoperirea armelor tăcute ale tehnologiei sociale de automatizare se au în vedere următoarele obiective:

1. Decuplarea minților agresivilor; sabotarea activităților mentale; oferirea unui program public de educație de proastă calitate care promovează îndobitocirea.

2. Implicarea emoțiilor, amplificarea autoindulgenței în activități emoționale și fizice prin:

a) atacuri și confruntări emoționale grave, prin intermediul unui asalt constant pe teme de sex, violență și războaie în mass-media, în special prin televiziuni și ziare;

b) oferirea în exces de „gunoi pentru minte” și privarea agresivilor de ceea ce au cu adevărat nevoie.

c) rescrierea istoriei și a legilor și supunerea publicului la creația decadentă, putând astfel să-și mute atenția de la nevoile personale la prioritățile exterioare fabricate în interesul agresorului. „Proporția înșelătoriei este enormă”, afirmă David Icke.

Finalitatea războiului tăcut este că se confundă realitatea cu ficțiunea sau chiar mai mult, se încearcă să ne convingă și pe noi, iar nimeni nu-și asumă deciziile, responsabilitățile sau greșelile. Se observă dezechilibrele sufletului omenesc, ruperile armoniei și exagerarea afectelor.

Marele medic Paracelsus afirma că acela care nu înțelege nimic nu are nicio valoare și nu poate să facă nimic. „Omul se maturizează atunci când este capabil să se indentifice și să-și asume această apartenență”.

Întunericul totalitar este pericolul care se poate oricând întoarce, datorită lăncezelii, indiferenței, inacțiunii și lipsei efortului de cunoaștere a adevărului.

Obiectiv de inițiere în războiul tăcut îl constituie identificarea și „bombardarea informațională” a persoanelor pretabile să devină, din „obiecte” agresate, „instrumente” de agresiune de tip fascist sau sovietic.

Despre cele scrise în acest material se poate spune că nu sunt reale, dar există lecturi în baza cărora pare că există și altele, cu mult mai greu de conceput. Descoperirile oamenilor de știință confirmă că ADN-ul uman este un internet biologic, superior celui artificial în multe privințe. Cercetările de ultimă oră explică direct sau indirect fenomene de tipul clarviziunii, intuiției, actelor spontane sau la distanță de vindecare, autovindecare, tehnicile de afirmație, aurele neobișnuite de lumină din jurul oamenilor, influența minții asupra climei și multe altele. Există dovezi că ADN-ul poate fi influențat și reprogramat prin cuvinte și frecvențe fără a elimina genele singulare. Mai puțin de 10% (3%-5%) este folosit la formarea proteinelor, 90% fiind considerat ADN nefolosit.

ADN-ul nu este responsabil doar pentru construirea corpului nostru, ci servește și pentru stocarea datelor și comunicare. ADN-ul este un super conductor organic care poate stoca lumina și informația. Codul genetic respectă aceleași reguli ca toate limbajele umane. Substanțele alcaline din ADN urmează o gramatică obișnuită și au un set de reguli ca și limbile.

Studiind comportamentul vibrațional al ADN-ului, biofizicianul și biologul rus Pjotr Garjajev a ajuns la concluzia următoare: „cromozomii vii funcționează ca niște computere holografice solitonice ce folosesc radiația laser endogenă a ADN-ului” (solitonii sunt un tip special de raze luminoase care nu-și schimbă forma în deplasarea lor). Aceasta înseamnă că au reușit să moduleze anumite modele de frecvențe într-o rază laser și au folosit-o pentru a influența frecvența ADN-ului și prin aceasta informația genetică în sine. Astfel se dezvoltă starea de hipnonarcomanie (susceptibilitate crescută la sugestie), ca urmare slăbește voința, scade capacitatea de analiză a situației și are de suferit memoria.

În același timp, determină tulburări de tip nevrozoid care se manifestă prin irascibilitate, somn neliniștit, slăbirea puterilor fizice și stare de rău general. Putem spune că pe lângă nocivitatea informațională, prin ADN-ul nostru, internet biologic, astăzi există și o nocivitate tehnologică.

Un medic român specialist în psihiatria infantilă, în urma unor observații și experimente pe o perioadă de mai mulți ani la copii autiști, a constatat că la vizionarea unor posturi de televiziune, inclusiv desene animate, este declanșată o criză nevrotică și duc imediat mâinile la urechi și uneori la ochi. Mai mult decât atât, a observat că același program văzut pe alt post de televiziune nu determină astfel de reacții. În prezent mulți medici pediatri, inclusiv din sistemul militar, recomandă excluderea acestor posturi de televiziune menționate expres din programul de vizionare al tuturor copiilor. Copiii autiști, posedând secvențial sensibilități în exces, dau alarma, prin comportamentul lor, asupra unor semnale electromagnetice pe anumite frecvențe, „alarmă” concretizată în manifestări nevrotice care apar sub forma acuzelor somatice (trupești), ca de exemplu: temperatură, dureri de burtă, dureri de cap etc.

Substanța vie a ADN-ului va reacționa mereu la razele laser modulate de limbaj și chiar la undele radio dacă se folosesc frecvențele corecte. Comunicarea la niveluri aflate dincolo de tărâmul celor cinci simțuri se întâlnește cel mai ades când cineva are acces la informații care se află dincolo de baza de cunoștințe a persoanei (inspirație sau intuiție). Hipercomunicarea se caracterizează prin prezența unor câmpuri electromagnetice. Stresul, îngrijorarea sau intelectul hiperactiv împiedică reușita hipercomunicării, sau informația va fi complet distorsionată și inutilă.

Războiul tacit este menit să ne țină într-o stare de stres, îngrijorare și activitate mentală/emoțională constantă. ADN-ul nostru poate să introducă datele necesare în rețea; poate extrage date din rețea; se poate stabili contactul cu alți participanți la rețea.

Unele animale știu de la distanță când plănuiesc stăpânii lor să se întoarcă acasă. Acest lucru poate fi interpretat și explicat prin conceptele de conștiință de grup și hipercomunicare (rețeaua ADN-ului).

Nu orice conștiință colectivă poate fi folosită oricând fără o individualitate distinctă, deoarece ne-am întoarce la instinctul primitiv de turmă (care este ușor de manipulat). Cercetătorii cred că dacă oamenii cu individualitate intactă ar recâștiga conștiința de grup, ar avea o putere zeiască de a crea, schimba și modifica mersul lucrurilor de pe pământ.

Vremea poate fi influențată de conștiința de grup. Puternicii lumii manipulează vremea și activitatea geologică folosind tehnologia, iar principiul vibrațional este același lucru pentru că dacă umanitatea și-ar folosi puterile

mentale ca o civilizație unificată, ar avea controlul asupra energiilor planetei natale, ca o consecință naturală.

„Într-o astfel de ocazie a spune ce gândești este mai mult decât o datorie morală, este o plăcere”, susține Oscar Wilde.

În Marea Britanie stâlpii electrici TETRA sunt puși în legătură directă cu creșterea numărului de cancere și ale tulburărilor fizice, mentale și emoționale - inclusiv depresie - în locurile unde se află. Motivul acestor efecte este că frecvențele electromagnetice, microundele sau alte frecvențe tulbură sistemul input/output al ADN-ului/ARN-ului. Când emoțiile se dezechilibrează încep să afecteze rețeaua de comunicații. Când stresul atinge niveluri extreme și în special dacă nu se termină niciodată, o zonă mult mai extinsă a sistemului începe să funcționeze defectuos. Consider că este oportun să fie menționate și efectele lucrurilor dezvoltate în aceste rânduri, cu imboldul lansat cititorilor de a căuta să observe singuri, de a-i stimula în gândire, de a vedea ceea ce se întâmplă și ne înconjoară.

Cert este că agresatul este același de mii de ani: omul, în individualitatea sa sau colectivitatea din care face parte. Astăzi existența OMULUI este atacată în ființa sa profundă în scopul transformării acestuia într-un obiect sau instrument de lucru. Nașterea vieții a fost - echilibru (pace), iubire (bucurie) și adevăr (nu înșelătorie).

Oamenii de interes pentru noul agresor cotidian sunt aceia care au anumite dizarmonii de personalitate sau sunt personalități accentuate amplificate într-un sens negativ de complexul puterii, cărora le lipsesc discreția, echilibrul, toleranța, capacitatea de asumare etc., care pot traumatiza societatea în ansamblul ei prin creșterea agresivității și anomiei.

Complexul puterii este forma cea mai periculoasă, prin agresivitate, pe care o degajă complexul de inferioritate. Freud vorbește de complexul puterii ca fiind o formă elevată de agresivitate umană care transformă complexe noastre de inferioritate în complexe de superioritate. Căutarea puterii este o protecție împotriva neputinței și condiției nesemnificative. Individul în cauză încearcă o compensare a handicapului emoțional, fizic, intelectual sau de integrare socială arătând astfel:

- autoritar, încăpățânat, demonstrativ, veleitar, pedant;
- operativ și agresiv, cu o eficiență extraordinară asupra comunității;
- vrea să aibă mereu ultimul cuvânt;
- ironizează pe ceilalți până devine ridicol prin lipsa de idei;

- se înconjoară de lucruri și persoane care îl favorizează;
- se crede permanent amenințat de ceilalți;
- își creează o pseudo-identitate „umplută” cu ceea ce și-ar dori să fie.

Manipularea constantă prin transmiterea informației către mintea colectivă este desemnată să declanșeze o reacție emoțională (în lanț) în scopul creării conștiinței de grup ordonată de agresor.

Întrucât este cât se poate de reală afirmația lui Lao Tse, „Dacă nu schimbi direcția, vei ajunge în locul spre care te îndrepti”.

În fața acestor aspecte, pentru prezentele rânduri nu considerăm o altă încheiere mai potrivită decât ceea ce susținea filosoful danez Søren Kierkegaard: *„Oamenii cer libertate de expresie ca o compensație pentru lipsa libertății de gândire, pe care rareori o folosesc”*.

Lt. col. (r) Ion Șandru

*Colțul mizantropului***FRANȚA: ISLAMISM ȘI ANTITERORISM**

Instalat comod în Europa occidentală, islamismul, care până nu demult era subiect de ironie și glume pe care le făceam mai ales noi esticii, acum este pe cale de a deveni pentru ei o mare și gravă problemă. Și asta nu o spun eu ci oameni implicați direct în problemă, cum ar fi dl. Charles Pellegrini, fost Comisar Divizionar în serviciile speciale franceze. Dl. Pellegrini a lucrat efectiv într-o unitate antitero și a scris mai multe cărți pe această temă, ale căror titluri vorbesc de la sine despre situația existentă: „*La France vulnérable*”, „*La sécurité n'existe pas*” și altele. Am reținut din aceste lucrări câteva aspecte și idei pe care vreau să vi le împărtășesc și dvs.

În prezent, în Franța se vorbește de familiile de imigranți islamici ca fiind unele „integrate”, iar altele „neintegrate”, criteriile de departajare fiind relative. Se consideră integrați cei care și-au găsit un loc de muncă stabil, care își trimit copiii la școală, participă la viața socială, merg la spectacole, nu fac potecă la geamie etc. Cât de relative sunt aceste criterii o dovedește declarația unui tânăr arab dintr-o familie care este considerată integrată: „Eu nu sunt sigur cum va acționa fratele meu mai mic care are 19 ani. Nu mă ascultă și mă acuză că m-am integrat repede și mi-am abandonat rădăcinile. Merge frecvent la moschee, de unde vine agitat și foarte tulburat. Sunt îngrijorat din cauza lui”. Se poate trage concluzia că implicarea religiei în neintegrarea imigranților islamici este foarte clară, dl. Comisar Pellegrini fiind convins că modelul de integrare funcționează de la lună la lună tot mai prost. El atrage atenția asupra faptului că dezvoltarea în inima Republicii a unui mod de viață ostil pe baze religioase poate deveni ireversibilă.

Ajungând la problema terorismului, Charles Pellegrini subliniază că majoritatea serviciilor speciale se axează și își focalizează eforturile doar asupra Daesh (aceasta este denumirea îndeobște folosită pentru gruparea teroristă Stat Islamic), uitând că aceasta nu este singurul inamic. Al-Qaeda este prezentă permanent, iar din urmă vin alte organizații, nu mai puțin periculoase, cum ar fi Boko Haram concentrat în Nigeria și Al Shabaab din Somalia, toate bazate pe fanatismul religios islamic și pe ura împotriva sistemului de viață occidental.

Nu toate atacurile teroriste sunt organizate din Siria sau Irak, iar originea atacatorilor este foarte eterogenă. De aici apar dificultățile pentru serviciile de securitate să anticipeze și să acționeze. Autorul consideră că mondializarea economiei atrage după sine globalizarea crimei, a crimei teroriste și a crimei de drept comun.

Turcia, care are frontiere comune cu zonele jihadiste, a dovedit mereu rea voință în refuzul de a coopera cu serviciile franceze și ale altor țări europene și poartă o grea răspundere, deoarece ani de zile a închis ochii la tranzitarea frontierelor de către jihadiștii în drum spre Europa. A fost nevoie de alocarea unor fonduri europene ca președintele Erdogan să devină mai maleabil în colaborare – constată dl. comisar Pellegrini.

Referindu-se la mijloacele teroriste, el arată că în prezent asistăm la un terorism așa numit „*low cost*”, în sensul că loviturile nu au la bază pregătiri prealabile, eforturi organizatorice pentru procurarea armelor sau a explozivilor, executanții fiind elemente „radicalizate” prin îndoctrinare locală sau cei care au luptat în jihad, s-au întors acasă și acționează cum pot și cu ce găsesc.

Deși autorul presupune că unii kamikaze acționează sub influența drogurilor, el susține că nu are dovezi în acest sens. Din alte surse, reiese că Statul Islamic și-a organizat un sistem cvasi-științific de spălare a creierelor și de aceea la recrutare se preferă tineri care sunt mai ușor influențabili, cu un fond labil, dacă se poate doar cu studii elementare, infractori de drept comun etc., care sunt supuși unui proces de drogare bine dozat combinat cu îndoctrinarea religioasă, reușindu-se în scurt timp obținerea unor executanți de acțiuni kamikaze dornici să ajungă cât mai repede la sânul lui Allah. Au fost identificați tineri francezi care, mânați de dorul aventurii, s-au alăturat Statului Islamic și probabil unii dintre ei au fost supuși unui tratament de „spălare”. Majoritatea lor provin din rândul tinerilor frustrați din periferiile marilor orașe, susceptibili de a se „radicaliza”.

Cei doi kamikaze care au lansat un camion încărcat cu explozibil asupra unei cazărmi din Irak erau francezi originari din Toulouse. Unul dintre ei trecuse la islamism și se rebotezase Abu Mariam Al Faransi, numele lui real fiind Kevin Chassin. Se aproximează că în prezent se află în Orientul Mijlociu 700 de francezi, iar 191 au murit în luptele din Siria și Irak (nu se precizează dacă toți aceștia sunt francezi sau arabi naturalizați în Franța.)

Explicând multiplele dificultăți care sunt întâmpinate în combaterea terorismului, dl. comisar divizionar subliniază un paradox: „*Pe de o parte*

suntem în stare de război, pe de altă parte, în ciuda acestei situații, trebuie să rămânem un stat de drept. Or, este foarte dificil să poți realiza în aceste condiții o suprapunere a statului de drept cu măsurile excepționale care se impun a fi luate în stare de război”.

Îi dăm dreptate confratelului nostru; pentru o asemenea situație, românul are o vorbă „Nu poți avea și slănina în pod și varza unsă”. Am avea câteva soluții în minte, dar asta ar însemna să dăm slănina jos din pod. Rămânem cu inima alături de colegii noștri francezi și le dorim succes în dificila lor misiune de combatere a terorismului.

Col. (r) Hagop Hairabetian

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

CONSIDERAȚII PRIVIND ROLUL *INTELLIGENCE*-ULUI PRIN COOPERARE ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

„Terorismul este acel act care are ca intenție provocarea morții sau daune grave civililor, având ca obiectiv intimidarea unei populații, obligarea unui guvern sau a unei organizații internaționale să realizeze sau să se abțină de la realizarea unei acțiuni determinate care pot fi puncte de plecare”. (Kofi Annan, fost secretar general al ONU)

Introducere privind terorismul internațional

Preocupările academice cu privire la terorism sugerează că pentru înțelegerea motivației teroriștilor se impune o abordare interdisciplinară. Teroriștii nu sunt motivați numai psihologic, ci și de factori sociali, politici, religioși sau economici. Prin urmare, motivațiile, scopurile, ideologiile etnice separatiste, anarhiste, revoluționare sau fundamentalist-religioase diferă semnificativ, iar influența ideologică, în contextul socio-economicului, culturalului, demograficului și al altor realități devine relevantă și extrem de periculoasă.

Deși este greu de acceptat de către lumea civilizată, terorismul a devenit o realitate cu implicații globale greu de prevenit și gestionat. El nu se mai prezintă doar ca un gest criminal mărunț produs în disperare de cauză la o anumită evoluție a sistemului social. Acum el s-a consacrat ca o acțiune deosebit de violentă, îndreptată împotriva ordinii de drept, desfășurată în afara și împotriva normelor internaționale.

„*Terorismul este teatru*”¹ este definiția pe care o dă expertul Brian Jenkins acestui fenomen complex. Perceput ca o piesă de teatru, terorismul poate fi văzut ca o prezentare deliberată către o audiență largă pentru a evidenția un mesaj sau a atrage atenția asupra sa. Scopul și intenția unor asemenea acțiuni pot avea un impact sinistru asupra populației, asupra unei națiuni sau la nivel regional și global.

Pe de altă parte, terorismul a fost reprezentat ca o tactică, strategie, crimă, datorie sfântă, reacție justificată și greșeală abominabilă. Totul depinde

¹ Citat de Bruce Hoffman, *În interiorul terorismului*, 1998.

din ce punct de vedere este privit. „pentru unii, un individ poate fi un terorist, în timp ce pentru alții, el este un luptător pentru libertate”.²

Orice încercare de a defini terorismul ne demonstrează că există o multitudine de astfel de definiții, diferența dintre ele fiind dată de rolul și responsabilitățile organizației (agenției) emitente.

Departamentul Apărării al SUA³ definește terorismul drept „folosirea calculată a violenței nelegale sau amenințarea cu folosirea acesteia, în scopul inducerii sentimentului de teamă, cu intenția de a forța sau intimida guvernele în vederea realizării scopurilor propuse, care pot fi în general politice, religioase sau ideologice”.

La rândul său, ONU⁴ prezintă terorismul ca fiind „o stare de anxietate inspirând acțiuni violente repetate, angajate de actori statali, grupări sau indivizi ce acționează clandestin pentru motive foarte diverse, criminale sau politice în care, în deplin contrast cu asasinatele, ținta directă a violenței nu reprezintă și ținta principală”.

Guvernul Marii Britanii⁵ definește foarte concis terorismul ca fiind „folosirea violenței pentru realizarea unor stări finale politice și care pot include utilizarea oricărei forme de violență, în scopul inducerii unui sentiment de frică în rândul opiniei publice sau a unei părți a acesteia”.

Deși există foarte multe definiții atribuite terorismului, toate au în comun o gamă largă de elemente. Caracteristicile comune ale acestor definiții se referă la următoarele aspecte:

- politic – un act terorist este un act politic sau care este comis cu scopul de a produce un efect politic;
- psihologic – orice act terorist cauzează un efect psihologic sau teroare. Victimele acestor acte sunt altele decât cele care au fost vizate inițial;
- violent – violența, coerciția sau fenomenele distructive sunt folosite conjugat pentru îndeplinirea scopurilor propuse. Chiar dacă pierderile sau efectele distructive produse nu sunt rezultatul unui act terorist, totuși ceea ce s-a produs este urmarea amenințării sau violenței potențiale;

² Enciclopedia internațională a terorismului, 1998.

³ FM 100-20, Operații militare în conflicte de mică intensitate, 5 decembrie 1990, amendată în 9 ianuarie 2003.

⁴ Enciclopedia internațională a terorismului, 1998.

⁵ Ibidem.

- dinamic – grupările politice solicită schimbări, revoluții sau mișcări politice. Nimeni nu recurge la atacuri violente împotriva persoanelor străine sau inocente doar pentru „a menține starea de fapt existentă”;
- deliberat – acțiunile teroriste sunt planificate din timp și minuțios (ele nu sunt întâmplătoare) și au ca finalitate atingerea unor scopuri specifice bine precizate.

Cu ajutorul mijloacelor militare și bazându-se pe elemente de război psihologic, terorismul urmărește obținerea unor avantaje exclusiv sectare, prevalându-se de așa-zise precepte religioase, în fond sloganuri, scoase din tenebrele istoriei.

În scopul apărării cetățenilor, statelor și a intereselor acestora în țară și în străinătate este de așteptat ca fiecare stat membru al comunității internaționale să întreprindă măsuri în următoarele domenii:

- elaborarea și implementarea strategiilor naționale de securitate și a unor strategii antiteroriste/contra-teroriste
- informarea populației cu privire la pericolul reprezentat de grupările teroriste;
- integrarea măsurilor de protecție a propriilor cetățeni din străinătate;
- adoptarea unor capacități integrate de management al consecințelor.

Violența politică – parte a condiției umane organizate social – poate deveni endemică în anumite condiții favorizante. De aceea comunitatea internațională nu trebuie să tolereze grupările teroriste, care caută să combine puterea tehnologiei moderne cu cea a armelor de distrugere în masă, în scopul amenințării permanente a societății civilizate și a întregii omeniri. Cei mai importanți actori internaționali au, îndeosebi, responsabilitatea de a se abține de la „manipularea” unor grupări teroriste în competiția economică și politică actuală.

Războiul împotriva terorismului nu poate fi comparat cu o „ciocnire a civilizațiilor”, ci mai degrabă cu o „*ciocnire între civilizație și cei care doresc să o distrugă*”⁶.

În acest sens, lumea civilizată trebuie să persevereze în lupta împotriva terorismului astfel încât să fie eliminată o amenințare la modul ei de viață. Atâta timp cât teroriștii exploatează beneficiile oferite de noul mediu global și acționează în întreaga lume, răspunsul comunității internaționale trebuie să fie, de asemenea, la nivel global.

⁶ *Strategia Națională a SUA privind combaterea terorismului*, februarie 2003.

Dacă teroriștii încearcă să fugă – consideră experții americani – lumea civilizată trebuie să-i urmărească. Dacă aceștia se ascund, trebuie găsiți – vezi cazul lui Ossama bin Laden. Câteva lupte vor putea fi cunoscute, altele nu. Campania de luptă împotriva terorismului va fi una de durată și nemiloasă și implica în primul rând serviciile/agențiile de *Intelligence*.

Majoritatea specialiștilor apreciază că simpla combatere a efectelor /consecințelor terorismului nu este suficientă. Ea trebuie însoțită de combaterea cauzelor, a fundamentului său ideologic, de demontarea și demonetizarea justificării sale morale și etice.

Cooperarea internațională împotriva terorismului - importanța și necesitatea cooperării între serviciile/agențiile de *intelligence*

Cooperarea în domeniul *intelligence*-ului vizează *dezvoltarea relațiilor bi/multilaterale, schimburilor de informații și operațiunilor în comun cu parteneri naționali și internaționali*⁷ și impune o etapă nouă în conlucrarea dintre serviciile de informații: *deplasarea centrului de greutate dinspre schimbul de informații cu caracter de generalitate spre cooperarea pe cazuri și acțiuni punctuale, ca modalitate de valorificare optimă a potențialului oferit de partenerii implicați.*

Limitele cooperării în domeniul *intelligence*-ului sunt legate, pe de o parte, de rațiunea obiectivă a compartimentării și secretizării activității serviciilor/agențiilor specializate și, pe de altă parte, de faptul că lumea *intelligence*-ului (a serviciilor/agențiilor) este caracterizată mai degrabă de competiție decât de coeziune. De aceea, considerăm că **abordarea problematicii cooperării în domeniul *intelligence*-ului trebuie să urmeze relația simplu-complex, în baza căreia se impune o coordonare reală a activității serviciilor/agențiilor în plan intern, regional și internațional**⁸.

Indiscutabil, elementul coagulant al cooperării internaționale în domeniul *intelligence*-ului îl reprezintă amplificarea fără precedent a terorismului internațional, atât în ceea ce privește gravitatea actelor comise (din punct de vedere al numărului de victime și al pagubelor produse), cât și a formei sale de manifestare.

⁷ *Viziunea Strategică 2007-2010 (site-ul Serviciului Român de Informații (www.sri.ro)).*

⁸ Vezi pe larg, Jeffrey T. Richelson, *The US Intelligence Community*, published by Westview Press, copyright 2008, www.westviewpress.com și *Reorganizing U.S. Domestic Intelligence – Assessing the options*, RAND Corporation, <http://www.rand.org/pubs/monographs/M6767/>.

Noua configurație a amenințărilor a determinat statele din spațiul euro-atlantic și al UE să realizeze reforme de amploare în domeniul *intelligence*-ului, materializate prin strategii, politici de securitate, planuri de acțiuni și reglementări. Necesitatea cooperării în domeniul *intelligence*-ului între serviciile/agențiile de *intelligence* (de informații și/sau securitate) ale spațiului euro-atlantic este reliefată de conștientizarea faptului că nici o agenție (serviciu) de *intelligence* nu poate face față individual amenințărilor teroriste internaționale și exploziei informaționale mondiale; fluxul de informații din domeniile de interes pentru securitatea națională determină crearea unei liste impresionante de cerințe în domeniul culegerii de informații.

Asfel, a devenit necesară stabilirea unor mecanisme eficiente de gestionare și evaluare colectivă a informațiilor la nivelul Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, colaborarea și conjugarea eforturilor și experienței structurilor de informații ale statelor comunității euro-atlantice cu cele ale altor servicii de informații partenere.

În scopul alinierii la cerințele operațiunilor multinaționale, Uniunea Europeană împreună cu NATO trebuie să abordeze, într-un cadru comun, contracararea amenințărilor complexe cu care se confruntă națiunile aliate și în primul rând al amenințării teroriste.

Intelligence-ul european, împreună cu cel al Alianței, trebuie să fie capabil să identifice riscurile și amenințările actuale și să sprijine măsurile politice, diplomatice și militare inițiate de Alianță și UE, separat, dar în primul rând prin coopeare. De aceea, eficiența *intelligence*-ului la nivel strategic și tactic-operațional se transpune în capacitatea de a sprijini operațiunile desfășurate de cele două organizații; liderii politici, planificatorii strategici, comandanții operaționali și staff-ul acestora trebuie să fie permanent sprijiniți cu fluxul informațional adecvat luării celor mai eficiente decizii.

Punctual, pentru intensificarea schimbului de informații de *intelligence* cu Uniunea, NATO a înființat *Unitatea de Intelligence privind Amenințările Teroriste* (TTIU). TTIU – în care sunt reprezentate Statele Unite, Germania, Marea Britanie și Spania – și-a început activitatea în anul 2005 (cooperarea cu UE se află, încă, într-un stadiu incipient). TTIU elaborează rapoarte de *intelligence*, dezvoltă și asigură colaborarea directă cu serviciile de securitate și

informații ale statelor membre NATO, celor aparținând *Parteneriatului pentru Pace* și celor cu care colaborează în cadrul *Dialogului Mediteranean*⁹.

În Comunicarea Comisiei Europene către Parlamentul European și Consiliul UE, intitulată *Intensificarea luptei împotriva terorismului* (11 noiembrie 2007) este prezentată dimensiunea internațională a abordării fenomenului de către Uniune. „*Dat fiind că terorismul este un fenomen global, UE cooperează îndeaproape cu țări partenere și organizații internaționale în ceea ce privește legislația antiterorism, punerea în aplicare a legii și cooperarea judiciară...Această cooperare a avut ca rezultat principal acordurile cu Statele Unite și Canada cu privire la transferul de date PNR (Passenger Name Record), ceea ce permite o mai bună identificare a amenințărilor teroriste la adresa securității, asigurând în același timp protecția datelor cu caracter personal*”¹⁰.

Colaborarea între serviciile de *intelligence* ale comunității euro-atlantice este bine structurată și complexă, Statele Unite cooperând eficient cu serviciile omoloage din *grupul G5* (Marea Britanie, Franța, Italia, Germania și Spania). Totodată, schimbul de informații între SUA și alte state partenere, în special din Orientul Mijlociu și Africa se desfășoară la un nivel mult prea redus față de necesitățile impuse de lupta antiteroristă globală¹¹.

În prezent, **NATO nu dispune de un serviciu propriu de culegere a informațiilor, ceea ce înseamnă că organizația este în continuare dependentă de structurile de *intelligence* ale statelor membre, modalitate care nu va putea asigura, în viitor, fluxul de informații necesar funcționării în condiții optime a rețelelor integrate de *intelligence* UE – NATO.**

De asemenea, în raport cu atribuțiile diferitelor structuri de *intelligence* existente în cadrul Uniunii, sunt identificate domenii în care aportul informativ este încă departe de necesități:

- *capacitatea de culegere*: slaba capacitate tehnică a unor state membre în domeniul culegerii de informații restricționează considerabil abilitatea

⁹ Annegret Bendiek, *EU Strategy on Counter – Terrorism*, SWP Research Paper, Berlin, November 2006., p.16.

¹⁰ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu - *Intensificarea luptei împotriva terorismului*/*COM/2007/0649 final/, Bruxelles, 6 noiembrie 2007, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0649:FIN:RO:HTML>

¹¹ William Rosenau, *Liaisons Dangereuses? Transatlantic Intelligence Cooperation and the Global War on Terrorism*, RAND Corporation Washington Office, p.8.

acestora de a furniza sprijinul informativ solicitat în diversele domenii de acțiune ale UE;

- *informațiile externe*: în stadiul actual de organizare, SITCEN¹² nu reușește să răspundă prompt necesităților Uniunii privind obținerea unui sprijin informativ extern adecvat;
- *capacitatea de acțiune*: UE nu poate acționa, la nivel internațional, cu eficiență maximă pentru combaterea multor fenomene care induc insecuritate, din cauza incompatibilității unor reglementări comunitare în raport cu cele din statele partenere.

Concluzii

Conform listei de măsuri contra terorismului, ONU nu va ezita să folosească măsuri coercitive împotriva tuturor activităților teroriste. Fostul secretar general Kofi Annan a precizat că: „*trebuie să se închidă toate posibilitățile de finanțare a acestor grupări indiferent de mediul de proveniență a fondurilor*”.

Starea de urgență pe care o presupune terorismul global, aduce în discuție o problemă specială a societății occidentale: să răspundă cu o strategie defensivă. Se consideră că lupta împotriva terorismului a fost dintotdeauna un subiect foarte important pentru Națiunile Unite, unde s-au elaborat numeroase tratate internaționale care oferă un cadru legal pentru combaterea și prevenirea actelor teroriste. În același timp, organismele sale principale au emis diverse rezoluții condamnând terorismul și au definit diverse mecanisme pentru a-l preveni, între care *Strategia Națiunilor Unite de Combatere a Terorismului* din 2006.

Strategia Națiunilor Unite de Combatere a Terorismului – având forma unei Rezoluții și a unui Plan de Acțiune (A/RES/60/2008) – este un instrument unic pentru îmbunătățirea rezultatelor luptei împotriva terorismului la nivel național, regional și internațional. Adoptarea sa marchează primul moment din istoria Națiunilor Unite în care statele membre au căzut de acord asupra unui cadru strategic și operațional de luptă împotriva terorismului. Odată cu *Rezoluția Adunării Generale (A/RES/62/272) din septembrie 2008*, statele membre și-au reafirmat angajamentul față de Strategie și au susținut întărirea eforturilor în implementarea sa. Strategia are la bază patru piloni de acțiune: măsuri care să stabilească ce anume contribuie la răspândirea terorismului;

¹² Centrul Comun pentru Situații, cu sediul la Bruxelles este punctul focal al schimbului de informații militare în cadrul Uniunii Europene.

măsuri de prevenire și combatere a terorismului; măsuri de construire a capacității statelor de a preveni și de a combate terorismul și întărirea rolului sistemului ONU în acest sens; măsuri de asigurare a respectării drepturilor omului pentru toți și supremația legii ca bază a luptei împotriva terorismului¹³.

Necesitatea cooperării în domeniul intelligence-ului reprezintă o problemă de voință și necesitate pentru statele din spațiul euro-atlantic, fiind o concluzie la care au ajuns nu numai specialiștii din agențiile/serviciile de informații, dar și clasa politică și nivelele superioare de decizie politico-militară direct interesate din ONU, NATO și, mai recent, de la nivelul Uniunii Europene.

Abordările oficiale, strict ierarhizate și compartimentate, de multe ori greu adaptabile unor amenințări în continuă dezvoltare, vor trebui să fie înlocuite de arhitecturi mult mai flexibile – rețele descentralizate și interconectate de furnizori de informații, analiști și utilizatori (beneficiari).

În acest sens, numeroși specialiști europeni și americani consideră că structurarea unui sistem euro-atlantic de cooperare în domeniul *intelligence*-ului va eficientiza considerabil distribuția informațiilor de securitate între toții participanții, cu efect pozitiv asupra operațiunilor stabilite și desfășurate.

O rețea integrată, cu acces nelimitat din partea țărilor membre, va putea asigura cerințele în creștere în domeniul *intelligence*-ului, în pofida temerilor legitime legate de necesitatea unei protecții sporite în ceea ce privește fluxul informațional. În plus, aceasta va include utilizarea în comun, într-o măsură mult mai mare decât în prezent, a capacităților naționale în domeniul SIGINT (*Signal Intelligence*)¹⁴ și IMINT (*Imagery Intelligence*)¹⁵, precum și culegerea informațiilor din asemenea surse¹⁶.

În acest sens, se vor stabili standarde comune NATO – UE pentru produsele de *intelligence*, precum și modalitatea ca fluxul informațional să

¹³ A se vedea www.un.org/terrorism/strategy

¹⁴ Informații derivate prin interceptarea și exploatarea emisiunilor electromagnetice străine, pentru procesul informativ și cuprinde COMINT< ELINT și FISINT, v. Col (r) Traian Stambert, Col (r) Gheorghe Dragu, col (r) Liviu Găitan, *Limbajul Serviciilor secrete*, Editura PACO, 2010, p. 223,

¹⁵ Proces de exploatare a informațiilor prin interpretarea fotografiilor aeriene sau din satelit, reprezintă o componentă a mijloacelor tehnice de culegere a informațiilor, imagini vizuale (VISINT), imagini fotografice (PHOTINT), imagini televizate și video (VIDINT), imagini optronice-termice, în inflorășu, etc. (OPTINT), imagini radar (RADINT), v. Col (r) Traian Stambert, Col (r) Gheorghe Dragu, col (r) Liviu Găitan, op.cit. p136.

¹⁶ Weisse K. Guenther, *Intelligence Cooperation among European Nations*, Young Europeans for Security (YES), October 2008.

ajungă în mod constant la factorii de decizie europeni abilitați să planifice și să conducă operațiunile externe ale Uniunii. Acest fapt va influența pozitiv și capacitățile Uniunii de a acționa în Războiul Bazat pe Rețea (*Network-Centric-Warfare*), în cooperare cu NATO și Statele Unite¹⁷, și pot fi baza unor standarde internaționale pornind de la Strategia și planul de Acțiune al ONU.

Mai mult, atât structurile de *intelligence* ale UE și NATO, cât și cele aparținând statelor membre ar trebui să asigure „fuzionarea” informațiilor de *intelligence* în domeniile stabilite ca fiind de interes esențial pentru comunitatea euro-atlantică, în scopul creării Cadrului Operațional Comun de Intelligence UE – NATO, baza pentru un cadru internațional al ONU .

În ciuda eforturilor realizate în plan internațional, este necesară mai întâi o intensificare a cooperării NATO-UE iar în al doilea rând o convenție definitivă care să condamne terorismul de toate felurile.

În concluzie, este necesară construirea unei ordini internaționale în care țările și popoarele să fie integrate într-o lume care pune pe primul loc interesele și valorile comune: demnitatea umană, respectarea legii, respectarea libertăților individuale, economia de piață și libera inițiativă, toleranța religioasă. Trebuie să se înțeleagă că o lume în care aceste valori sunt asimilate ca standarde și nu ca excepții reprezintă cel mai bun antidot împotriva proliferării terorismului.

Victoria împotriva terorismului nu reprezintă un moment singular și punctual, ci un efort de durată, susținut, al comunității internaționale. Victoria va fi asigurată și va fi de durată atâta timp cât comunitatea internațională își menține trează vigilența, va lupta și va coopera neîntreput, în scopul prevenirii actelor și grupărilor teroriste¹⁸.

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

¹⁷ *2008 Report on Terrorism*, National Counterterrorism Center, April 30, 2009, *National Strategy for Combating Terrorism*, The White House, September 2006.

¹⁸ Dr. Teodor Frunzetti, dr. Vladimir Zodian coordonatori - *LUMEA 2007 – Enciclopedie politică și Militară - Studii Strategice și de securitate*, Editura Centrului Tehnic – Editorial al Armatei BUCUREȘTI, 2007, pp50-72.

CONTROLUL PUNCTELOR DE CONSTRICȚIE MARITIMĂ – OBIECTIV STRATEGIC GLOBAL AL CHINEI

Proiectul îndrăzneț de transformare hegemonică globală a Chinei, intitulat oficial *Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road* (*Viziune și Acțiuni privind Construirea în comun a Drumului și Centurii Mătăsii*), cunoscut în spațiul public sub numele de *Belt and Road Initiative – Inițiativa Centurii și Drumului Mătăsii*, a creionat, încă din martie 2015, intențiile Chinei de a prelua controlul spațiului maritim global. În acest sens, autorii proiectului au identificat *două axe strategice* care pornesc din Marea Chinei de Sud spre Oceanul Indian, respectiv spre Oceanul Pacific, destinate să creeze o centură maritimă în jurul Afro-Eurasiei. În acest scop, conform datelor prezentate în strategia amintită, China va implementa un plan de securizare a rutelor de transport maritim care vor uni porturile situate pe traseul celor două axe, insistându-se asupra consolidării coridoarelor economice China – Pakistan și China – Myanmar – Bangladesh – India. Dar aceste informații, precum și evenimentele din Marea Chinei de Sud au comutat atenția analiștilor de la un alt obiectiv strategic global al Chinei, respectiv procesul insidios de cucerire economică și securizare militară a strâmtorilor maritime și, mai ales, a punctelor de constricție maritimă responsabile de gestionarea globală a fluxurilor navale, comerciale și militare și, în subsidiar, a țărmurilor globale. Care sunt principalele strâmtori maritime vizate de „ofensiva” chineză și care sunt implicațiile geostrategice ale acestui demers?

Principalele strâmtori maritime globale cu caracter de puncte de constricție

Punctul de constricție (de șoc) maritim reprezintă spațiul care, prin relief, determină congestia naturală a traficului maritim de-a lungul unui canal navigabil important din punct de vedere strategic. Valoarea geoeconomică și geostrategică a acestor puncte de constricție rezidă din:

- consecințele în plan economic generate de blocarea lor și de adoptarea unor rute maritime alternative, respectiv creșterea considerabilă a distanțelor și, implicit, a duratei de navigație, a costurilor de transport și a costului mărfurilor tranzacționate, cu impact atât asupra economiilor furnizoare cât

și asupra celor beneficiare (de exemplu prețul hidrocarburilor, minereurilor strategice etc),

- caracterul de cap de pod care implică, în cazul preluării lor de către o putere ostilă, o alocare importantă de resurse și costuri suplimentare pentru deblocarea și securizarea lor.

Dar mai există și alte efecte. Congestia maritimă subiacentă constricției atrage după sine creșterea infraționalității pe mare, de la acte de tâlhărie maritimă la cele de terorism, urmate de *creșterea exponențială a valorii polițelor de asigurare pentru nave și încărcături*. Prin urmare, *controlul și securizarea punctelor de constricție maritimă reprezintă obiective strategice pentru orice jucător geostrategic major*.

La nivel global există șapte astfel de puncte majore de constricție maritimă, respectiv:

- *strâmțorile Daneze* – în număr de trei (Storebælt, Lillebælt, Øresund), aparțin Danemarcei, separă Marea Baltică de Marea Nordului;
- *strâmțoarea Malacca* – dintre Peninsula Malacca și insula Sumatra, separă Oceanul Indian de sudul Oceanului Pacific;
- *strâmțoarea Hormuz* – dintre Iran și Peninsula Arabă (Emiratele Arabe Unite și enclava Musandam care aparține Omanului), separă Golful Persic de Oceanul Indian;
- *strâmțoarea Bab el-Mandeb* – dintre Peninsula Arabă (Yemen) și Cornul Africii (Djibouti și Eritreea), reprezintă poarta de intrare în Golful Aden pe care îl separă de Oceanul Indian;
- *canalul Suez* – dintre Port Said și Golful Suez, aparține Egiptului, conectează Golful Aden de Marea Mediterană;
- *strâmțorile Bosfor și Dardanele* – dintre Turcia europeană și cea asiatică, aparțin Turciei, separă Marea Neagră de Marea Mediterană;
- *canalul Panama* – aparține statului Panama, conectează Oceanele Atlantic și Pacific.

Acestora li se adaugă alte patru brațe de mare cu importanță geostrategică deosebită, respectiv:

- *strâmțoarea Bering* – dintre peninsula Alaska aparținând SUA și capul Dejnev din Federația Rusă, separă Oceanul Arctic de nordul Oceanului Pacific. Valoarea sa geostrategică a crescut simțitor o dată cu topirea calotei

arctice și crearea, în perspectiva unui orizont de timp mediu, a coridorului de transport arctic;

- *strâmtoarea Gibraltar* – dintre Peninsula Iberică și Africa (Maroc), separă Marea Mediterană de Oceanul Atlantic;
- *strâmtoarea Magellan* (și *Capul Horn*) – dintre Chile și Țara de Foc (împărțită între Argentina și Chile), separă Oceanul Atlantic de Oceanul Pacific, reprezintă ruta alternativă a canalului Panama;
- *capul Bunei Speranțe* – polul sudic al Africii, considerat a fi limita de separație dintre Oceanul Atlantic și cel Indian, reprezintă ruta alternativă a canalului Suez.

Este important de menționat că rutele prin dreptul capului Horn și strâmătorii Magellan, cât și cele prin dreptul capului Bunei Speranțe sunt utilizate de navele de mare tonaj care depășesc dimensiunile canalelor navigabile Suez și Panama.

Pentru a vizualiza mai clar impactul blocării acestor strâmători, este suficient să analizăm traficul global maritim zilnic de petrol. Conform datelor furnizate de *US Energy Information Administration* (*Administrația de Informații în domeniul Energiei din SUA*), la nivelul anului 2013, peste 50% din necesarul de petrol la nivel global a fost transportat prin punctele de constricție maritimă. Din cei 51,15 milioane de barili de petrol transportați zilnic, 33,2% reprezentând 17 milioane de barili au fost transportați prin strâmtoarea Hormuz, 29,7% reprezentând 15,2 milioane de barili au fost transportați prin strâmtoarea Malacca, restul până la 100% fiind transportați prin dreptul Capului Bunei Speranțe – 9,5%, prin strâmtoarea Babel-Mandeb – 7,4%, strâmătorile daneze – 6,45%, canalul Suez – 6,25%, strâmătorile Bosfor și Dardanele – 5,6% și prin Canalul Panama – 1,66% (vezi harta din Fig.1).

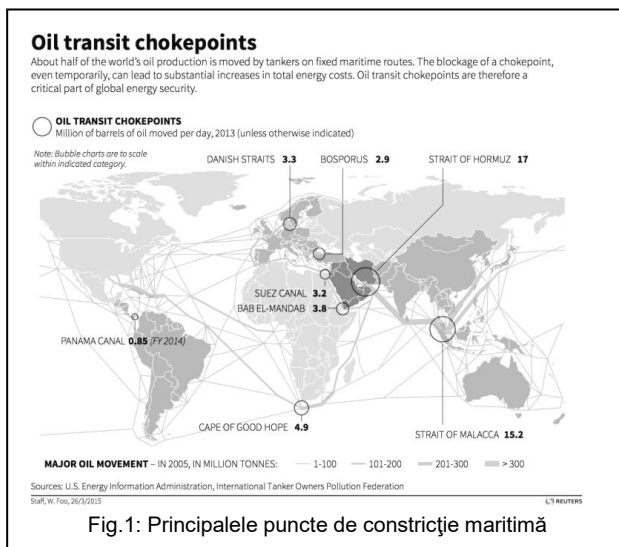

Fig.1: Principalele puncte de constricție maritimă

Din datele prezentate anterior, *cel mai congestionat punct de constricție maritimă* se înregistrează în dreptul *strâmătorii Hormuz*, ca urmare a tranzitului intens al tancurilor petroliere care transportă țițeiul provenit din statele Golfului Persic către destinatari.

Al doilea cel mai aglomerat punct de constricție maritimă se află în dreptul *strâmătorii Malacca*. Între 70-80% dintre navele care tranzitează strâmtoarea au drept puncte de plecare sau de destinație porturi chineze. Dar traficul petrolierelor către clienții din Extremul Orient (China, Japonia, Coreea de Sud etc), îngustimea canalului navigabil și relieful dantelat al țărmurilor au transformat strâmtoarea Malacca în noua „alee a piraiților”. În acest sens pledează datele furnizate de *International Maritime Bureau of the International Chamber of Commerce – Biroul Internațional Maritim al Camerei Internaționale de Comerț*, conform cărora în cursul anului 2014 s-au înregistrat 245 de atacuri piraterești, dintre care 141 (57,55 %) au avut loc în Asia de Sud-Est și doar 55 de atacuri (22,44%) în Africa.

De asemenea, un trafic petrolier important se înregistrează și în dreptul strâmătorii Bab el-Mandeb, Golfului Aden și Canalului Suez. Flancată de state eșuate precum Somalia, Eritreea și Burundi pe de o parte și Yemen de cealaltă parte, strâmtoarea Bab el-Mandeb (cu o lățime de numai 18 mile marine - 33,3 km) și Golful Aden, au reprezentat, până de curând, cele mai riscante destinații maritime, ca urmare a frecvenței crescute a atacurilor piraterești și a proliferării rețelelor de terorism. Riscul unei crize de securitate în regiune și efectele în cascadă asupra traficului maritim prin canalul Suez au obligat comunitatea internațională să intervină pentru securizarea zonei. Astfel, în cursul ultimului deceniu s-au desfășurat operațiuni militare multinaționale (NATO, UE și UA) și naționale (ale Federației Ruse, Chinei și Indiei) în scopul combaterii pirateriei maritime și terorismului. În urma intervențiilor militare, începând cu anul 2014, atât incidența actelor de tâlhărie maritimă cât și frecvența atacurilor principalelor organizații teroriste active în regiune, Al Shabaab și Al Qa'ida în Peninsula Arabă, au scăzut considerabil. În ceea ce privește canalul Suez, instabilitatea consecutivă căderii regimului președintelui egiptean Hosni Mubarak urmată de proliferarea mișcărilor islamiste s-au tradus prin creșterea riscurilor de securitate la care se supun navele care îl tranzitează și, implicit, prin creșterea valorii polițelor de asigurare navală.

Cele mai securizate puncte de constricție maritimă sunt strâmtoarele Daneze, strâmtoarele Turcești și Canalul Panama. Strâmtoarele Daneze sunt rute maritime obligatorii pentru petrolul rusesc, iar strâmtoarele Turcești care, în

punctul cel mai îngust ating o jumătate de milă marină (926 km), permit tranzitul petrolului caucazian spre destinatarii europeni. Cât privește Canalul Panama, acesta asigură tranzitul petrolului nord și sud-american către clienții eurasiatici. Recenta ridicare a interdicției de export a țițeiului american va crește traficul petrolierelor prin Canalul Panama.

În aceste condiții, devine evident că o întrerupere a fluxurilor maritime la nivelul oricăreia dintre strâmțorile amintite se reflectă automat în prețul petrolului și, implicit, în economia globală.

Dar nu doar petrolul este transportat prin punctele de constricție maritimă, ci și alte mărfuri, de la gaze lichefiate și minereuri strategice, la bunuri de larg consum. Din acest motiv, controlul și securizarea strâmțorilor amintite reprezintă imperative geostrategice pentru jucătorii geostrategici activi, *securitatea energetică, alimentară, tehnologică globală fiind direct conectate de permeabilitatea acestor canale navigabile.*

Punctele de constricție maritimă care au făcut obiectul interesului chinez

Spațiul Indo-Pacific

Informațiile privind un plan militar chinez de construcție a 18 baze militare navale de-a lungul țărmurilor sudice ale masei continentale Afro-Eurasiatice au fost inițial devoalate în publicația *International Herald Leader* afiliată agenției chineze de presă, *Xinhua News Agency*, la data de 4 ianuarie 2013. Un an mai târziu, agenția americană Stratfor a publicat o analiză privind planul militar chinez din spațiul indo-pacific atrăgând, totodată, atenția asupra includerii în acest plan și a trei state sud-americane: Argentina, Chile și Brazilia (vezi harta din Fig.2).

Cele 18 Baze Strategice de Sprijin Extern, care fac obiectul planului militar chinez sunt localizate în porturile: Chongjin (Coreea de Nord), Moresby (Papua Noua Guinee), Sihanoukville (Cambogia), Koh Lanta (Thailanda), Sittwe (Myanmar), Dhaka (Bangladesh), Gwadar (Pakistan), Hambantota

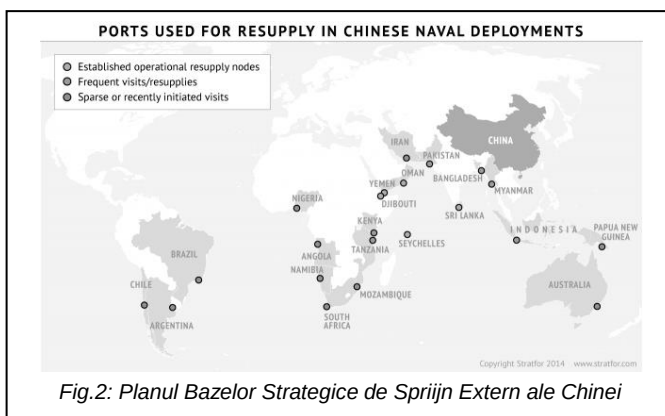

Fig.2: Planul Bazelor Strategice de Sprijin Extern ale Chinei

(Sri Lanka), Maldives, Seychelles, Djibouti (Djibouti), Lagos (Nigeria), Mombasa (Kenya), Dar es Salaam (Tanzania), Walvis Bay (Namibia) și Luanda (Angola).

Planul militar chinez prevede trei categorii de baze navale preconizate a fi funcționale până în anul 2023, respectiv¹:

1. De suport logistic pe timp de pace în porturile Djibouti, Aden (Yemen) și Salalah (Oman),
2. De suport logistic și andocare pentru nave de război, piste de aterizare pentru avioane de recunoaștere și cazarmă pentru personalul aferent în Seychelles,
3. Baze militare pentru nave mari de război cu personal aferent în Pakistan.

Bazele navale urmează a fi dispuse pe trei *life lines* (linii de sprijin) în:

- Nordul Oceanului Indian în Pakistan, Sri Lanka, Myanmar;
- Vestul Oceanului Indian în Djibouti, Yemen, Oman, Kenya, Tanzania și Mozambic;
- Zona central-sudică a Oceanului Indian în Seychelles și Madagascar.

O scurtă trecere în revistă a stadiului implementării acestui plan militar relevă determinarea oficialilor de la Beijing nu doar de a îndigui țarmurile sudice ale Afro-Eurasiei ci și intenția acestora de a prelua controlul asupra câtorva dintre principalele puncte de constricție maritimă, active în acest spațiu:

- **Coreea de Nord** – închirierea portului Chongjin, începând cu anul 2012, pentru o perioadă de 30 de ani, în scopuri strict economice;
- **Papua Noua Guinee** – implicarea activă în referendumul privind independența provinciei autonome Bougainville din dreptul strămtorii cu același nume, planificat pentru anul 2020;
- **Indonezia** – discuții bilaterale privind locații pentru un port în insula Sumatra și un altul în insula Kalimantan/Borneo;
- **Myanmar** – drept de escală pe timp nelimitat pentru navele militare și comerciale chineze în portul Yangon începând cu anul 2010;
- **Bangladesh** – lucrări de dezvoltare ale portului Chittagong;
- **Pakistan** – concesionarea, pentru 40 de ani începând cu luna aprilie 2015, a portului de mare adâncime Gwadar, ideal pentru andocarea submarinelor;

¹ Informație conținută în articolul intitulat *Chinese „Belt and Road Initiative” - The Birth of a New Hegemony?*, scris în colaborare cu Tiberiu Tănase și prezentat în cadrul Conferinței Internaționale „Științe politice, relații internaționale și studii de securitate”, Ediția a X-A, Sibiu, 27-29 mai 2016.

- **Sri Lanka** – construirea unei insule artificiale lângă Colombo, stopată în anul 2015 de administrația președintelui în exercițiu, Maithripala Sirisena, ca urmare a protestelor Indiei;
- **Insulele Seychelles** și **Maldiv** – construcția de baze navale militare chineze în porturi naturale de mare adâncime, ideale pentru andocarea submarinelor, destinate oficial combaterii pirateriei maritime;
- **Golful Aden** – drept de escală pe termen nelimitat pentru navele militare și comerciale chineze în porturile din **Yemen** și **Oman** începând cu anul 2010;
- **Tanzania** – modernizarea și transformarea portului Bagamoyo în cel mai mare nod comercial maritim din Africa de Est, proiect derulat în cooperare cu Omanul;
- **Kenya** – modernizarea portului Lamu, sediul terminalul maritim al oleoductului LAPSSET, care va deservi Etiopia, Uganda, Sudanul de Sud și Kenya, respectiv a portului Mombasa, cel mai mare port din Cornul Africii;
- **Mozambic** – reconstruirea portului pescăresc Beira din dreptul Canalului Mozambic și investiții în proiecte de infrastructură;
- **Africa de Sud** – sub conducerea actualului președinte Jacob Zuma, dezvoltarea accelerată a relațiilor politice, economice și militare, atât în cadrul instituțional al BRICS² cât și în plan bilateral;
- **Namibia** – discuții privind amplasarea unei baze militare navale în portul de mare adâncime din Walvis Bay;
- **Angola** – prezența crescută a navelor militare chineze în portul Luanda, începând cu anul 2013 și investiții majore în economia națională;
- **Nigeria** – prezența crescută a navelor militare chineze în portul Lagos, începând cu anul 2013 și exerciții militare navale comune, în apele teritoriale ale statului african, în anii 2013 și 2014, colaborare în domeniul militar și investiții majore în infrastructura de transport și de exploatare a resurselor de hidrocarburi și minereuri.

Dacă suprapunem hărțile prezentate în Fig. 1 și în Fig. 2 constatăm amplasamentul strategic al acestor porturi, în vecinătatea punctelor de constricție maritimă din dreptul:

- *strâmătorii Malacca* – porturile Chongjin din Coreea de Nord, Bougainville din Papua Noua Guinee, Yangon din Myanmar, viitoarele porturi din Sumatra și Kalimantan,
- *strâmătorii Hormuz* – portul Gwadar din Pakistan,

² Organizația puterilor emergente: Brazilia, Federația Rusă, India, China și Africa de Sud.

- *strâmătorii Bab el-Mandeb* – portul Djibouti, porturile kenyene Lamu și Mombasa, portul tanzanian Bagamoyo,
- *golfului Aden* – porturile din Yemen și Oman,
- *capului Bunei Speranțe* – portul namibian din Walvis Bay și cooperarea pe multiple planuri cu Africa de Sud.

Aceste date trebuie coroborate cu cele referitoare la disputa teritorială din Marea Chinei de Sud dintre China și restul statelor riverane (Taiwan, Brunei, Malaesia, Vietnam și Filipine) privind suveranitatea asupra insulelor Spratly, Paracel și Natuna, a apelor teritoriale și a zonelor economice exclusive aferente acestora, precum și asupra granițelor maritime din Golful Tonkin.

Politica Beijingului de construire a trei insule artificiale dotate cu piste de aterizare, porturi și baze militare în arhipelagul Spratly, urmată de instituirea unei zone de protecție aeriană, terestră și maritimă în regiune cu toate consecințele privind libertatea desfășurării activităților economice și militare de către celelalte state riverane, au la bază o dublă miză:

1. *economică* – referitoare la dreptul de pescuit oceanic, dreptul de exploatare a resurselor de hidrocarburi (11 miliarde de barili de țiței și 190 de trilioane de metri cubi de gaze naturale) și de minereuri strategice submarine, referitoare la controlul rutelor comerciale care tranzitează regiunea;
2. *strategică* – *controlul coridoarelor maritime care unesc sudul și nordul Oceanului Pacific, trecând prin punctele de constricție maritimă din regiunea strâmătorii Malacca.*

În condițiile în care volumul de mărfuri care tranzitează Marea Chinei de Sud atinge o valoare totală de 5,3 trilioane de \$ anual, o blocare, chiar și temporară, a permeabilității coridoarelor maritime ar genera consecințe economice importante în plan global. Instituirea zonelor de interdicție în Marea Chinei de Sud care afectează deja buna desfășurare a navigației maritime și aeriene, militare și civile din regiune precum și pretențiile de suveranitate ale Chinei asupra unor insule din Pacificul de Nord, pe care le dispută cu Japonia – insulele Senkaku/Diaoyu, și cu Japonia și Coreea de Sud – insulele Socotra, au generat formule de balansare geopolitică pe axele SUA – Vietnam – India, SUA – Taiwan – Japonia – Coreea de Sud, SUA – Australia – Noua Zeelandă.

Dar porturile incluse în planul militar chinez nu vizează doar punctele majore de constricție maritimă ci și alte strâmători care pot, oricând, deveni rute alternative în cazul blocării punctelor de constricție maritimă principale. În acest sens, regiunile vizate în mod special de strategia chineză sunt arhipelagul indonezian, arhipelagul filipinez, Malaesia, insula Papua Noua Guinee,

Australia, arhipelagul Andaman, arhipelagul Malvinelor, canalul Mozambic și strâmțurile Zanzibar și Pemba.

1. *Indonezia* – deține o serie de brațe de mare secundare care pot prelua, la nevoie, traficul maritim din strâmtoarea Malacca. Amplasarea bazelor navale chineze în insulele Sumatra și Kalimantan exercită influență directă nu doar asupra strâmțorii Malacca, ci și asupra restului de strâmțori din regiune, precum se poate observa în harta din Fig.2. Planul militar chinez în apele indoneziene este susținut de o puternică comunitate de etnici chinezi și de companii chineze care operează în regiune. Conform recensământului din anul 2010, în arhipelagul indonezian trăiesc peste 2,8 milioane de chinezi, respectiv 1,2% din populația totală a țării. Dar date neoficiale susțin că numărul etnicilor chinezi din Indonezia s-ar situa între 10 și 12 milioane, între aceștia numărându-se persoane aflate la a 3-a și a 4-a generație, care se declară indonezieni și care alcătuiesc așa numita *rețea de bambus*.

Rețeaua de bambus reprezintă un fel de *Commonwealth chinez*, structurat pe baza relațiilor de afaceri dintre persoane fizice și juridice din China și rezidenți și companii chineze care operează în statele din sud-estul Asiei, precum *Indonezia, Malaezia, Tailanda, Vietnam, Filipine, Singapore, Taiwan*. Treptat, rețeaua s-a extins și la nivelul *altor spații globale de interes pentru China, printre care se numără și Africa Subsahariană*. Această rețea de afaceri, extrem de influentă politic, reprezintă un vector de tip *soft power* din categoria mijloacelor subversive, menit să asigure penetrarea și apoi securizarea prezenței chineze în spațiile țintă.

2. *Malaezia* – împarte cu Indonezia controlul asupra strâmțorii Malacca. În cursul lunii iulie 2016, China a demarat negocieri pentru construcția celui de-al treilea port comercial, localizat în insula Carey, dintre strâmtoarea Malacca și Port Klang. De asemenea, China construiește un terminal de containere în Portul Klang din dreptul strâmțorii Malacca, al 12-lea port comercial ca mărime la nivel global, fiind interesată și de zona liberă din jurul acestuia, și participă la proiectul de dezvoltare a *Malaysia-China Kuantan Industrial Park* din orașul Gebeng, care va transforma portul Kuantan, actualmente *hub-ul* petrochimic al Malaeziei, într-un *hub* logistic. Mai mult, oficiali de la Kuala Lumpur au declarat dorința Malaeziei de a participa în cadrul „centurii mătăsii” cu șase porturi și de a dezvolta relații economice bilaterale pe multiple planuri.

3. *Filipine și Papua Noua Guinee* – regiune cu numeroase strâmțori maritime. Interdicțiile impuse de China în Marea Chinei de Sud și perturbările de trafic maritim înregistrate în regiune au determinat guvernul de la Manila să

depună o plângere împotriva Chinei la Curtea Permanentă de Arbitraj de la Haga, proces câștigat de Filipine conform rezoluției din data de 12 iulie 2016. Deși este semnatar al *UN Convention on the Law of the Sea – Convenției ONU privind Dreptul Mării*, Beijingul nu recunoaște jurisdicția acestei curți și, pe cale de consecință, nu recunoaște nici rezoluția amintită, diferendul fiind translatat în categoria acțiunilor tip *lawfare*. Dar, în ultimele luni, se constată o tot mai accentuată apropiere de China a actualei administrații de la Manila, care a preluat puterea în urma alegerilor prezidențiale din mai 2016. Această apropiere a culminat cu declarația președintelui Rodrigo Duterte privind încheierea, după 65 de ani, a parteneriatului strategic dintre țara sa și SUA, și adoptarea unei noi orientări politice spre China, declarație pe care a reconsiderat-o câteva zile mai târziu. Devine evident că, în contextul unei eventuale reorientări strategice, este foarte posibil ca guvernul chinez să obțină acordul amplasării unei baze militare în zona strâmtorilor filipineze, care i-ar întări controlul asupra traficului maritim din spațiul indo-pacific.

4. *Australia* - concesionarea pentru 100 de ani, începând din 2015, a portului *Darwin*, situat în nordul continentului, în vecinătatea strâmtorii *Clarence* (dintre insula *Melville* și continent), de către compania chineză *Landbridge*, al cărei acționariat este conectat la structurile militare de la *Beijing* și cumpărarea, în septembrie 2016, a pachetului de acțiuni al portului *Melbourne* (cel mai mare port australian) de către un consorțiu din care face parte și *China Investment Corporation*.

5. Și, tot în această cheie, a controlului strategic al strâmtorilor, ar putea fi privită includerea porturilor din *Sri Lanka*, arhipelagul *Maldivelor* și *Bangladesh* pe lista obiectivelor militare chineze, precum și a porturilor *tanzaniene*, *kenyene* și din *Mozambic*.

Golful Persic și Canalul Suez

La sfârșitul lunii ianuarie 2016, președintele chinez *Xi Jinping* a efectuat un tur diplomatic în Arabia Saudită, Iran și Egipt, principalele state din regiunea Orientului Mijlociu vizate de *Belt and Road Initiative*. Dintre aceste state, Iranul și Egiptul controlează două dintre punctele majore de construcție maritimă respectiv strâmtoarea *Hormuz* și Canalul *Suez*.

1. Golful Persic

- *Arabia Saudită* – s-au abordat trei teme majore: relația bilaterală în plan energetic și inaugurarea rafinăriei *Yasref* construită de compania chineză de

stat Sinopec împreună cu compania saudită Aramco, problematica islamiștilor uiguri din vestul Chinei și cooperarea din cadrul *Belt and Road Initiative*.

2. Strâmtoarea Hormuz

- *Iranul* - reprezintă unul dintre partenerii tradiționali ai Chinei în regiune. În acest sens, cu această ocazie au fost semnate 17 memorandumuri privind participarea Iranului în cadrul noii strategii globale a Chinei. Dar ambițiile hegemonice ale Chinei trebuie să ia în calcul prezența în regiune a Federației Ruse, pentru care Iranul reprezintă o piesă critică a inelului sau interior de securitate precum și de obiectivele Iranului în Asia Centrală, tot mai centrate pe ideea refacerii anticului imperiu persan. Acest cumul de interese explică *eșecul preluării de către China a portului strategic iranian Chabahar* din dreptul strâmătorii Hormuz, concesionat, în cele din urmă, de indieni.

3. Canalul Suez

- *Egiptul* - Cu ocazia vizitei președintelui chinez la Cairo s-au perfectat o serie de acorduri bilaterale între care se remarcă *participarea companiilor chineze la proiectul de dezvoltare a Canalului Suez* și la construirea *noii capitale administrative egiptene*, precum și dezvoltarea, în baza unui parteneriat strategic, a *China-Egypt Suez Economic and Trade Cooperation Zone*. Trebuie, totodată, amintită poziția strategică a Egiptului pe malul vestic al Golfului Aqaba. La intrarea în Golf dinspre Marea Roșie, Egiptul deține insulele strategice Tiran și Sanafir, care au fost subiectul unei tranzacții comerciale cu Arabia Saudită la începutul anului 2016. Ulterior, un tribunal egiptean a declarat tranzacția ilegală și a oprit procesul preluării acestor insule de către saudiți. Cu toate acestea, pe fondul crizei economice a statului egiptean este posibil să se demareze o licitație internațională de vânzare a acestor insule, la care China ar putea participa alături de alți eventuali posibili cumpărători.

Bazinul Mediteranean

Principalele state vizate de strategia chineză sunt situate în dreptul strâmătorii Gibraltar – Maroc și Spania și adiacent Algeria, al strâmătorii Otranto – Albania, Croația, Muntenegru, și a Bazinului Levantin, aflat pe axa strategică cu strâmătorile Turcești și Canalul Suez – Israel, Grecia, Cipru.

1. Strâmtoarea Gibraltar:

- *Maroc* - în luna mai 2016, regele Mohammed VI a efectuat o vizită de stat în China. Cu această ocazie s-au semnat 15 convenții de colaborare

bilaterală care au vizat și *portul Tanger – Med și zona liberă adiacentă* din imediata vecinătate a strâmtorii *Gibraltar*.

- *Spania* - compania chineză COSCO Ports, al doilea cel mai mare operator global de terminale portuare, ar putea fi unul dintre participanții la licitația internațională privind construcția celui de-al treilea terminal destinat cargourilor, al *portului Algeciras*, situat *vis à vis* de portul Tanger.
- *Algeria* - semnarea, în luna ianuarie 2016, a acordului bilateral algeriano-chinez de construcție și exploatare a noului *port comercial Cherchell*, situat la 60 de km vest de capitala Alger.

2. Bazinul Levantin:

- *Israel* - în luna martie 2015, compania *Shanghai International Port Group* a câștigat licitația internațională privind dezvoltarea și managementul noului *port Haifa*, din nordul statului evreu, pentru următorii 25 de ani.
- *Grecia* - în luna aprilie 2016, s-a semnat acordul de vânzare a 67% din acțiunile portului *Pireu* către compania COSCO. Portul *Pireu*, situat în golful Saronic, este cel mai mare port al Greciei și al treilea ca număr de pasageri din lume.
- *Cipru* - în luna ianuarie 2016, COSCO a participat la licitația internațională de preluare a managementului principalului port cipriot *Limassol*, fără succes însă.
- *Albania* – interes exprimat de companii chineze de a investi în porturile *Durres* și *Shengjin*.
- *Croația* – interes exprimat de companii chineze de a investi în portul *Rijeka*.
- *Munte negru* – interes exprimat de companii chineze de a investi în portul *Bar*.

Strâmtoarele Turcești și Marea Neagră

Principalele state vizate de strategia chineză sunt Turcia și state riverane Mării Negre, între care România, Bulgaria, Georgia.

- *Turcia* - în cursul lunii septembrie 2015, COSCO Pacific și China Merchants Holdings International au preluat 65% din acțiunile terminalului *Kumport* din complexul portuar turcesc *Ambarli*, cel mai mare de pe teritoriul Turciei. Terminalul *Kumport*, al treilea ca mărime în Turcia, operează 13% din traficul de containere al țării. În plus, Turcia este unul dintre statele pivot ale *Belt and Road Initiative*, incluse în coridorul mediteranean al strategiei chineze.
- *România* – companii chineze și-a exprimat interesul de a investi în portul maritim *Constanța*.
- *Bulgaria* – companii chineze și-au exprimat interesul de a investi în porturile maritime *Varna* și *Burgas*.

- *Georgia* – un consorțiu americano-georgian a câștigat licitația privind construirea portului de mare adâncime Anaklia, situat la 25 de km de portul Poti, deși inițial fusese preferată o companie chinezească. Portul Anaklia este prevăzut a face parte din *Belt and Road Initiative* în condițiile în care Georgia reprezintă unul dintre membrii fondatori ai *Asian Infrastructure Investment Bank*, unul dintre instrumentele financiare prevăzute să susțină strategia chineză în Afro-Eurasia.

Este important de menționat că insuccesul momentan al Chinei în zona Mării Negre trebuie legat de interesele geopolitice din regiune, unde Federația Rusă și Uniunea Europeană/NATO își dispută sferile de influență.

Rutele Nordice

Ca urmare a dezghețării accelerate a calotei arctice, rutele maritime nordice vor prelua mare parte din traficul prin canalul Suez și prin strâmtoarea Malacca. În aceste condiții, strâmtoarea *Bering*, situată între Alaska și Siberia, care separă Oceanul Pacific de Oceanul Arctic, va deveni un viitor punct de constricție maritimă de maximă importanță, iar viitoarele porturi de la Marea Barentz, Islanda, Groenlanda, precum și cele localizate la nivelul litoralului arctic vor deveni operaționale.

Dar planurile Beijingului trebuie să ia în calcul interesele *Federației Ruse*, putere majoră în regiune și partener politico-economic al Chinei, atât în cadrul BRICS cât și în cadrul Organizației de Cooperare de la Shanghai. Relația dintre cele două puteri emergente este marcată de competiția geopolitică din spațiul statelor africane foste satelite sovietice, dar mai ales din zonele aparținând inelului de securitate intern al Federației Ruse vizate de „podul mătăsii”, precum Asia Centrală, Caucazul, Levantul și, potențial, perimetrul arctic. În acest context, „pacea rece” a relațiilor bilaterale este posibil să se transforme în confruntare dacă nu există o înțelegere de împărțire a sferelor de influență între cele două puteri (emisfera nordică pentru Federația Rusă și cea sudică pentru China) sau, dacă această înțelegere este încălcată. În acest sens pledează nuanța introdusă de autorul proiectului *Uniunii Eurasiatice de la Lisabona la Vladivostok*, Serghei Alexandrovici Karaganov³, care susține pivotarea Rusiei către est prin integrarea Uniunii Economice Eurasiatice și a „Drumului și Centurii Mătăsii”, cu statul chinez în rol exclusiv de lider, nu și de hegemon.

³ Decan al Școlii de Economie Internațională și Politică Externă din Moscova și actualul consilier pe probleme de politică externă al președintelui Vladimir Vladimirovici Putin.

În afara Federației Ruse, principalele ținte ale strategiei chineze în regiune au fost: Islanda, Groenlanda, Norvegia și Finlanda.

- *Strâmtoarea Bering* – China a susținut proiectul de construcție a unei linii de cale ferată „China-Rusia-Canada-SUA” care ar urma să includă un tunel subacvatic de 200 de km pe sub strâmtoare.
- *Norvegia și Finlanda* – China s-a declarat interesată să investească în proiectul de dezvoltare a *portului norvegian Kirkenes* și în construcția unei căi ferate care să unească orașul norvegian Kirkenes și cel finlandez Rovaniemi.
- *Islanda* – China s-a declarat gata să dezvolte, în parteneriat cu Islanda, un port de tranzit într-una dintre următoarele locații: Eyjafjörður, Hvalfjörður și Reyðarfjörður, proiect rămas în dezbatere ca urmare a opoziției Uniunii Europene. Dar, cooperarea dintre China și Islanda excede planul portuar, atingând domenii diferite, de la ecologie și producția de energie „verde”, la extracția de hidrocarburi, pescuit, industrie alimentară etc.
- *Groenlanda* - în anul 2015 compania chineză General Nice a preluat proiectul de exploatare a zăcămintului de fier de la Isua, *marcând intrarea Chinei în rândul proprietarilor de mine în zona arctică*. Este de așteptat ca această investiție să fie urmată, printre alte eventuale investiții, de *construcția unor facilități portuare menite să deservească viitoarea mină*.
- *Olanda* - în luna mai 2016, compania COSCO Ports a cumpărat 35% din acțiunile terminalului Euromax din portul Rotterdam, de la compania Hutchison Port Holdings, înregistrată în Hong Kong. Portul olandez *Rotterdam*, al treilea în ceea ce privește traficul de mărfuri la nivel global după cele din Singapore și Shanghai, este unul dintre porturile strategice europene incluse, printre altele, în viitoarele rețele de distribuție a gazelor naturale lichefiate.
- *Germania* – În luna octombrie 2016, China și-a exprimat disponibilitatea de a cumpăra compania Aixtron, specializată în producția de semiconductori și de a investi în Portul Hamburg.

Emisfera vestică – Canalul Panama, Strâmtoarea Magellan

Strategia chineză în emisfera vestică țintește ambele continente și, bineînțeles cele două puncte de constricție maritimă majoră de la nivelul *Canalului Panama* și *strâmătorii Magellan*, precum și *rutele de transport care străbat Marea Caraibelor*.

1. America de Sud

- *Venezuela* – în anul 2011, China Harbor Engineering Company și compania venezueleană de stat Bolivarian Ports au semnat proiectul de construcție al unui terminal de containere în principalul port al Venezuelei, *Puerto Cabello*.
- *Ecuador* – în anul 2009, o companie chineză a câștigat licitația internațională privind construcția și concesiunea pentru 30 de ani a managementului *portului de mare adâncime Manta*.
- *Brazilia* – partener al Chinei în cadrul BRICS. În anul 2010, China a demarat construcția *superportului Sao Joao da Barra* pentru nave de mare tonaj, situat în apropierea capitalei braziliene Rio de Janeiro, port astăzi funcțional.
- *Argentina și Chile* – state legate geografic de *capul Horn*, strâmtoarea *Magellan* și strâmtoarea *Drake* (dintre Capul Horn, Chile și Antarctica), dar și de alte brațe de mare mai mici.

Argentina – În data de 16 noiembrie 2015, cu ocazia întâlnirii *Grupului celor 20 de state cele mai dezvoltate* G20 din Turcia, Argentina și China au semnat un acord de construcție a două reactoare nucleare în valoare de 15 miliarde de \$, precum și a două baraje hidrotehnice în Santa Cruz, care ar fi urmat să fie finanțat, în proporție de 85%, de Beijing. În schimbul acestei investiții în sistemul energetic argentinian, *China urma să primească un amplasament pentru o viitoare stație radar satelitară în Neuquen și acordul de transformare a porturilor pescărești din Santa Cruz și Caleta Oliva, din apropierea strâmtoarii Magellan, în porturi industriale*. Volumul investițiilor chineze în Argentina a atins un nivel de 25 de miliarde \$, prin includerea unor proiecte de infrastructură, sfera colaborării bilaterale urmând să fie extinsă și în domeniul agriculturii, turismului, mineritului, telecomunicațiilor etc.

Chile - Relația bilaterală, impulsionată de acordul de liber schimb semnat în anul 2005, a vizat și *facilitățile portuare din Valparaiso*. *Portul Valparaiso*, cel mai mare din emisfera sudică, înfrățit cu portul din Shanghai, se află într-un proces de extindere și modernizare. Conform declarației lui Gonzalo Davagnino, general manager al Portului Valparaiso, China a fost invitată să participe la aceste proiecte de investiții, cu atât mai mult cu cât, în cursul anului 2014, 30% din volumul total al importurilor chilienne operate prin portul Valparaiso au provenit din China.

2. America de Nord

- *Nicaragua* - în cursul anului 2013, Adunarea Națională din Nicaragua a aprobat concesionarea pentru 50 de ani a managementului viitorului *Nicaragua Grand Canal* (*Marele Canal din Nicaragua* numit și *Grand Interoceanic Canal*), către principalul finanțator, compania *Hong Kong Nicaragua Canal Development Investment Company* (HKND Group) condusă de miliardarul chinez Wang Jing. Viitorul Canal, care ar urma să conecteze Marea Caraibelor și Oceanul Atlantic de Oceanul Pacific, dacă va fi construit, va reprezenta o alternativă la deja operaționalul *Canal Panama*, considerat a fi prea îngust pentru cargourile de mare tonaj, chiar și în urma lucrărilor recente de modernizare și de lărgire. Pentru moment, lucrările de construcție trenează ca urmare a unor probleme financiare, dar contractul dintre guvernul din Nicaragua și compania chinezească este valabil și produce consecințe. Totodată, cele două părți s-au angajat să construiască și un viitor port la Oceanul Pacific, al cărui profil (militar și/sau civil) nu a fost specificat.
- *Panama* – trenarea investiției din Nicaragua, în spatele căreia, cel mai probabil, se află statul chinez, trebuie conectată de succesul înregistrat de compania chineză Landbridge Group, care a cumparat cel mai mare port de pe traseul *Canalului Panama*, *Margarita Island Port*, situat la extremitatea atlantică, în zona liberă Colón. Este important de menționat că noua achiziție chineză oferă Beijing-ului controlul asupra unui *hub* maritim cu impact atât pe axa est-vest, între Extremul Orient și Europa de Vest, cât și pe axa nord-sud, între cele două continente americane, tranzitat anual de peste 12.000 de nave comerciale. Dar mai există și alte investiții chineze în zona canalului Panama. În data de 1 martie 1997, compania chineză Hutchinson Whampoa Limited (posibil conectată la Consiliul de Stat al R.P.C.) a concesionat pentru 50 de ani managementul altor două *porturi* de pe traseul canalului, respectiv *Balboa* și *Cristobal*, situate la ambele ieșiri, atlantică și pacifică, ale canalului.
- *Cuba* - compania *China Communications Construction Company Ltd* execută, începând cu anul 2016, proiectul de modernizare și de extindere a portului *Santiago de Cuba*, al doilea ca mărime din Cuba, după portul Mariel situat la 45 km vest de Havana, China fiind totodată și finanțatorul acestui proiect.
- *Bahamas* - în anul 2000, în *portul Freeport*, situat la 60 de mile marine de statul american Florida, compania chineză Hutchinson Whampoa Limited a construit unul dintre cele mai mari terminale de containere din lume.

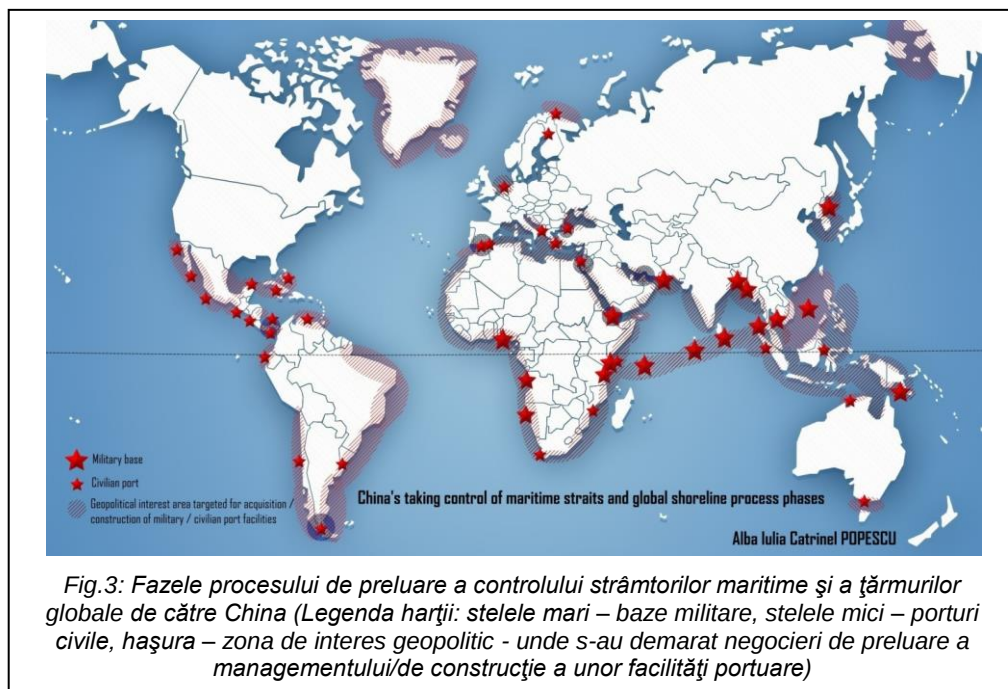
- *Mexic* - încă din anul 2007, aceeași companie chineză Hutchison Whampoa reprezenta un investitor major în porturi situate deopotrivă pe coasta atlantică (în provincia Veracruz) și pe cea pacifică (în provinciile Manzanillo, Michoacán și alte două porturi în Ensenada) și se declarase interesată de construcția unui superport în golful Punta Colonet, precum și de investiții în proiectele de modernizare și de extindere ale portului de mare adâncime *Lazaro Cardenas* de pe malul pacific.

Totodată, China și-a exprimat interesul de a investi în porturile și/sau în economiile altor state, cum sunt Guatemala, San Salvador, Belize, Honduras, iar lista poate continua.

În loc de concluzii: care sunt implicațiile geostrategice ale acestui demers?

La începutul secolului al XVII-lea, omul politic și navigatorul britanic Sir Walter Raleigh (1552(4)-1618) remarcă într-unul dintre discursuri că „*acela care stăpânește mările, stăpânește comerțul; acela care stăpânește comerțul lumii îi stăpânește bogățiile și, în consecință, stăpânește lumea întreagă*”. Câteva secole mai târziu, amiralul american Alfred Thayer Mahan (1840-1914), autorul teoriei puterii maritime, a reluat imperativul lui Raleigh spunând că *acela care controlează punctele de constricție maritimă, controlează transportul maritim*, insistând asupra necesității dezvoltării puterii navale ca unic garant al menținerii permeabilității canalelor de navigație maritimă. În aceeași perioadă cu Mahan, geostrategul britanic Sir Halford John Mackinder (1861-1947), autorul teoriei dominației globale, a atras atenția asupra Chinei ca viitor beneficiar al bogățiilor Eurasiei, dublate de avantajul strategic al ieșirii nestingherite la Oceanul Planetar. Un alt geostrateg american, Nicholas John Spykman (1893-1943), autor al *teoriei țărmurilor* și cunoscut drept părintele spiritual al politicii de îndiguire, a reformulat din perspectivă maritimă sintagmele cheie ale teoriei dominației globale, afirmând că *acela care „controlează țărmurile, domină Eurasia”, iar acela care „domină Eurasia, stăpânește lumea*”. În acest sens, Spykman a afirmat că civilizația umană este o civilizație a apei, dezvoltată fie de-a lungul coastelor maritime, fie pe cursul apelor curgătoare, avantajul reprezentat de accesul la mările și oceanele lumii reprezentând unul dintre motivele care au determinat expansiunea teritorială a statelor continentale.

Parcurgând expozeul cuprins în acest studiu devine tot mai evident că strategii de la Beijing aplică *ad literam* principiile teoriei dominației globale descrise de Raleigh, Mahan, Mackinder și Spykman, în dorința de a *transforma China într-un viitor hegemon global*.

Privind harta din Fig.3 observăm *extinderea procesului de preluare de către China a controlului punctelor de constricție maritimă și a țărmurilor globale. Remarcăm concentrarea acestui proces de îndiguire atât la nivelul emisferei sudice cât și al celei nordice, cu toate consecințele subsecvente în plan strategic (descrise de teoria țărmurilor).*

Revenind la harta din Fig. 2, care prezintă *Planul Bazelor Strategice de Sprijin Extern* ale Chinei, putem remarca prezența acestor viitoare baze militare în dreptul a trei dintre cele șapte puncte principale de constricție maritimă globală: strâmtorile Malacca, Hormuz și Bab el-Mandeb. Totodată, planul militar chinez prevede baze amplasate în dreptul golfului Aden, capului Bunei Speranțe, canalului Mozambic și a numeroaselor strâmtori maritime din Marea Chinei de Sud, arhipelagul Andaman, Maldive și Seychelles mergând către vestul Africii, în Golful Benin. Privind harta din Fig. 3, constatăm, totodată, o prezență economică masivă în dreptul a două dintre punctele de constricție maritimă globale: canalul Panama și strâmtorile Turcești dar și a altor strâmtori strategice foarte importante precum Gibraltar, Magellan, capul Horn, canalul Mozambic precum și la nivelul strâmtorilor din arhipelagurile indonezian, filipinez, Andaman, Maldive, grecesc, caraibian etc. De asemenea, se poate observa intenția de încercuire economică a strâmtorilor Daneze, vitale pentru

petrolul rusesc, singurele rămase în afara controlului economic și militar chinez. Absența strâmtorilor Daneze din lista obiectivelor strategice adjuocate de China și eșecul preluării managementului portului iranian Chabahar, sau eșecul tentativelor de preluare economică a porturilor din bazinul Mării Negre trebuie privite ca rezultat al unei politici de non-combat față de Federația Rusă, cu care Beijing-ul nu dorește o înăsprire a relațiilor, momentan.

Este util de amintit că securizarea investițiilor și a rutelor de transport a reprezentat argumentul folosit de oficialii de la Beijing pentru a explica prezența militară extinsă în state subsahariene sau sud-asiatice. Evident, același argument ar putea fi utilizat în viitor pentru a trece la etapa de control militar al restului de strâmtori și de porturi preluate economic de China.

Dacă analizăm situația din zona Mării Caraibelor, observăm o concentrare de investiții chineze în facilități portuare din Bahamas și Cuba, care trebuie conjugate cu cele din Mexic, Ecuador, Nicaragua și din zona canalului Panama. În condițiile în care SUA au eliminat restricția privind exportul de hidrocarburi, este evident că petrolierele americane vor tranzita, obligatoriu, aceste regiuni. Mai mult, prezența economică chineză în creștere în regiunea golfului Mexic trebuie privită în paralel cu masivele investiții americane în regiune, de la stații de forare petrolieră la terminale de gaze lichefiate și facilități portuare. Aceste elemente trebuie coroborate cu datele deja prezentate, privind traficul de hidrocarburi prin principalele puncte de constricție maritimă globală, precum și cu prezența companiilor chineze în principalele porturi ale statelor producătoare de petrol. Dar, nu doar hidrocarburile sunt tranzitate prin coridoarele maritime ci și orice altă marfă, de la minereuri strategice la armament sau bunuri de larg consum. *Prin urmare, devine evident că asistăm la o preluare globală de către China a controlului traficului de hidrocarburi și de mărfuri la nivelul canalelor de navigație globale, chestiune care se va traduce printr-o indiscutabilă superioritate atât în plan economic cât și strategic.*

Totodată, masivele investiții executate de companiile chineze, cu predilecție în state aflate în curs de dezvoltare din Africa, Asia, America Centrală și de Sud, creează atât un *instrument important de negociere politică și de influență diplomatică* cât și un *vector de presiune*, ca urmare a impactului asupra securității naționale pe care l-ar putea avea eventuale disfuncționalități în relația bilaterală (traduse la nivelul economiei statului respectiv prin scăderea numărului locurilor de muncă, a volumului Produsului Intern Brut, a stabilității politicii monetare etc). La fel, perturbarea traficului prin strâmtorile amintite, ca

urmare a volumului uriaș de mărfuri, generează efecte economice în lanț care afectează atât statele furnizoare cât și cele beneficiare și care pot genera crize economice la nivel global. Aceste elemente nu ar trebui trecute cu vederea în condițiile în care China a experimentat deja forme de război economic. În acest sens, trebuie amintite episoadele din cursul anului 2010, când Beijing-ul a blocat exporturile de pământuri rare către Japonia (timp de două luni), respectiv SUA, în ciuda contractelor economice în vigoare.

Totodată, prezența economică și militară în principalele porturi și strâmtori maritime globale oferă posibilitatea colectării/verificării unui important volum de date privind fluxurile militare și civile, maritime și terestre, chestiune care este și va fi fructificată corespunzător de către serviciile chineze de informații. Acest aspect trebuie înțeles în contextul în care cea mai valoroasă sursă de informații rămâne *Humint*, singura operațională atunci când, din varii motive, sursele tehnologice cad sau sunt compromise.

Și, nu în ultimul rând, instituirea de către Beijing a zonelor de restricție aeriană, terestră și maritimă în Marea Chinei de Sud și translatarea acestui diferend în categoria acțiunilor de tip *lawfare*, cu rezoluții juridice internaționale considerate nule de către Beijing, *ar putea fi repetată și în alte situații. În aceste cazuri, în condițiile preluării militare chineze a controlului punctelor de constricție maritimă amintite în prezentul articol, este posibil să se înregistreze serioase efecte economice, politice și în planul securității globale.*

Este important de notat faptul că *strategia aplicată de chinezi este una de tip smart-power*, care urmează o succesiune de etape:

- prima etapă este, întotdeauna, de tip *soft-power*, respectiv *preluarea economică* (prin cumpărare de acțiuni/concesionare la schimb cu investiții în modernizare/extindere) *a unor active industriale, investiții în infrastructură și în alte sectoare economice;*
- urmează *întărirea relațiilor politice bilaterale*, lipsite de constrângeri de ordin etic (de exemplu relația cu regimul președintelui sudanez Omar al Bashir, condamnat pentru crime de război în Darfur de către Tribunalul Penal Internațional);
- continuă cu *schimburi culturale și programe avantajoase de educație* în universități chineze, care asigură un bazin de recrutare a viitorilor agenți de influență;
- *ultima etapă, de tip hard power*, constă în *întărirea cooperării în domeniul militar și amplasarea de baze militare.*

Acest proces poate fi, de exemplu, identificat în Africa Subsahariană, unde China a trecut în faza finală a amplasării bazelor militare navale.

Vectorii utilizați pentru implementarea strategiei amintite, în afara aparatului diplomatic, sunt reprezentați de oameni de afaceri chinezi, rezidenți în teritoriul țintă, precum și de companii și consorții cu acționariat chinez care alcătuiesc „rețeaua de bambus”, deja operantă în Marea Chinei de Sud și în Africa Subsahariană. Din punctul de vedere al acționariatului, companiile implicate în acest proces sunt de stat, private și mixte. Precum reiese din cele prezentate anterior, unele companii private ar putea avea conexiuni cu structuri de stat (militare și politice) de la Beijing, putând fi considerate avanposturi ale statului chinez în regiunile respective. Este important de notat faptul că, în Africa Subsahariană, de exemplu, investițiile chineze au fost executate preponderent de personal adus din China, stabilit mai apoi în regiunile respective, aspect care a stârnit deja nemulțumiri în rândul localnicilor.

Aceste date trebuie coroborate cu decizia Chinei de a construi, până la sfârșitul anului 2020, o flotă militară alcătuită din 351 nave în condițiile în care, la ora actuală, flota militară chineză este a doua ca tonaj, la nivel global, după cea a SUA, și prima ca număr de combatanți.

Totodată, aceste informații mai trebuie coroborate și cu o serie de particularități care susțin demersul Chinei de transformare în superputere globală, respectiv:

- cea mai mare putere demografică cu o populație în expansiune de peste 1,5 miliarde de locuitori;
- a doua putere economică a lumii după SUA, pe care le-ar putea devansa la nivelul anului 2020, conform previziunii Fondului Monetar Internațional;
- membru permanent în Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, în BRICS, în Organizația de Cooperare de la Shanghai, în G20;
- societate disciplinată de rigurile confucianiste, animată de sentimente naționaliste susținute activ de ideologia oficială de la Beijing, dar lipsită de componenta religioasă, care a inflammat actualele conflicte sectare;
- resurse importante de minereuri strategice, îndeosebi de pământuri rare, care îi vor asigura atât combustibilul viitorului cât și sursele de materii prime ale tehnologiilor viitoare;
- relație politică și economică pozitivă cu lumea islamică (cu excepția conflictului cu uigurii);

- relație de tip „pace rece” cu Federația Rusă pe fond de competiție geopolitică care, pentru moment, îmbracă haina cooperării economice și politice, folosită deopotrivă de Moscova și de Beijing ca vector de negociere în relația cu Occidentul.

Desigur există și elemente care vulnerabilizează China:

- cei peste 800 de milioane de cetățeni aflați în stare de sărăcie absolută din regiunile continentale ale țării;
- economia bazată pe exporturi și, subsecvent, dependentă de piețele de desfacere ale altor state (preponderent SUA și UE), aspect vulnerabilizant în condițiile unei supraextinderi a investițiilor la nivel global;
- dependența de sursele de energie externe statului chinez;
- decalajul tehnologic față de Occident (îndeosebi în privița tehnologiilor aero-spațiale și militare);
- inatractivitatea culturală;
- secesionismul tibetan și uigur;
- discrepanța majoră, economică și socială dintre China continentală și China costalieră și insulară, care poate genera noi focare de instabilitate internă;
- diferendele istorice cu Taiwan, Japonia, Coreea de Sud și cu statele din regiunea Mării Chinei de Sud și competiția geopolitică cu India, SUA și Federația Rusă, care generează mecanisme de balansare geopolitică și de blocare a extinderii sferei de influență chineză.

Dar, pe fond, potențialul de transformare al Chinei într-o superputere rămâne ridicat.

Privind la toate aceste date putem afirma că *marele beneficiar al globalizării* a fost, cel puțin până în prezent, China pentru că a fructificat deschiderea economică neoliberală cu instrumentele strategice politice și financiare ale unui stat. În această situație, în absența unei strategii de contracarare, este posibil ca, în următorii zece ani, să asistăm la continuarea procesului de preluare a controlului economic și/sau militar asupra strâmtorilor și țărmurilor globale urmată de transformarea acestui stat într-o superputere maritimă și navală.

Dr. Alba Iulia Catrinel Popescu

SUMMITUL „INIȚIATIVEI CELOR TREI MĂRI” SAU SUA vs UE CU ȘAH LA RUSIA (*un punct de vedere*)

Precum se cunoaște, la 6 iulie 2017, la Varșovia a avut loc **Summitul „Inițiativa celor Trei Mări”** (Baltică - Adriatică - Neagră). La această reuniune au participat șefi de stat și reprezentanți din 12 țări din Europa Centrală și de Est (Austria, Bulgaria, Croația, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria), fiind onorată de prezența, în calitate de invitat special, a Președintelui Statelor Unite ale Americii, Donald Trump. Analistii în domeniu consideră că reuniunea respectivă va intra în istorie și va fi considerată **proiectul Marshall II pentru Europa de Est**.

O analiză riguroasă confirmă că „*Inițiativa celor Trei Mări*” a fost concepută ca o modalitate de a oferi susținere politică pentru o mai bună cooperare și interconectare a economiilor statelor din spațiul geografic cuprins între cele trei mări - Adriatică, Baltică și Neagră - în domenii precum energie, transporturi, telecomunicații sau protecția mediului. Aceasta a oferit S.U.A., prin vocea celui mai înalt reprezentant al său, posibilitatea și oportunitatea de a veni cu inițiative care au dat *șah* locomotivelor Uniunii Europene (Germania-Franța-Benelux), dar mai ales Rusiei.

Această perspectivă este susținută, după părerea noastră, de următoarele inițiative cu care președintele S.U.A. i-a bucurat pe unii, dar i-a întristat pe alții, obișnuiți până astăzi să fie considerați arhitecți, dar și beneficiari ai noii Europe.

Propunerile lui Donald Trump și consecințele acestora

Pentru prima oară după terminarea „războiului rece”, americanii au o viziune interesantă asupra definirii locului Europei în politica mondială, punând accent pe participarea țărilor din estul Europei la această politică. Printre măsurile practice preconizate, președintele SUA a anunțat:

- livrarea de GPL țărilor din estul Europei;
- construirea unei autostrăzi care să lege portul polonez Gdansk cu portul românesc Constanța;
- dezvoltarea comerțului maritim Asia-Europa.

*

În situația în care Planul Marshall II va fi aplicat, S.U.A. va obține următoarele avantaje strategice (economice, politice și militare):

A. Livrarea de GPL Europei de est

Se știe că Rusia, prin gigantul Gazprom, domină, prin gazele livrate, piața energetică a statelor din UE. De asemenea, nu mai este nici un secret că Germania, cel mai important membru al UE, este alimentată cu gaze (printr-un gazoduct direct) de către Gazprom, unde fostul cancelar Gerhard Schroeder a fost/este angajat.

Prin dezvoltarea tehnologiilor de extracție a hidrocarburilor prin fracturare hidraulică, SUA a devenit, din importator de țiței și gaze, un posibil mare exportator (în condițiile în care în următorii ani se estimează o trecere de la energiile bazate pe combustibili fosili, poluanți, la energii nepoluante (regenerative), către Europa (dominată de piața gazului rusesc), a unor cantități uriașe de GPL.

Se pune întrebarea firească: *Este posibil așa ceva în acest moment?!*

Răspunsul este DA, din multe puncte de vedere, și anume: există infrastructura europeană (terminalul polonez de la **Swinujskie**, devenit operațional în iunie 2016) și apariția recente crize din Qatar, una dintre cele mai bogate țări din lume...(iunie 2017)...

Ce a scăpat analiștilor în geo-politică? În 29 iunie 2016, la un Simpozion organizat de revista „**Pulsul Geostrategic**” la Cercul Militar București, am prezentat un studiu intitulat „*Rolul componentei energetice în ecuația echilibrului de forțe NATO - Rusia în zona extinsă a Mării Negre și Orientul Mijlociu*”. În acel studiu am afirmat, pe baza propriilor mele constatări, că „*surprizele*” în domeniul energetic nu mai constituie o noutate. Precum se știe, în 17 iunie 2016, Polonia a anunțat primirea primului transport de GPL din Qatar.

În aceeași zi de vineri, 17 iunie 2016, la terminalul de gaze naturale lichefiate din Swinujskie (nord-vest) a sosit prima încărcătură comercială de gaz natural lichefiat, livrată de nava *Al-Nuaman*, aparținând Qatarului. *Al-Nuaman* a adus în Polonia 206.000 metri cubi de gaz natural lichefiat, respectiv 126 milioane m³ de gaz natural nelichefiat, destinați companiei poloneze PGNiG.

Deci, ***Polonia a lansat o provocare fără precedent Rusiei:*** independența față de Gazprom și posibilitatea de a deveni un important jucător

regional în materie de gaze naturale, ceea ce va determina o reacție pe măsură din partea Moscovei.

Potrivit unui raport al Centrului american de studii și analize CEPA, „*Noul terminal constituie bunul cel mai prețios în infrastructura gaziferă a Poloniei și care este liberă de orice interferență rusească*”. Terminalul, cu o investiție inițială de 720 milioane euro, are o capacitate de 5 miliarde m³, cu posibilitate de creștere la 7,5 miliarde m³. Departate de capacitățile *Nord Stream 1* (55 mld m³) și ale proiectului *Nord Stream 2* (55 mld m³), cel din urmă destinat Europei centrale și de sud, „*Culoarul Nordului*”, odată terminat de Polonia, va da serioase bătaii de cap autorităților de la Moscova.

Deja Ucraina și-a manifestat dorința de a se conecta la terminalul polonez printr-un gazoduct, iar alte state precum Austria, Ungaria și Cehia, dependente de gazul rusesc, s-ar putea orienta către această nouă alternativă.

Se poate concluziona că în materie de geopolitică totul este relativ și actori mici, care tac și fac, pot confirma proverbul românesc despre „*buturuga mică...*”

Întrebare retorică... Să fi venit din senin actuala criză din Qatar, prezentată astfel de agențiile de presă...?! În iunie 2017, șapte state din lumea arabă au rupt relațiile diplomatice cu Qatarul, una dintre cele mai bogate țări din lume, pe care o acuză că susține terorismul, inclusiv al-Qaeda, gruparea Stat Islamic și Frăția Musulmană.

Țările care au rupt legăturile cu Qatarul sunt Arabia Saudită, Bahrein, Egipt și Emiratele Arabe Unite, la care se adaugă Libia, Maldive și Yemen.

Răspunsul este clar: *Marile Puteri nu cred în lacrimile nimănui...* Pentru cunoscători, este limpede că lumina zilei că SUA nu ratează ocazia de a veni în ajutorul Poloniei și, prin ea, în sprijinul Europei de Est.

2. Construirea autostrăzii Gdansk-Constanța

O autostradă Gdansk-Constanța ar pune în mare dificultate portul Rotterdam, iar susținătoarele sale, respectiv Germania, Franța, Olanda, Belgia și Luxemburg, beneficiarele traseelor rutiere și feroviare ar înregistra mari pierderi financiare...

Construirea unei autostrăzi Comarnic-Brașov care ar lega Muntenia de Transilvania ar fi redus concomitent timpul de deplasare a vehiculelor către Constanța-port, iar cei interesați ar fi preferat să meargă la Constanța și nu la Rotterdam! Traseul autostrăzii nu este încă stabilit, dar unii s-au grăbit trasând o linie directă Polonia-Ucraina-România...

Eu consider că traseul poate fi Polonia-Slovacia-Ungaria (Ucraina)-România... Pentru cei care înțeleg despre ce este vorba, comentariile sunt de prisos... Sau, ar putea fi construită o autostradă care, din Slovacia, să se bifurce spre Constanța prin Ucraina și prin Ungaria... O astfel de autostradă nu numai că asigură dezvoltarea relațiilor comerciale dintre țările est-europene, dar ar asigura infrastructura necesară de deplasare rapidă a unităților NATO (SUA) dislocate în Polonia-România-Bulgaria, paralel cu Rusia.

3. Dezvoltarea rutei comerciale Asia-Europa

Reconstrucția milenarului „Drum al Mătăsii” pusă la cale de China, India, Iran, Rusia, Turcia etc., nu este de neglijat pentru geostrategii americani, cu atât mai mult cu cât portul Constanța va fi poarta de acces asiatică spre Europa. Portul Constanța, intrat în vizorul SUA pentru preluare și gestionare, are multe alte conotații politice, economice, dar mai ales strategice în raport cu Rusia, Turcia și țările din Orientul Mijlociu.

Să nu uităm că în estul Mării Mediterane a fost descoperit cel mai mare zăcămint de gaze naturale, Leviathan (Leviatan/monstrul din adâncuri) de cca 3.454 miliarde smc (standard metri cubi), disputat de Siria, Liban, Israel, Egipt și Cipru și unde firme americane așteaptă semnalul de exploatare!

Col. (r) prof. univ. dr. ing. Marian Rizea

DESPRE PROPAGANDA MAGHIARĂ ÎN EUROPA ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

Ungaria, deși a semnat Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920, care a stabilit noile granițe cu vecinii săi, a militat și militează în permanență pentru anularea efectelor sale. Azi, Ungaria militează sub diverse forme pentru refacerea unității politico-teritoriale a Ungariei Mari. Ținta principală a revizionismului ungar este încorporarea în statul ungar a Transilvaniei, scop susținut printr-o propagandă mincinoasă pe toate meridianele lumii, împotriva statului român. Finalitatea acestor acțiuni îndreptate împotriva unității și suveranității Statului Român unitar vizează, într-o primă fază, autonomia teritorială a Transilvaniei pe criterii etnice, urmată de federalizare, confederalizare și, într-o ultimă fază, chiar de secesiune.

În împrejurările actuale, autonomia teritorială pe criterii etnice rămâne un obiectiv greu de realizat, dar promotorii revizionismului unguresc cred că acest lucru poate fi atins pe o cale indirectă. Ca prim pas, afirmând o pretinsă persecuție a maghiarilor din Transilvania, ei cer ca aceștia să fie „mai egali” în drepturi cu românii decât românii cu ei. Speră astfel ca prin intensa acțiune propagandistică, la scară mondială, să poată crea o problemă internațională a Transilvaniei. Odată această problemă creată, ei afirmă că o astfel de „egalitate perfectă” a locuitorilor Transilvaniei nu poate fi obținută decât într-o Transilvanie independentă. În perspectiva unei Transilvanii independente, lozinca lor de „egalitate perfectă” ar urma să fie înlocuită cu invocarea drepturilor lor istorice asupra Transilvaniei, sperând ca într-un presupus viitor climat favorabil să poată să anexeze Transilvania, iar Ungaria Mare să poată deveni iarăși o realitate.

Propaganda maghiară de după al Doilea Război Mondial își are ea însăși istoria sa. În anii de început ai regimului comunist în cele două țări vecine, ținute sever sub control sovietic, propaganda revizionistă a fost de proporții reduse, mai ales că maghiarii primiseră o satisfacție prin înființarea, în 1952, a Regiunii Mureș-Autonomă Maghiară, care a existat până în anul 1968. În acest interval, atitudinea de stăpân a maghiarilor din Transilvania a fost resimțită din plin de românii din zona județelor Covasna, Harghita și Mureș. Crearea acestei structuri administrativ-teritoriale, în loc să normalizeze relațiile dintre

minoritarii maghiari și populația românească, a avut un efect contrar, regiunea devenind un focar de iradiere a ideilor iredentiste și un teren de afirmare a pretențiilor ungurești asupra Transilvaniei.

Campania revizionistă moderată a ungurilor a durat cam până prin 1971, când conducerea Sovietelor a devenit nemulțumită de noul curs, destul de independent, al României și a început să incite din nou speranțele ungurilor de a recâștiga Transilvania, folosind revizionismul unguresc ca pârghe de ținut România sub control.

Emigrația Ungariei în lumea liberă, ajunsă aici în mai multe valuri după al Doilea Război Mondial (sutele de mii de fasciști unguri fugiți în Occident după 1945, al doilea val urmând după revoluția din 1956 înăbușită brutal de trupele sovietice și, în sfârșit, emigrația liberă de după 1989) și-a asumat sarcina să dezlănțuie campania revizionistă susținută financiar de guvernul de la Budapesta, cu sprijinul politic al Moscovei, câștigând mult în intensitate și devenind tot mai puternică, cu precădere în SUA și Canada, dar și în Europa Occidentală. Reținem faptul că, deși grupuri destul de consistente de populație maghiară se aflau și se află și în alte țări vecine Ungariei: fosta Iugoslavie, actualmente în Serbia, fosta Cehoslovacie, actualmente în Slovacia, în Rutenia (Ucraina Subcarpatică), până în 1989 Ungaria și exilul unguresc s-au interesat prea puțin de soarta acestora, atenția fiind concentrată pe soarta ungurilor „atât de oprimați” din România. În acei ani, Ungaria comunistă îi pâra la Moscova pe români pentru că nu erau suficient de comuniști, iar în Occident apărea o lucrare de propagandă împotriva României – prima cunoscută de noi – intitulată *Tragödie eines Volkes* (Tragedia unui popor), publicată de Europa Verlag la Viena, în 1957. În acea perioadă, revizionismul ungar își propunea să schimbe statutul Transilvaniei, ca soluție intermediară cerând să fie declarată independentă, iar românii, maghiarii și sașii să fie confederați cu drepturi egale. Pe această temă s-a scris destul de mult în exilul unguresc încă din 1965. La München, sub îngrijirea colegiului de redactori ai publicației *Nemzetor*, a apărut cartea „*Problema Transilvaniei*”, în care, la pagina 37, citim: „*în această problemă (teritorială), cât și în cea a minorităților, trebuie găsită o soluție intermediară. În împrejurările actuale și în curente politice dominante de acum, o soluție satisfăcătoare, care să rezolve toate aceste probleme, nu poate fi găsită decât printr-o declarație de independență a celor trei națiuni ale Transilvaniei, unguri, români și sași, care mai târziu să fie încadrată într-o confederație dunăreană*”. Doi ani mai târziu, în 1967, a apărut la Paris, în

editura C.A.R.S.T., „*Le dossier de la Transylvanie*”, de Pierre Sequeil, care își termină expunerea de 146 pagini cu formularea: „*Transilvania trebuie să-și obțină autonomia pentru a forma, după modelul elvețian, o confederație unde grupurile etnice să poată trăi în frățietate. Această soluție va constitui nucleul model al unei soluții mai largi, care va fi garantată de către Europa Centrală*”. În această confederație danubiană, România nu-și putea găsi locul. Pentru că, iată ce scrie un alt revizionist ungar, trăitor în emigrație în SUA, John Lukacs, în articolul intitulat „*În Transilvania cea mai întunecată*”, înaintată Congresului SUA: „*diferența dintre două state comuniste, două state est-europene, două țări membre ale Pactului de la Varșovia. Diferența dintre ele e enormă. Reintrând în Ungaria – și anume în Ungaria de sud-est, o parte relativ săracă a țării – sunt imediat înapoi în Occident. Diferența dintre Ungaria și România este mai mare decât diferența dintre Ungaria comunistă și Austria occidentală. Nu e doar diferența dintre două state, ci între două națiuni și două culturi, de fapt, cea mai adâncă graniță ce le desparte nu e pe hartă. Nu e însemnată și totuși este imediat simțită, acolo între popoare: granița dintre Europa romano-catolică și Europa bizantină, între creștinismul occidental și ortodoxia orientală*”. Noi ne punem însă următoarea întrebare: oare din ce cauză a izbucnit în 1956 revoluția anticomunistă în Ungaria?

În 1980, când Madridul găzduia Conferința pentru Securitatea Europei, emigranți unguri înaintau un memoriu cu titlul: „*Încălcarea de către România a prevederilor Actului Final de la Helsinki care protejează drepturile naționale, religioase și lingvistice ale minorităților*”, pregătit de către Comitetul pentru Drepturile Omului în România. Cereau conferinței, în numele unui partid socialist care s-ar fi format, recent, în Transilvania, ca această provincie să fie declarată republică socialistă independentă.

Nu se poate să nu fie recunoscut faptul că între 1965-1989, regimul Ceaușescu a căutat să imprime României o relativă independență față de Moscova. Ceaușescu a avut gesturi curajoase de politică externă, apreciate în SUA și în Europa Occidentală: în 1967 a încheiat tratat cu Republica Federală a Germaniei, a recunoscut oficial prin tratat statul Israel, în 1968 a refuzat să participe și a condamnat intervenția armată brutală a celor cinci state socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia (URSS, RDG, Polonia, Ungaria, Bulgaria) în Cehoslovacia. A întreținut relații de strânsă prietenie și colaborare cu China și Iugoslavia, state socialiste aflate în relații tensionate cu Moscova. Acțiunile de politică externă ale României i-au conferit un real prestigiu

internațional, prin medierea între Israel, SUA și lumea arabă, prin faptul că nu a condamnat războaiele Israelului cu Egiptul și Siria, a dezvoltat relații intense cu state nealiniat din lumea a treia. Politica lui Ceaușescu a iritat vizibil Moscova, de la Leonid Brejnev până la Mihail Gorbaciov, ajungându-se la momente atât de tensionate încât a planat uneori, cum a fost în 1968, pericolul unei intervenții armate împotriva României din partea unor state socialiste obediente Moscovei.

Politica externă a României, relațiile sale comerciale și economice cu terțe state au fost permanent sabotate, minimalizate sau deturnate de către conducerea sovietică care, în această acțiune de subminare sistematică a eforturilor României, s-a folosit în permanență de serviciile secrete, de conducerile de partid și de stat ale Ungariei, în primul rând, ale RDG-ului, Poloniei, Bulgariei (mai puțin Cehoslovacia). Ungaria, în fond, a avut conducerea de partid și de stat cea mai obedientă față de Moscova, însă a apărut pentru lumea occidentală ca fiind cea mai independentă în lagărul socialist, fiind principala țară comunistă care, la îndemnul și încuviințarea Moscovei, a deturnat politica externă românească. S-a ajuns până acolo încât Ungaria a lansat zvonul că România lui Ceaușescu, în colaborare cu Iranul sau Libia, era pe cale sau chiar a fabricat arme nucleare; mai mult, că acestea și numeroase trupe românești erau direcționate sau concentrate la granița cu Ungaria, necesitând, ca ripostă, o importantă concentrare de forțe ungare la granița cu România. De altfel, de prin 1980 revizionismul s-a manifestat pe față și în Ungaria de sub conducerea lui Janos Kadar, acesta încurajând și financiar manifestațiile revizioniste din exil, deopotrivă din SUA și Europa vestică; în fapt, revizionismul a început să fie dirijat de către cercurile guvernamentale ungare. În anii optzeci, în Ungaria au început să apară tot mai multe lucrări cu caracter istoric, unele din ele sub egida Academiei Ungare de Științe sau a Ministerului Culturii, cărți ce nu au nimic comun cu adevărul istoric, care omit, denaturează sau chiar falsifică istoria românilor. De referință rămâne publicarea în 1986, în editura Academiei de Științe a Ungariei, având ca redactor responsabil pe ministrul comunist al culturii de atunci, Köpeczi Béla, a unei ample sinteze în 3 volume, însumând circa 2.000 pagini, intitulată „*Istoria Transilvaniei*” (*Erdély Története*). Această lucrare de mari proporții nu este altceva decât o denaturare grosolană a istoriei Transilvaniei, implicit a istoriei poporului român, încercând în mod deliberat să conteste integritatea teritorială a României. O sinteză a acesteia a fost publicată și în limba germană, în 1990, în ediție de lux. De altfel, în anii 1988-1989, în Ungaria au apărut circa o sută de

cărți revizioniste despre Transilvania și maghiarii din România, iar Ungaria socialistă cheltuia anual – după date credibile – circa 1 miliard de dolari pentru propagandă împotriva României.

Astăzi, în Ungaria, revizionismul este politică asumată public, militându-se sub diverse forme pentru refacerea unei Ungarii Mari. Oficiul pentru maghiarii din afara granițelor (HTMH), organism guvernamental, coordonează activitatea tuturor ONG-urilor (inclusiv mișcările neorevizioniste) specializate în problematica maghiarilor din afara granițelor, asupra cărora Ungaria și-a asumat, cu de la sine putere, rolul de protectoare; sunt deja câțiva ani de când oferă și cetățenia ungară membrilor minorității maghiare din diverse state. O altă organizație prin care guvernul ungar acționează este Uniunea Mondială a Ungurilor (UMU), căreia i se adaugă o multitudine de organizații și fundații.

Pe continentul american, unde activează majoritatea iredentei refugiate din Ungaria (peste un milion de unguri), aceasta se mișcă într-un mediu social aflat mai departe de realitatea europeană, manifestându-se tranșant și periculos.

Referindu-ne la mișcarea revizionistă maghiară în Europa, ea trebuie să țină cont de faptul că Ungaria și România sunt membre ale Uniunii Europene și ale NATO. De aceea, aici îmbracă forme mai subtile și mai moderate. O stratagemă, periculoasă prin efectele ei, a revizioniştilor din emigrația europeană este dezinformarea sistematică a mass-media internațională. Echipele de ziariști maghiari, în slujba „cauzei”, au transmis spre Vest, în toți acești ani, informații tendențioase, calomniatoare în legătură cu România, în special cu situația minorității maghiare „expusă genocidului”. Iredenta maghiară din Europa, mai apropiată de realitatea Europei din sud-est, s-ar zice că judecă situația „mai la rece”. Aceste organizații funcționează în țări semnatare ale Documentului final de la Helsinki, act care a consfințit încă o dată hotarele trasate după cel de-al Doilea Război Mondial, impunând o oarecare moderație în formularea pretențiilor. Aceasta nu-i împiedică însă ca prin activitățile lor să cultive cu încăpățănare utopica idee de a reconstitui regatul Sfântului Ștefan. În marea majoritate a celor peste 200 de organizații din Europa, obiectivul revizionist ocupă un loc de frunte, însă lobby-ul ungar din Europa are o audiență mai redusă în cercurile guvernamentale de pe continentul nostru, comparativ cu cele din SUA. Țările europene au încă vie în memorie ultima conflagrație mondială, iar reglementarea granițelor, realizată la Conferința de Pace de la Paris (1947), este respectată.

Acțiunea revizionistă ungară devine tot mai periculoasă și diversificată în ultimii ani, de când la conducerea Ungariei se află guvernul partidului FIDESZ, condus de Viktor Orban, de factură naționalistă, și care și-a asociat la guvernare un partid extremist, *Jobbik*. Liderul partidului din urmă, Gábor Vona, un revizionist și extremist notoriu, în mai 2013, bunăoară, vizita Moscova în urma invitației profesorului de la Universitatea Lomonosov, Aleksandr Dughin, pentru a ține o prelegere pe subiectul „Rusia și Europa”. În prelegerea lui s-a referit la America, „progenitura deformată a Europei” și la UE ca „trădătorul continentului nostru”, în opinia lui Rusia reprezentând Europa mult mai bine ca oricare dintre cele două mai sus citate.

Desigur, Rusiei lui Vladimir Putin îi convine de minune să încurajeze un stat „rebel” din Uniunea Europeană, recte Ungaria. Oportunismul cunoscut al politicienilor unguri, care au știut să se alieze, în mod conjunctural, cu oricare forță internațională de pe urma căreia puteau să profite, îi neliniștește pe vecinii Ungariei. De la *Vocea Rusiei* din 15.01.2014 am aflat că Viktor Orban, premierul Ungariei, a primit de la Vladimir Putin un împrumut în valoare de 10 miliarde de euro pentru finanțarea a două unități energetice nucleare.

România și românii se pregătesc să aniverseze și să celebreze, în 2018, centenarul Marii Uniri. Ca reacție deloc surprinzătoare, în Ungaria a fost înființat un departament de propagandă pentru contestarea Tratatului de la Trianon, structură denumită „Trianon 100”.

Conf. univ. dr. Mihai Racovițan

UN RĂZBOI DE FACTURĂ DEOSEBITĂ: SPIONAJUL ECONOMIC

Motto: „Spionajul industrial este un pericol real, dar foarte des subapreciat în această lume globalizată și interconectată”.

Originea a ceea ce astăzi este numit în mod curent „spionaj tehnico-economic” se pierde în negura timpului, putându-se afirma că primul „spion economic” a fost titanul Prometeu, care a furat de la zei secretul focului și l-a oferit oamenilor. Trecerea de la mitologie la istorie oferă numeroase acțiuni de spionaj tehnico-economic, consemnate în surse scrise: de la aflarea tehnologiei de fabricare a purperei, colorantul prețios fabricat de fenicieni, până la obținerea secretelor de fabricare a mătăsii, a prafului de pușcă, Antichitatea și Evul Mediu abundă în tentative, multe reușite, de obținere ilicită a unor informații de natură tehnică, științifică, economică.

Războaiele purtate de oameni de-a lungul întregii istorii a umanității au avut întotdeauna o puternică motivație de natură economică. Dacă am face abstracție de valența economică a acestor războaie, am observa că nu prea mai rămân multe motive pentru care oamenii ar fi dorit să se omoare între ei: puțină ideologie, puțină religie și cam atât. Dar chiar și războaiele ideologice sau religioase au constituit, de multe ori, un pretext care avea, de fapt, tot un substrat de natură economică: cucerirea unor teritorii propice vieții, bogate în resurse de suprafață sau de adâncime, controlul terenurilor agricole, controlul unor rute strategice pentru comerțul mondial în diverse etape ale istoriei s-au realizat inclusiv prin subjugarea de natură culturală sau religioasă a populațiilor băstinașe.

Până în secolul al XIX-lea, transferul de secrete prin spionaj se realiza în cazuri izolate, spionajul industrial fiind un fel de cercetare mai avansată, deci avea un caracter mai puțin organizat. Revoluția industrială și mai cu seamă dezvoltarea explozivă a tehnologiilor în secolul al XIX-lea au condus la apariția și răspândirea rapidă a unor mijloace noi de protecție împotriva acțiunilor de spionaj tehnico-economic: brevetul de invenție și serviciul de contraspionaj. Astfel, dacă sistemul brevetului de invenție, în sensul modern al cuvântului, a fost introdus în Anglia în anul 1623, de către regele Iacob, primul serviciu de contraspionaj a fost fondat abia după 250 de ani, de către metalurgistul german Alfred Krupp. În 1872, în urma descoperirii unor tentative de însușire a

rețetelor secrete de fabricare a oțelurilor, Krupp a înființat un serviciu de protecție a uzinelor, devenind astfel „creatorul contraspionajului industrial”.

În secolul al XX-lea are loc un adevărat liberalism economic revărsat asupra lumii, care a avut ca efect o concurență acerbă între marile companii ale timpului. Guvernele țărilor europene aveau organizații de culegere de informații specializate în spionaj economic, aflate pe lângă cele specializate în informații militare sau pe lângă poliție. În laboratoarele proprii create de companiile naționale, marfa și tehnologiile de producere a ei se perfecționau continuu. Paralel, s-a dezvoltat și activitatea de culegere de informații privitoare la practicile comerciale și pozițiile la negocieri în cadrul aranjamentelor și convorbirilor comerciale.

Lupta pentru supremație economică și concurența acerbă între marile companii a determinat trecerea la organizarea unei adevărate vânători de idei și documente referitoare la noutățile tehnice și procedeele de fabricație a produselor. Pentru aceasta s-a recurs la forme și metode destul de diversificate, cum ar fi: coruperea funcționarilor comerciali, a laboranților, organizarea de pătrunderi în încăperile destinate cercetărilor în domeniile de interes sau în locurile de păstrare sau depozitare a documentației tehnice, șantajul etc.

Lumea spionajului trece apoi prin perioada marilor schimbări, provocate de un lanț de procese foarte importante și încadrate în timp. Printre acestea putem menționa: sfârșitul comunismului european; globalizarea economiei (libera circulație a bunurilor, capitalurilor și a persoanelor); explozia informațională, provocată de dezvoltarea rapidă a informaticii și a sistemelor de comunicare; diminuarea sensului de suveranitate statală s.a.

Față de trecut, trebuie să remarcăm azi agresivitatea, atacul deschis, pe orice cale, pentru obținerea informațiilor de interes ca metodă de lucru și despre care putem spune că a devenit o modă.

Să analizăm câteva aspecte care confirmă că spionajul tehnico-economic a căpătat în zilele noastre dimensiunile unui adevărat conflict la scară planetară. Nu este, desigur, vorba de un război mondial de genul celor două conflagrații din prima jumătate a acestui secol. Fenomenul de care ne ocupăm este un război de factură deosebită care – în lumina celor spuse deja – poate fi definit ca un „război mondial al profitului”.

Spionajul economic poate fi împărțit în trei categorii, în raport cu nivelul la care se desfășoară: spionajul desfășurat de afaceriști și de comercianți pentru

obținerea de informații atât despre concurent, cât și despre mersul unor tratative sau negocieri; spionajul desfășurat de specialiști cu experiență în domeniu, care lucrează pe cont propriu; spionajul desfășurat și practicat la scară națională.

În oricare dintre cele trei categorii amintite, dincolo de cuceririle științei cu aplicație în domeniul militar sau al spionajului, omul rămâne factorul esențial de acțiune, pentru că de la el se exploatează inteligența, puterea de analiză și decizie, cultura, puterea de pătrundere și penetrare în locuri și medii de interes. Serviciile de spionaj pun accent tot mai mare pe atragerea și folosirea oamenilor, care pot confirma, completa și verifica date în conținutul cărora aparatele nu pot pătrunde. Spionul posedă o anumită pregătire profilată, pentru a ști să profite de naivitatea, interesele sau lipsa de vigilență a persoanelor pe care le vizează și cu care intră în contact. Se practică tot mai mult recrutarea unor surse cu potențial informativ în cadrul companiilor străine sau instituțiilor cu preocupări de cercetare și producție în domeniul economic.

Problema spionajului economic trebuie abordată în multiplele sale planuri (industrial, științific, tehnic, financiar, comercial), ceea ce exclude posibilitatea ca, în fiecare din aceste genuri sau subdiviziuni ale spionajului, să se acționeze separat, în scopuri bine definite și, în același timp, ele nu se exclud, dimpotrivă, se completează reciproc. Potrivit părerii exprimate de unii specialiști în domeniu, „spionajul este acțiunea întreprinsă pentru cunoașterea și dezvoltarea, prin diverse mijloace, a tot ceea ce impune să rămână confidențial, conspirat, ascuns, tănuț, față de o persoană, firmă sau țară”. Și atunci, putem vorbi de o frontieră între culegerea de informații, ca o activitate firească, și spionaj? Da, există o frontieră, dar aceasta este mișcătoare, glisantă și nesigură.

Pentru a rezista pe piața economică, pentru a putea funcționa cu maximum de randament, atât industria cât și comerțul au nevoie astăzi de cât mai multe informații. Acestea sunt căutate în mod din ce în ce mai organizat și pot viza: intențiile unei țări sau ale unui comerciant în legătură cu noile piețe de desfacere descoperite; identificarea precisă a înalților funcționari sau a unor specialiști de valoare pentru a acționa asupra lor; identificarea și cunoașterea preocupărilor cotidiene ale cercetătorilor, factorilor de conducere, coordonare și decizie, a celor care dețin, păstrează, mănuiesc secrete, cât și a celor care, indiferent de poziția lor ierarhică, pot, într-un fel sau altul, să cunoască sau să influențeze o decizie dintr-un domeniu de interes; descoperirea unor informații care ar permite influențarea finanțelor unei țări sau firme, a prețurilor de

vânzare sau a veniturilor unui producător sau societăți și firme; informații privind vânzarea la un preț mai favorabil a unor produse în prezent și în viitor; identificarea unor eventuali noi concurenți, idei și piețe noi de desfacere, procedee noi de vânzare a produselor, înainte ca aceste informații să fie cunoscute pe căi legale ș.a.

Mijloacele tehnice moderne sunt considerate tot mai mult ca un multiplicator de putere sau „mâna prelungită” a spionului și nicidecum baza activității sale. De exemplu, furtul bagajelor, schimbarea servietelor, deschiderea lor sunt procedee frecvent folosite cu ocazia unor întâlniri sau reuniuni internaționale. Dar asta nu este suficient. Plecând de la faptul că americanii consideră spionajul că ar avea la bază „nevoia de a ști sau necesitatea de a cunoaște”, informațiile de interes nu sunt totdeauna „jefuite” prin metode tehnice. Unele sunt divulgate ca urmare a unor indiscreții naive sau din simplă neatenție, altele prin subestimarea terminologiei folosite de unii purtători de secrete în relațiile particulare pe care le au sau, pur și simplu, din lăudăroșenie.

Necesitatea înnoirii spionajului este recunoscută peste tot. Toate acestea se fac doar pentru a găsi o metodă potrivită pentru a produce această înnoire. Unii observatori cred că pe viitor noua ierarhie a țărilor după nivelul puterii lor în lume va fi determinată tot mai mult de nivelul de eficacitate a structurilor spionajului. Factorul ce schimbă deja stabilitatea și ordinea internațională, care include în sine pericolul, este schimbarea gradului de agresiune a economiei politice a statelor, care luptă între ele în situația creșterii concurenței pe piețele internaționale. Piața se reduce la lupta între companii. Manipularea cu investițiile de portofoliu și concurența economică defensivă (protecționismul cu ajutorul barierelor tarifare ș.a.) au cedat acțiunilor de ofensivă. În legătură cu aceste situații nedeterminate și datorită tempoului reformelor, sporește rolul spionajului economic.

Schimbările, despre care am menționat la început, deja au impus multor servicii de spionaj necesitatea de a revedea scopurile și direcțiile de acțiune luând în calcul noile tendințe în evoluția tehnologiei, interesele pieței economice naționale sau interesele ce țin de grupurile economice. Spectrul de lucru al spionajului se mărește semnificativ, dar scopul lui este de a proteja și promova interesele economice ale țării.

Metodele folosite pentru culegerea de informații nu sunt nici tabu și nu se folosesc numai izolat, nu au nimic fantastic în conținutul lor, ci pot fi oricând

suprapuse: corupția cu furtul, fraudă cu șantajul ori violarea încăperilor – după cum se susține în revista franceză de știință „*Sciences et Avenir*”.

Cred că întru argumentarea celor spuse și pentru o mai bună înțelegere a fenomenului, este binevenit următorul exemplu: Într-un hotel din Franța este arestat spionul est-german Herbert Steinbrecher, coordonatorul unei rețele de circa 20 de persoane. În buzunarele sale s-a găsit o pungă cu bomboane care, analizate în laborator, au arătat că în ele erau ascunse microfilme. Respectivul a fost cercetat, trimis în justiție și condamnat la 12 ani de închisoare. Cazul are implicații și ramificații din care vom putea concluziona cu privire la metodele folosite atât specifice, cât și uzuale pentru intrarea în posesia informațiilor de interes. Steinbrecher, care dispunea de o experiență bogată în ceea ce privește executarea unor misiuni de spionaj pe teritoriul Franței, unde aflase o serie de secrete din industria chimică, aeronautică, a aparatelor de precizie și avea temeinice cunoștințe tehnice, cunoștea limbajul tehnicienilor, a devenit la un moment dat prea sigur pe sine și imprudent. Arestarea lui Steinbrecher s-a făcut cu sprijinul contraspionajului belgian, care a găsit firul ce ducea la el și la ceilalți agenți din Franța. Acest fir era Jean-Paul Soupert, elvețian de origine, cetățean luxemburghez cu domiciliul în Bruxelles, de profesie inginer chimist, pensionar. La el au devenit inexplicabile călătoriile în străinătate, precum și nivelul de îndestulare pe care-l dovedea. În februarie 1964, Soupert a fost surprins într-un hotel din Bruxelles întâlnindu-se cu un oarecare Hans Olaf Dietrich. De fapt, acesta nu era altul decât Herbert Steinbrecher. Pentru a pune capăt jocului, belgienii au intervenit, cerând explicații. Soupert a spus că, având dificultăți financiare, i-a scris unui prieten din altă țară, solicitând ajutor pentru obținerea unui post de profesor. Nu a obținut un asemenea post, dar a fost pus în legătură cu doi agenți care l-au convins să le furnizeze informații contra unor sume de bani. A fost pus în contact cu unele firme pentru a avea acoperire și pentru obținerea unor venituri suplimentare. Și acum, atenție la modul în care Soupert obținea informațiile: în întocmirea rapoartelor se baza pe propriile cunoștințe, pe documentațiile tehnice deja publicate, pecum și pe cele aflate de la diverși prieteni care erau specialiști în alte domenii tehnice. În baza instructajului primit a vizitat diverse întreprinderi/companii din Franța și Italia, a luat parte la conferințe în Belgia și RFG, întocmind apoi rapoarte detaliate din care se puteau extrage informații utile. Ulterior, el a fost folosit și drept curier pentru alți agenți din Vest, a fost instruit cum să facă microfilme, cum să le

transmită în secret. Treptat, Soupert a început să se teamă ca nu cumva în microfilmele pe care le transmitea să fie informații militare, pentru că, în acest caz, pedepsele erau mult mai mari decât în cazul spionajului industrial. Când intenționa să renunțe, a fost descoperit de contraspionajul belgian.

Plecând de la acest caz, Direcția pentru Supravegherea Teritoriului (DST, contraspionajul francez) a editat și difuzat o broșură intitulată „*Spionajul, o realitate*”, din care spicuim câteva constatări relevante și demne de reținut pentru a evidenția mai bine pericolul ce-l reprezintă spionajul și domeniile lui de acțiune: „*Spionajul zilelor noastre se interesează de o gamă largă de informații. În general, orice element din viața unei națiuni poate interesa un serviciu de informații dacă îl ajută la evaluarea puterii ei de război în caz de conflict sau în obținerea unui oarecare profit din progresele sale științifice, eventual la prețuri cât mai mici*”. Sau: „*Nu toate persoanele dintr-o instituție interesează în aceeași măsură serviciile de informații, ci mai ales cele care sunt apreciate că pot să le furnizeze datele ce prezintă interes pentru ele. Acestea sunt cele care fac parte din conducerea unității, firmei, instituției, cele ce desfășoară o activitate de sinteză, de analiză, de întocmire a unor planuri, de multiplicare a lor, curieri, depozitari de secrete. Apoi programatorii, documentariștii sunt considerați surse excelente. Totuși, serviciul de contraspionaj nu trebuie să-și îndrepte atenția numai spre concetățenii săi care lucrează într-un obiectiv oarecare. În general, toate persoanele care, în virtutea funcției, intră în contact cu străinii au un coeficient de șansă de a fi recrutați cu mult superior celui mediu*”.

Mai mult decât oricând în istorie, miza spionajului tehnico-economic a întrecut orice imaginație, succesul sau eșecul în acest domeniu cuantificându-se în cifre cu multe zerouri în cazul marilor firme sau în obținerea sau pierderea unei poziții semnificative în arena internațională, în cazul statelor.

Un raport elaborat în octombrie 2011 de cea mai importantă organizație de contraspionaj din SUA, *Office of the National Counterintelligence Executive*, anunța că „*spionajul industrial și economic realizat de agenți străini reprezintă o amenințare semnificativă și totodată una din ce în ce mai importantă la adresa prosperității și siguranței naționale. Ciberspațiul – locul în care se desfășoară activitatea comercială a companiilor și apar noi idei – amplifică aceste amenințări, permițând actorilor rău-intenționați să fure cu rapiditate cantități mari de date, rămânând totodată anonimi și greu de detectat*”.

În Germania, Oficiul Federal pentru Protecția Constituției estimează la 30-70 milioane de dolari valoarea daunelor provocate de spionajul economic companiilor germane, consecința acestora fiind pierderea a 30.000 – 70.000 de locuri de muncă. Serviciul avertizează că pericolul vine de la serviciile secrete ale altor state, exemplificând cu structuri de informații rusești sau chineze care primesc de la puterea politică sarcina de a comite spionaj industrial. Se mai spune că până și statele occidentale își spionează concurenții prin intermediul serviciilor de informații. *„Nu este exclus ca, în cadrul supravegherii comunicațiilor strategice de către statele vestice, să fie obținute ilegal informații sensibile din alte domenii”*.

Dezvoltarea infrastructurii informaționale a creat posibilități de comunicare din ce în ce mai sofisticate și de transmitere a informațiilor într-un ritm accelerat, pe distanțe tot mai mari. Astăzi, ciber-spionajul are un avantaj semnificativ față de spionajul tradițional: permite transferul rapid al unor cantități imense de informație. Până de curând, spionajul economic necesita transmiterea unei cantități mari de documente în formă fizică, fiind astfel mult mai ușor de detectat. Ilustrativ în acest sens este cazul lui Donfan Chung, un fost angajat al companiilor aeronautice Rockwell și Boeing, unde a lucrat ca inginer la bombardierul B-1 și la navele spațiale americane. În 2010, Chung a fost condamnat la 15 de ani de închisoare pentru spionaj după ce autoritățile au descoperit în locuința lui 250.000 de documente importante, despre care oficialii americani cred că au fost transmise industriei aeronautice chineze în perioada 1976-2006. Dacă în forma fizică aceste documente erau dificil de predat beneficiarilor activității de spionaj, în format electronic toate aceste date ar fi încăput pe un CD sau pe un stick USB.

Concursul permanent al celor care participă, într-o formă sau alta, la activitățile naționale, mai ales în domeniul militar, științific, economic, este indispensabil în efortul constant pe linia apărării și contracarării acțiunii serviciilor de spionaj. Nu ducem lipsă de profesioniști și cetățeni patrioți care să contracareze ofensiva spionajului, ci, mai degrabă, putem spune că suntem lipsiți de înțelegerea existenței pericolului spionajului, de o adecvată cultură de securitate adaptată la realitățile care ne înconjoară. Trebuie să recunoaștem că, după evenimentele din decembrie 1989, timp de ani buni, informația economică a fost complet neprotejată. Orice atitudine civică, venită din partea unor foști ofițeri de informații, privitor la protecția informațiilor economice, era imediat

sanționată, prin campanii de presă puse cu abilitate la cale de serviciile de informații străine. Practic, s-au vândut informații de valoare la tarabă, la preț ieftin, creându-se prejudicii imense nu numai economiei, ci întregii țări. Atitudinile de minimalizare a pericolelor spionajului, indiferența față de securitatea obiectivelor și secretelor sale, care provine dintr-un optimism exagerat și uneori din necunoaștere, sunt factori periculoși, favorizând acțiunilor de spionaj. Trebuie să înțelegem că secretul și confidențialitatea nu sunt niște lucruri de disprețuit. Când este vorba de divulgarea unor secrete de stat soarta întregii națiuni, prosperitatea, puterea, viața ei pot fi compromise.

Oare noi, de la mic la mare, acordăm atenție valorii protecției informațiilor, circuitului lor intern și extern? Oare noi apreciem apărarea secretelor ca știință? Suntem conștienți că prin neprotejarea secretului compromitem întreaga siguranță națională și statală? Iată întrebări la care trebuie să ne gândim și cărora trebuie să le găsim răspuns.

În incheiere, nu ne ramâne decât să subscriem la ipoteza lui Alvin Toffler, conform căreia în viitor atenția spionilor va fi îndreptată prioritar spre trei domenii: economie, tehnologie și ecologie. Realist vorbind, o națiune care va dori să aibă viitor într-o lume în care concurența este tot mai dură, va trebui să investească masiv în cercetarea de vârf. Dacă nu-și permite să investească suficient în cercetare, va trebui să investească în spionaj! Cine nu va investi nici în cercetare, nici în spionaj, va înceta să mai conteze în arena internațională, devenind un subiect pasiv al istoriei.

Col. (r) Liviu Găitan

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

ȘTEFAN CEAUȘESCU-TĂTULESCU

CHEMAREA UNITĂȚII

La ușă bate Centenarul
De când marii patrioți
Au strâns la Alba hotarul
Și-au făcut Unirea, toți.

A fost marea împlinire
De români purtată-n gând
Dor nestins de-nfăptuire
Multe secole la rând.

Celebrăm curând un Veac
De când e Marea Unire,
Pe pământul acesta dac
Pace fie și iubire.

Veniți cu suflete curate
Să punem nimb dreptății
La Alba Iulia-n cetate
MONUMENTUL UNITĂȚII.

LIMBA NOASTRĂ

Pe pământul dac iubit
Multe limbi s-au mai vorbit,
Dar mereu a fost stăpână
Limba noastră cea română.

Niciunde, nici pe vatra dacă
Nu-i altă limbă s-o întreacă
Și nici alta mai frumoasă
Mai dulce și mai duioasă.

P
A
G
I
N
I

L
I
T
E
R
A
R
E

Limba noastră cea maternă
Este dragoste eternă
Și vrem toți așa să fie
Dusă înspre veșnicie.

MIHAI HANGANU

FEMEIA DIN ICOANĂ

În nordul Moldovei,
Femeile dorm în icoane.
Culorile curcubeului
Au migrat în frescă.
Hergheliile soarelui
Pasc în Pietrele Doamnei.
Floarea de colt se ascunde trecătorului.
Albul și negrul s-au împăcat.
Legendarul albastru
A cucerit universul.
Peste toate,
Tronează omul,
Suflet misterios
Din trupul Bucovinei.

SOARELE

Vara,
Soarele coboară lângă noi
Ne împrumutăm reciproc hainele,
Rămânem un timp pe nisip,
Goi,
Învățăm să ne păstrăm tainele
Și fructele crescute în urma noastră.
Ne despărțim
Prietenii.

DUMITRU DĂNĂU

DEȘERTUL CLIPEI

nisipurile zilei -
apoi,
privirile pline de Infinit
și Tăcere ale
Sfinxului

ore și zări
sub flăcări de soare
în singurătatea
Deșertului

doar cămilele -
oaze mobile -
ne spun că
Victoria cere
RĂBDARE

ANDREI PAVEL

AVATAR

Se-așterne praful pe icoane,
sărmane clipe-n anotimp...

Degeaba-încerc timpul să-l schimb,
distanța dintre noi e mare.
Împresurați de nepăsare,
prin pașii tăi pierduți mă plimb.
Se-așterne praful pe icoane,
sărmane clipe-n anotimp.

AMPRENTE

Simt palmele. Mă dor de dor
și simt amprente cum crapă.
Din lutul tău nu curge apă
să pot, ce simt, să mă strecor.

E apa alteia ce sapă
dorința mea să pot să mor.

EMIL DREPTATE

ATUNCI

Atunci am început
Să deștelenesc marile întinderi
Din amintirile mele

Și o lumină calmă se revărsa
Peste gânduri

Repetam cântecul acela uitat
Locul lui era gol
O rugină subțire poleia ziua
Colorând-o intens
Și mă bucuram

Era și acesta
Un orizont al copilăriei

NU MAI E MULT

Nu mai e mult departele-i aproape
În aer arde vara pe sfârșite
Spre alte rosturi se îndreaptă clipa

Ca-n zarea unui clopot se aude
Ușoara desfrunzire din livadă
Un cer mai sus întemeind aripa

Ori un văzduh ce nu-și cunoaște vina
Tăcerea pașilor a înflorit
De mult aer s-a făcut colina

CORIN BIANU

AMIAZA DEMIURGULUI

Făpturile noastre efemere
Ocrotite de amiaza demiurgului

Precum într-o clepsidră,
Firele de nisip,
Viața ia forma
Lucrurilor în care se scurge

Ci, răsare lumina din aștri,
Izvorăsc din om luceferii faptei,
Perpetuându-și strălucirea
Și după stingerea flăcărilor vieții.

GHEORGHE TRIFU

LA ȚEBEA

La Țebea, în Panteon,
În vatra noastră multimilenară
Sunt aprinse și ard
Dragostea de neam, iubirea de țară.

Aici în șoaptă se vorbește
În locul acesta preacurat,
Iancu puțin se odihnește
Ca un sfânt și el a înviat.

Duhul lui – fructul care crește
În sufletul acestui neam,
Curat ca aerul pe creste
Iubitor de țară, cum eram.

De tine, Craiule-i, nevoie aici
- Numele tău izvorăște lumină -
Cugetul neamului sus să-l ridici
Fiecare zi fă-i-o mai senină.

Vino, sub numele tău ne unim
Și neguri aruncăm de pe hartă...
Pe acest pământ curat și sublim
Numele tău trădarea n-o iartă.

CONSTANTIN ȚONE

TELEVIZIUNEA

Ca instituție nici ea
Nu-i pentru mine o scofală,
Că e exact ca soacră-mea,
Deci tot audio-vizuală!

CUGETARE

O viață-ntreagă, cu tot focul,
Am așteptat, mereu, la post,
Să-mi vină, în sfârșit norocul.
Și a venit când n-am mai fost.

LA O CUNUNIE

Când șeful meu s-a cununat,
Și-l admira întreg orașu',
Un gând subtil m-a fulgerat,
... Că și-a găsit și șeful nașu'!

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR – SRI

- În contextul problematicii generate de preconizatele schimbări în legislația privind pensiile militare, care a impus actualizarea Programului comun de lucru, **ACMRR-SRI, împreună cu celelalte asociații ale cadrelor militare în rezervă și în retragere din sistemul apărării naționale, ordinii publice și siguranței naționale au convenit, în comun, asupra unui nou Acord-Cadru de Cooperare**, în care au fost stabilite principiile, obiectivele și modul de acțiune pentru realizarea lor, precum și măsuri de eficientizare a cooperării. **Obiectivul imediat privește înaintarea și susținerea la oficialitățile competente a unor propuneri de completare sau modificare a actelor normative care reglementează pensiile militare, pentru evitarea unor inechități sau discriminări.**

Acordul-cadru de Cooperare este însoțit de un Plan de Acțiune pentru perioada iulie-decembrie 2017, în care sunt stabilite activitățile punctuale destinate a fi îndeplinite în cursul acestui an, dar și proiecția unor acțiuni de interes pentru pensionarii militari cu impact în anul 2018.

- Sucursalele **Alba** și **Galați** au organizat reuniuni periodice cu membrii lor, în cursul cărora au fost comunicate aspecte de interes privind activitatea Asociației și a Fundației „Solidaritate, Patrie și Onoare”.

*

- La sfârșitul lunii mai, **Sucursala Cluj** a organizat, cu sprijinul Fundației „Solidaritate, Patrie și Onoare” și al primăriei din localitatea Baciu, **un eveniment omagial în memoria eroului martir col. (r) Dumitru Coman**, ucis de extremiști maghiari în decembrie 1989.
- **Ziua Rezervistului Militar** a fost marcată la sfârșitul lunii mai și de **Sucursala Timiș**, prin organizarea unor concursuri sportive, câștigătorilor fiindu-le oferite diplome și medalii.
- La data de 3 iunie, membri ai **Sucursalei Botoșani** au participat la o **masă rotundă cu tema „Patriotismul – sentiment înălțător clădit în decursul istoriei”**, în cursul căreia a fost subliniată necesitatea promovării

patriotismului, sentiment care sporește capacitatea de apărare a valorilor naționale în momentele dificile.

- Membri ai **Sucursalei Neamț** au participat, la 20 iunie, la **festivitățile ocazionate de „Ziua Eroului Necunoscut”** în cadrul Muzeului de istorie și arheologie din Piatra Neamț, iar la 26 iunie la ceremonia militară prilejuită de **Ziua Drapelului național al României**.

*

- În perioada 18-19 mai, **Sucursala Cluj a organizat o activitate turistică și de recreere la care au participat și colegi din sucursalele limitrofe**. În aceeași perioadă, Sucursala a organizat pentru membrii săi un circuit turistic în mai multe țări europene.
- O frumoasă reuniune a fost organizată în perioada 26-28 mai la Căciulata, ocazionată de **aniversarea a 50 de ani de la absolvire a Promoției 1967 a Școlii de Ofițeri Băneasa**. La eveniment au participat și profesorii de drept Ion Anghel (drept roman) și Dumitru Lupulescu (drept civil), precum și șeful promoției 1967, gl. bg. (r) Vasile Doroș, care au rostit scurte alocuțiuni apreciate de participanți.
- Membri ai **Sucursalelor Alba, Cluj și Satu Mare** au participat, în zilele de 15-16 iunie, la **o acțiune turistică în zona Munților Apuseni**, prilej cu care au fost vizitate obiective istorice și turistice din orașele Abrud, Câmpeni, Baia de Arieș, precum și ghețarul de la Scărișoara. În cursul acțiunii **s-a stabilit ca, în perioada aniversării centenarului Unirii Transilvaniei cu România, să fie realizată o nouă acțiune comună, la Alba Iulia, cu participarea și a altor sucursale**.
- În zilele de 29-30 iunie, **Sucursala Alba a primit vizita unor colegi din Sucursala Argeș**, care au vizitat obiective istorice și turistice din municipiul Alba Iulia și au participat la o reuniune cu membri ai Sucursalei gazdă.
- **Sucursala Dâmbovița a realizat, la 4 iulie, o întâlnire cu conducerea și cadre ale Direcției Județene de Informații**, ocazie cu care au fost organizate și câteva întreceri sportive, la care au participat peste 50 de colegi.
- Și în acest trimestru **au fost sărbătoriți colegii noștri care au împlinit vârste multiplu de 5**, începând cu vârsta de 65 de ani. Sărbătoriții s-au bucurat de reîntâlnire, au evocat evenimente semnificative din activitatea profesională, urându-și pe mai departe sănătate și mulți ani de viață.

TURISM ȘI *WELLNESS* LA CĂLIMĂNEȘTI – CĂCIULATA

M-am hotărât să scriu aceste rânduri pentru a împărtăși cititorilor câteva impresii despre facilitățile oferite de Căminul de garnizoană Vâlcea (Sectorul de asistență socială și recuperare Călimănești-Căciulata) și despre oportunitățile turistice ale acestei zone.

Pe parcursul ultimilor ani, am observat cu satisfacție că gazdele Căminului de garnizoană Vâlcea au depus eforturi substanțiale pentru îmbunătățirea condițiilor de cazare-masă și a serviciilor oferite turiștilor.

Pe de altă parte, serviciile oferite turiștilor, de la cele de cazare și masă, până la cele de recuperare, medicină fizică și balneologie, au atins înalte standarde de calitate, atrăgând aprecieri unanime din partea vizitatorilor.

Exemplific doar câteva dintre procedurile asigurate cu personal calificat: aerosoli, baie cu bule de aer și plante, baie galvanică, baie kineto la bazin, baie minerală la cadă, electroterapie, parafină, kinetoterapie, masaj. Fiecare turist care are recomandarea medicului specialist poate urma maximum patru proceduri zilnice, fiind îndrumat și supravegheat de personal calificat, despre care există părerea unanimă că manifestă disponibilitate profesională, corectitudine și respect față de pacienți.

Recent, a fost organizată, la demisolul hotelului și o zonă nouă, de tip „*wellness*”, care dispune de o sală de *fitness*, saună uscată, baie de abur, cadă pentru hidromasaj, șezlonguri terapeutice și salon de relaxare. Acestea contribuie la completarea programului de pregătire fizică și recuperare, în asociere, dar fără să fie condiționate reciproc, cu procedurile terapeutice urmate în departamentul balneo-medical.

Personalul medical aflat în zona „*wellness*” mi-a oferit cu amabilitate o amplă prezentare a echipamentelor instalate, a rolului lor și a beneficiilor oferite. Dacă prima mea impresie se contura în jurul cuvântului „fițe” ale generațiilor mai tinere, documentându-mă la fața locului, am înțeles utilitatea și, mai mult, necesitatea acestor echipamente pentru menținerea și consolidarea sănătății corporale și psihice, fiind convins să le folosesc împreună cu familia.

În același timp, zona Căciulata-Călimănești este bogată în oportunități turistice, de diferite genuri (recreative, istorice și de spiritualitate, sănătate și recuperare fizică ș.a.), motiv pentru care recomand tuturor colegilor să valorifice la maximum beneficiile oferite de Căminul de garnizoană Vâlcea și arealul geografic în care acesta funcționează.

Col. (r) Ștefan Levențiu

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- **Col. (r) Iacob Oniga, din Sucursala Maramureș**, membru al filialei județene a Ligii Scriitorilor Români (LSR), a participat, la 11 mai, la un cenaclu literar ocazionat de **lansarea revistei Școlii gimnaziale din comuna Lăpuș**. Totodată, **a organizat la reședința sa o reuniune de cenaclu** a filialei LSR, ocazie cu care a fost lansat ultimul număr al revistei trimestriale „*Freamăt*”. Evenimentele au fost mediatizate pe plan local.
- La sfârșitul lunii mai, **col. (r) Gavril Neciu, membru al Sucursalei Cluj**, s-a implicat, prin Asociația „Turism Someș Cluj”, al cărei fondator este, în organizarea, în colaborare cu Primăria Gilău, a festivităților ce au avut loc la Monumentul Eroilor Români din localitatea Someșul Rece. Au fost depuse coroane de flori, inclusiv din partea Sucursalei, și a avut loc o defilare a unui detașament militar.
- La 22 iunie, **Sucursala Dâmbovița a organizat o acțiune de ecologizare** a unui curs de apă din zona localității dâmbovițene Bezdead, activitate primită cu interes de către comunitatea locală.
- **Col. (r) Voicu Șichet, președintele Sucursalei Satu Mare**, redactor coordonator al revistei „*Eroii Neamului*”, și alți membri ai Sucursalei au participat la **acțiunea de pelerinaj „Pe urmele memorandiștilor”**, care a marcat 125 de ani de la prezența la Viena a celor peste 300 de patrioți ardeleni care au predat împăratului Franz Josef *Memorandumul* prin care cereau ca românii să aibă aceleași drepturi cu celelalte naționalități din Transilvania. Grupul a fost primit la Ambasada României de la Viena, unde ambasadorul Bogdan Mazuru și-a exprimat admirația față de această acțiune izvorâtă doar din patriotism și respect pentru faptele înaintașilor.
- **Postul de televiziune RTV Galați-Brăila** a difuzat, la 30 iunie, în cadrul emisiunii „*Seniorii misterelor*”, un amplu **interviu realizat de directorul postului, Aurel Stancu, cu gl. bg. (r) Aurel I. Rogojan**, axat pe o diversitate de probleme circumscrise situației interne post-decembriste și contextului geopolitic extern. Emisiunea, care s-a bucurat de o largă audiență, a fost redifuzată în zilele de 1 și 2 iulie

NOI APARIȚII EDITORIALE

- Editura clujeană Ecou Transilvan aduce un omagiu regretatului profesor **Gelu Neamțu**, prin publicarea ultimei sale lucrări, *„Noi și maghiarii – Câteva aspecte importante privind Revoluția românilor de la 1848-1849 din Transilvania, intenționat ignorate până acum”*, într-o ediție îngrijită de Ela Cosma și Vasile Lechințan.

Editorii subliniază că volumul, care reflectă preocuparea de o viață a istoricului clujean față de problematica revoluției de la 1848-1849 din Transilvania, *„stă, ca o ultimă descătușare, sub semnul memorialisticii militante și al libertății depline de expresie. Renunțând la autocenzură, Gelu Neamțu dă glas învățăturilor sale asupra istoriei trecute și îngrijorărilor privind istoria care nu trebuie să se repete.*

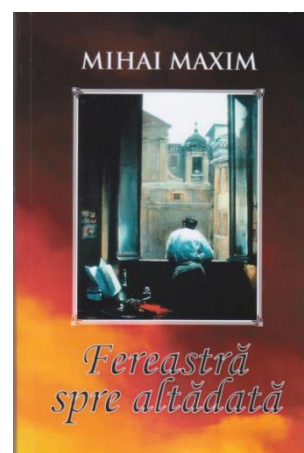
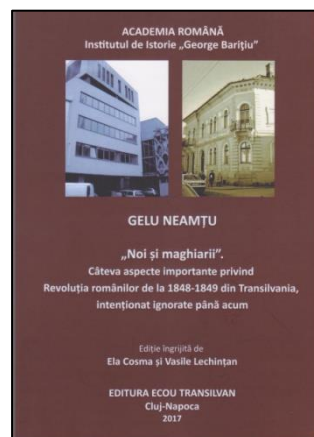
Este autenticitatea ultimativă – omenească, subiectivă, dar onestă cu sine însuși – a istoricului aflat în pragul marii treceri. Este, parcă, eliberarea de ultima datorie asumată față de strămoși, românii ardeleni, și față de jertfa lor pentru realizarea idealului național”.

Menționăm că la sponsorizarea apariției volumului au contribuit financiar și colegii din Sucursala Cluj, care au omagiat astfel personalitatea istoricului, fost membru al consiliului științific al revistei *„Vitrallii – Lumini și umbre”*.

- Colegul și colaboratorul nostru **Mihai Maxim** revine în librării cu romanul memorialistic *„Fereastră spre altădată”*, apărut la Editura Semne.

Romanul stă sub frumoasa aparență a unei „cărți de vacanță”, o poveste de dragoste derulată în „lagărul socialist” al anilor '960 și, prin aceasta, atractivă atât pentru cei trăitori în vremurile trecute cât și pentru cei care doresc să le cunoască și în alt mod decât cel „impus” de formatorii de opinie, „propagandiștii” zilelor noastre.

Dincolo de aceasta se află însă personalitatea

și bogata experiență profesională a autorului, care ne lasă să întrezărim câte ceva din complexitatea și dificultățile muncii specifice pe „terenul adversarului”, la Moscova și nu numai.

Recomandăm această lectură și pentru detaliile de ordin istoric, lingvistic și descrierile geografice, toate făcute cu aceeași respirație estetică, interes pentru inedit și descoperire a intercauzalităților.

- Dl. col. (r) **Voicu Șichet, președintele Sucursalei Satu Mare**, continuă frumoasele proiecte vizând neuitarea valorilor naționale, omagiind, în volumul *Plăieșul de pe Someș - colonelul Petru Prodan*, publicat de Editura sătmăreană Citadela, personalitatea regretatului său camarad și coleg în redacția publicației *Eroii Neamului*. Lucrarea cuprinde o parte din articolele publicate în revistă de-a lungul anilor, ca o corolă a iubirii de neam și a evidențierii datoriei împlinite față de țară a regretatului col. (r) Petru Prodan.

Ilustrăm acest număr evocând culorile toamnei alese dintre lucrările pictorului **Teodor Vescu**.

oooOOOooo